

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА БІЗНЕС-АДМІНІСТРУВАННЯ
КАФЕДРА МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІКИ

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ

Завідувач випускової кафедри

_____ С. Г. Мізюк

“ _____ ” _____ 2020 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
(ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА)

ВИПУСКНИКА ОСВІТНЬОГО РІВНЯ МАГІСТР

СПЕЦІАЛЬНОСТІ 051 «ЕКОНОМІКА»

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА «МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА»

Тема: «Міжнародна конкурентна політика України в умовах євроінтеграційних процесів»

Виконавець: Новак Катерина Валеріївна

Керівник: к.е.н., доцент Мізюк Світлана Георгіївна

Нормоконтролер: ст. викл., Шуляр Наталія Миколаївна

КИЇВ 2020

НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Навчально-науковий інститут інноваційних освітніх технологій

Кафедра міжнародної економіки

Спеціальність: 051 «Економіка»

Освітньо-професійна програма: «Міжнародна економіка»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач випускової кафедри

_____ С.Г. Мізюк

« ____ » _____ 2020 р.

ЗАВДАННЯ

на виконання кваліфікаційної роботи

Новак Катерини Валеріївни

(П.І.Б. випускника)

1. Тема роботи «Міжнародна конкурентна політика України в умовах євроінтеграційних процесів» затверджена наказом ректора від «21» жовтня 2020 р. № 2-102/ст.
2. Термін виконання роботи: з 05.10.2020 по 13.12.2020.
3. Вихідні дані роботи: статистичні дані, нормативно-правова база, електронні інформаційні джерела, матеріали періодичних видань
4. Зміст пояснювальної записки: вступ; теоретичний дискурс дефініції міжнародної конкурентної політики держави; дослідження інтеграційних процесів в ЄС та їх вплив на конкурентну політику України;

дослідження механізмів міжнародної конкурентної політики України; запропоновані заходи щодо конкурентної політики України в умовах євроінтеграційного процесу; висновки.

5. Перелік обов'язкового графічного (ілюстративного) матеріалу: порівняння основних напрямів роботи Директорату "Конкуренція" ЄС та Антимонопольного комітету України; фактори порівняльної переваги для країн світу; передавальний або трансмісійний механізм конкурентної політики; динаміка реального ВВП країн ЄС 2019-2020; динаміка ВВП Франції 2012-2020 рр.; динаміка ВВП ЄС під впливом різних криз та COVID-19; місце України в міжнародних рейтингах; місце України в індексі економічної свободи; динаміка індексу легкості ведення бізнесу за 2006-2020; місце України в індексах розвитку з 2006-2020 р; місце України в міжнародних рейтингах 2014-2020рр; динаміки ВВП в Україні за 2010-2019рр.; обсяг прямих іноземних інвестицій в Україні; обсяг експорту України з 2010 по 2019; обсяг експорту товарів у II кварталі 2020 р. країн ЄС у % ; діаграма приватних грошових переказів в Україну; схема алгоритм механізу реалізації міжнародної конкурентної політики держави; діаграма порівняння трендового та цільового прогнозу номінального ВВП України 2020-2030Е рр.; приклади зростання ВВП країн Світу за 12 років.

6. Календарний план-графік

№ пор.	Завдання	Термін виконання	Підпис керівника
1	Видача завдання	05.10.2020	
2	Збір та обробка статистичної інформації	6.10.2020- 24.10.2020	
3	Вивчення стану проблем, опрацювання джерел	25.10.2020- 04.11.2020	
4	Робота над розділом I	05.11.2020- 17.11.2020	
5	Робота над розділом II	18.11.2020- 24.11.2020	
6	Робота над розділом III	25.11.2020- 04.12.2020	
7	Написання вступу та висновків	05.12.2020- 10.12.2020	
8	Оформлення пояснювальної записки, графічного матеріалу, підготовка доповіді, передзахист	11.12.2020	
9	Проходження нормоконтролю, перевірка на плагіат, оформлення документів до захисту, рецензування роботи, подання роботи на кафедру	13.12.2020	

7. Дата видачі завдання: «05» жовтня 2020 р.

Керівник кваліфікаційної роботи _____ С.Г. Мізюк
(підпис керівника) (П.І.Б.)

Завдання прийняв до виконання _____ Новак К.В.
(підпис випускника) (П.І.Б.)

РЕФЕРАТ

Пояснювальна записка до кваліфікаційної роботи «Міжнародна конкурентна політика України в умовах євроінтеграційних процесів» **113** с., **22** рис., **11** табл., **83** літературних джерел.

КОНКУРЕНТНА ПОЛІТИКА, КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ, ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ, МЕХАНІЗМИ КОНКУРЕНТНОЇ ПОЛІТИКИ, СТРАТЕГІЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ УКРАЇНИ 2020-2030, МІЖНАРОДНА КОНКУРЕНТНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ

Об'єктом дослідження є – конкурентна політика, як один із важливіших показників успішності держави на сучасному етапі, а **предметом дослідження** є – міжнародні інтеграційні процеси, що відбуваються в Європейському Союзі та їх вплив на конкурентну політику України.

Головна **мета роботи** полягає у виявленні теоретичних засад функціонування конкурентної політики та визначенні основних підходів до забезпечення розвитку конкурентоспроможності України в умовах євроінтеграційних процесів.

Досягнення поставленої мети потребує вирішення таких завдань:

- охарактеризувати етапи становлення та розвитку дефініції міжнародної конкурентної політики;
- дослідити сучасні євроінтеграційні процеси та їх вплив на конкурентну політику України;
- дослідити механізми міжнародної конкурентної політики України;
- запропонувати заходи щодо покращення конкурентної політики України в умовах євроінтеграції.

Методологія і методи дослідження Основним методом аналізу виступав системно-факторний підхід. Як інструменти дослідження застосовувалися методи прогностичних оцінок, наукової абстракції, логічного мислення, порівнянь і аналогій, метод контент-аналізу, метод лінійного порівняння, емпіричний метод, метод SWOT-аналізу, статистичного аналізу та метод узагальнень. Також в роботі використовувався метод графічного

аналізу для наочної ілюстрації результатів дослідження. У роботі використано загальнонаукові, загальнологічні та спеціальні методи дослідження, які уможливили цілісне бачення стратегій конкурентної політики України.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у авторському визначенні дефініції "міжнародна конкурентна політика", розробці алгоритму реалізації міжнародної конкурентної політики держави та визначенні стратегічних напрямів покращення міжнародної конкурентної політики України.

Значущість виконаної роботи та висновки впливає з актуальності й наукової новизни дослідження та полягає в тому, що теоретико-методологічні висновки та отримані результати роботи можуть бути використані для майбутніх наукових розробок та досліджень про конкурентну політику України та Європейського Союзу.

Рекомендації щодо використаних результатів. Основні положення та висновки кваліфікаційної роботи є авторськими і можуть використовуватися науководослідними інститутами та інформаційно-аналітичними структурами. Результати дослідження можуть бути також враховані під час підготовки лекційних курсів зі стратегічного економічного лідерства, глобальної економіки, міжнародних економічних відносин, аналізу економічної політики держави, формування економічної стратегії держави.

Сектор застосування і ступінь впровадження матеріалів дипломної роботи. Рекомендується використовувати при проведенні наукових досліджень, у навчальному процесі та в практичній діяльності при викладанні дисциплін, пов'язаних з глобальним економічним розвитком, економічними стратегіями, міжнародною економікою.

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНТНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ.....	5
1.1 Дослідження дефініції міжнародної конкурентної політики держави.....	5
1.2. Інструменти міжнародної конкурентної політики.....	20
1.3 Міжнародна конкурентна політика держави в умовах інтеграційних процесів.....	35
Висновки до розділу 1.....	46
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ ТА ЇХ ВПЛИВ НА КОНКУРЕНТНУ ПОЛІТИКУ УКРАЇНИ.....	
2.1. Сучасні умови євроінтеграційних процесів України	41
2.2 Дослідження індикаторів міжнародної конкурентної політики України...47	
2.3 Вплив зовнішніх чинників на макроекономічні показники конкурентної політики.....	60
Висновки до розділу 2.....	65
РОЗДІЛ 3. МІСЦЕ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ.....	68
3.1. Визначення пріоритетних напрямів реалізації міжнародної конкурентної політики України.....	68
3.2. Запропоновані вектори та алгоритми міжнародної конкурентної політики в контексті євроінтеграції.....	73
3.3. Рекомендації щодо впровадження заходів.....	85
Висновки до розділу 3.....	91
ВИСНОВОК.....	93
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	99

ВСТУП

Актуальність теми полягає в тому, що конкурентна політика відіграє одну з ключових ролей в глобальному ринковому середовищі і є фактором підвищення конкурентоспроможності національної економіки. Тому стратегічно важливим напрямом стає розробка ефективної національної конкурентної політики з урахуванням необхідності інтеграції країн у світовий економічний простір як рівноправних учасників глобального ринкового процесу.

Спосіб вирішення проблем забезпечення конкурентоспроможності національної економіки зумовлює вибір моделі економічного розвитку, яка визначає місце країни у високоінтегрованому світовому господарстві. Період створення конкурентного середовища та реалізації конкурентної політики в Україні виявив певну сукупність проблем. Їх наукове дослідження та узагальнення є сьогодні одним з пріоритетних завдань економічної науки.

Дослідження сфери розвитку ринкової конкуренції та основ конкурентної політики присвячена значна кількість наукових робіт вітчизняних та зарубіжних вчених, таких як Дж. Бейна, Дж. Кейнса, Е. Мейсона, В. Ойкена, М. Портера, Дж. Робінсон, А. Сміта, Ф. Хайека, Е. Чемберлена, Г. Андрошука, В. Базилевича, З. Борисенко, В. Геєць, Л. Головка, Л. Дідківська, О. Завада, А. Ігнатюк, Б. Кваснюк, О. Кілієвич, Р. Кузьмін, В. Лагутін, С. Мочерний, О. Нестеренко, Г. Филюк та ін.

Сучасний рівень глобалізації світової економіки та поширення політики фритредерства знижує вхідні бар'єри на внутрішні ринки різних країн та нівелює значимість абсолютних переваг національних систем, зумовлених кількісними параметрами наявних факторів виробництва. Це формує передумови для пошуку можливих шляхів підвищення рівня конкурентоспроможності на внутрішньому й зовнішньому ринках. Так, в останні роки конкурентоспроможність стала надзвичайно популярним ідеологічним гаслом трансформаційних економічних систем. Не стала винятком у цьому й Україна, уряд якої проголосив підвищення конкурентоспроможності чи не найголовнішою метою економічної політики. На жаль, нехтування теоретичним обґрунтуванням перетворило політику забезпечення національної конкурентоспроможності у формалізовану самоціль здійснюваних перетворень, а наявна розмитість визначень категоріального апарату зумовила неадекватність формування цільової функції національної економічної політики.

Мета роботи полягає у виявленні теоретичних засад функціонування конкурентної політики держави та визначенні основних підходів до

забезпечення розвитку конкурентоспроможності України в умовах євроінтеграційних процесів.

Досягнення поставленої мети потребує вирішення таких завдань:

- охарактеризувати етапи становлення та розвитку дефініції міжнародної конкурентної політики;
- дослідити сучасні євроінтеграційні процеси та їх вплив на конкурентну політику України;
- дослідити механізми міжнародної конкурентної політики України;
- запропонувати заходи щодо покращення конкурентної політики України в умовах євроінтеграції.

Методологія і методи дослідження Основним методом аналізу виступав системно-факторний підхід. Як інструменти дослідження застосовувалися методи прогнозних оцінок, наукової абстракції, логічного мислення, порівнянь і аналогій, метод контент-аналізу, метод лінійного порівняння, емпіричний метод, метод SWOT-аналізу, статистичного аналізу та метод узагальнень. Також в роботі використовувався метод графічного аналізу для наочної ілюстрації результатів дослідження. У роботі використано загальнонаукові, загальнологічні та спеціальні методи дослідження, які уможливили цілісне бачення стратегій конкурентної політики України.

Об'єкт дослідження – конкурентна політика, як один із важливіших показників успішності держави на сучасному етапі.

Предмет дослідження – міжнародні інтеграційні процеси, що відбуваються в Європейському Союзі та їх вплив на конкурентну політику України.

Практичне значення полягає в тому, що в роботі наводиться наукові узагальнення та проведені розрахунки конкурентоспроможності, що має практичне застосування для України та формування її стратегічних напрямків в процесі інтеграції та лібералізації. Викладені в ній систематизовані матеріали відкривають можливість для подальшого поглибленого вивчення теми. Матеріали можуть бути використані при написанні доповідей, рефератів, підготовці лекційних курсів для студентів. Вони могли б стати методологічним підґрунтям і теоретичною базою для подальших наукових пошуків із цієї тематики.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у визначенні поняття "міжнародної конкурентної політики", розробці алгоритму реалізації міжнародної конкурентної політики держави, визначенні стратегічних напрямів покращення конкурентної політики України. В роботі наводиться наукові узагальнення та проведеній розрахунок конкурентоспроможності України, що має практичне застосування для розвитку України та формування її стратегічних напрямків в євроінтеграційних процесах.

Значущість виконаної роботи та висновки впливає з актуальності й наукової новизни дослідження та полягає в тому, що теоретико-методологічні висновки та отримані результати роботи можуть бути використані для майбутніх наукових розробок та досліджень про конкурентну політику України та Європейського Союзу.

Рекомендації щодо використаних результатів. Основні положення та висновки дипломної роботи є авторськими і можуть використовуватися науководослідними інститутами та інформаційно-аналітичними структурами. Результати дослідження можуть бути також враховані під час підготовки лекційних курсів зі стратегічного економічного лідерства, глобальної економіки, міжнародних економічних відносин, аналізу економічної політики держави, формування економічної стратегії держави.

Сектор застосування і ступінь впровадження матеріалів дипломної роботи. Рекомендується використовувати при проведенні наукових досліджень, у навчальному процесі та в практичній діяльності при викладанні дисциплін, пов'язаних з глобальним економічним розвитком, економічними стратегіями, міжнародною економікою.

Апробація результатів. Результати роботи були апробовані у доповідях на міжнародних наукових та науковопрактичних конференціях:

Мізюк С.Г., Новак К.В, Економічні аспекти міжнародної конкурентної політики в умовах євроінтеграції,: наукова онлайн конференція "Economic and business administration development: Scientific currencies and solutions, Kyiv, October 22, 2020.

Структура роботи зумовлена метою та поставленими дослідницькими завданнями. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНТОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

1.1 Дослідження дефініції міжнародної конкурентної політики держави

Сучасний рівень глобалізації світової економіки та поширення політики фритредерства знижує вхідні бар'єри на внутрішні ринки різних країн та нівелює значимість абсолютних переваг національних систем, зумовлених кількісними параметрами наявних факторів виробництва. Це формує передумови для пошуку можливих шляхів підвищення рівня конкурентоспроможності на внутрішньому й зовнішньому ринках. Так, в останні роки конкурентоспроможність стала надзвичайно популярним ідеологічним гаслом трансформаційних економічних систем. Не стала винятком у цьому й Україна, уряд якої проголосив підвищення конкурентоспроможності чи не найголовнішою метою економічної політики. На жаль, нехтування теоретичним обґрунтуванням перетворило політику забезпечення національної конкурентоспроможності у формалізовану самоціль здійснюваних перетворень, а наявна розмитість визначень категоріального апарату зумовила неадекватність формування цільової функції національної економічної політики [2]. Для того щоб чітко розуміти поняття "конкуренція" та "конкурентоспроможність держави" потрібно детально дослідити праці класиків та їх визначення явища "конкурентоспроможності".

Етимологічно слово «конкуренція» походить з латини (*concurrentia*), що означає «зіткнення» та «суперництво». Але це поведінкове трактування. Переважно, воно поширене в економічній літературі. Подальше розуміння конкуренції розвивалось в напрямку більш точного визначення її цілей і способів конкурування. Так, в марксистському трактуванні під конкуренцією розуміють «характерну товарному виробництву антагоністичне суперництво між приватними виробниками за кращі умови виробництва і збуту товарів» [1]. Проте, разом з тим, можна розглядати й боротьбу класів.

З середини 70-х років минулого століття поняття «конкурентоспроможність» стає одним з центральних в оцінці політичних та

економічних позицій держави. Сьогодні ж критерії та пріоритети конкурентоспроможності держав — це найважливіші орієнтири їхнього розвитку, як і для України, перед якою сьогодні також постала дилема: перетворитися у бідну аграрну державу зі слабким внутрішнім ринком, нестабільною соціальнополітичною ситуацією, високим рівнем безробіттям, значною диференціацією населення за доходами та скороченням його чисельності чи, навпаки, максимально зосередити усі ресурси, резерви і зусилля на підвищенні конкурентоспроможності економіки, збереженні власної економічної індивідуальності, скориставшись перевагами глобалізації.

Серед факторів, які визначають конкурентоспроможність на макrorівні, все більше значення надається цілій низці конкурентних переваг — рівню технології, якості інноваційних систем, оптимізації інституційного та соціального середовища, а також стратегії держави та корпорацій, ефективності використання людського та соціального капіталу.

Рівень спроможності до конкуренції розглядаємо як результат роботи національної системи. При цьому, збільшується значущість не лише економічних, а політичних, правових та соціологічних характеристик.[2]

Сьогодні конкурентоспроможність країни — одна з найвпливовіших концепцій як економіки розвитку, так і практичної політики. Охоплює не лише суто економічні показники. Характеризує економічні наслідки важливих для стабільного росту неекономічних явищ, наприклад, як якість політичних процесів і управління суспільством, освітній рівень, наукова база, культура, системи цінностей та інформаційна діяльність, розвиток людського потенціалу. Визначення поняття «конкуренції» було надано багатьма авторами, що наведено в табл. 1.1

Наукові погляди на визначення понять "міжнародна конкуренція"

Автор	Визначення категорії " міжнародна конкуренція" та "конкурентоспроможність"
Б. Карлоф, А. Шегда	Суперництво чи боротьба між більш чи менш визначеними суперниками
С. Мочерний, А. Целих	Боротьба між товаровиробниками за вигідніші умови виробництва і збуту товарів, за привласнення більших прибутків
А. Гальчинський, П. Єщенко, Ю. Палкін	Економічна боротьба, протистояння між відособленими виробниками продукції щодо задоволення своїх інтересів, стосовно продажу продукції
В. Глущенко	Суперництво між певною кількістю суб'єктів управління за отримання вищих доходів та вигідніших позицій об'єктів управління на ринку
М. Лапуста	Суперництво суб'єктів господарювання, коли кожен з них не в змозі впливати на суспільні умови обігу товарів на відповідному товарному ринку
Т. Лагода, Я. Юрик	Протистояння між учасниками ринкового господарства за найсприятливіші умови виробництва, купівлі-продажу товарів і послуг, а також за отримання найбільших прибутків
Т. Гоббс	"Війна всіх проти всіх" - це "природній" закон буржуазного суспільства, природний закон конкуренції. "Свобода промисловості та торгівлі "
Р. Оуен	"...при правильному соціальному устрою суспільства, науковій організації керування можна подолати конкуренцію і зробити радісним існування будь-якого індивіда"
Дж. С. Мілль	«закономірністю, яка регулює економічні угоди, конкуренція стала лише порівняно нещодавно...» «Чим глибше заглядаємо ми в минуле, тим значніший вплив усталених звичаїв на всі угоди та зобов'язання». «... Свобода конкуренції — пустий звук для працюючого населення, яке живе в бурхливому військовому суспільстві». Учений вказує на «конкуренцію між країнами, на одному ринку»

Ф. Енгельс	«Конкуренція є найбільшим проявом війни всіх проти всіх пануючої у сучасному суспільстві. Це війна, війна за життя, за існування, за все, а, отже, у випадку необхідності і війна на життя та на смерть відбувається не тільки між різними класами суспільства, але й між окремими членами цих класів; один стоїть на шляху іншого, тому кожний намагається відтіснити інших і посісти їхнє місце»
Й. Шумпетера	Теорія економічного розвитку». "Ринок— це сфера різних змін, що примушує компанії та індивідів здійснювати іноваційні зміни, а економіку, суспільне виробництво — зростати та структурно змінюватися". Конкуренція для Й. Шумпетера — це творче руйнування, в якому фірми ростуть, процвітають або зникають. Компанії, здатні здійснювати інновації й адаптуватися, зростають або виживають, а інші відтісняються та усуваються.
М. Вебер	Успіх у підприємницькій діяльності та конкуренції, на думку Вебера, забезпечується і дотриманням проповідей Б. Франкліна, які пов'язані з виконанням своїх обов'язків. У них чітко виражені принципи бізнесу нового типу: «час — гроші», «витрати не повинні перевищувати доходи»
Дж. Стюарт	Дж. Стюарт чітко розумів дію механізму ринкової конкуренції та його значення; він навіть порівнював його з годинниковим механізмом. Однак для Стюарта це був механізм, який постійно ламається і тому потребує майстра, завжди готового його підремонтувати. Саме таку роль мислитель відводить державі та освіченому правителю.
Ф. Ліст,	Дотримується подібних до Стюарта дослідницьких позицій, з поправкою на час, і «софізму» протиставляв ідею «виховного протекціонізму» — митного захисту молодих галузей національної промисловості, поки вони не досягнуть рівня міжнародної конкурентоспроможності. Навколо цієї ідеї Ліст окреслив свою «Національну систему політичної економії»
Дж. М. Кейнса	«У той же час проблема цінностей, як проблема вибору між різними цілями, як питання про те, за якими критеріями здійснювати цей вибір у ситуації конкурентного відбору, методологічно поки що недостатньо відпрацьована. Проблема цінностей постає в конкуренції тому, що в ній нічого не вирішується автоматично»

А. Сміт	Є основоположником теорії конкуренції висвітливши це поняття у фундаментальній роботі «Дослідження про природу та причини добробуту націй». Означив конкуренцію як протистояння та ототожнив її з «невидимою рукою», яка змушує підприємців реагувати на зміни в економіці і формувати ідеальний план її розвитку.
Д. Рікардо	Розглядає конкуренцію, не беручи до уваги такі фактори як державне регулювання, монопольна влада, географічні особливості ринку, рівноважна ціна, на його думку, результат виключно вільної конкурентної боротьби учасників ринку. Як антипода вільної конкуренції, розглядав монополію, виникнення на ринку якої призводить до зростання ціни до максимального значення, при якому покупець готовий придбати товар.
А. Маршалл	Основним інститутом була проголошена не конкуренція, а свобода підприємництва. Системі вільного підприємництва, згідно з Маршаллом, варто віддавати перевагу, оскільки вона швидше означає незалежність і свободу вибору, а не суперництво, яке лежить в основі розуміння конкуренції. Система вільного підприємництва у Маршалла опирається на конкуренцію з ринком в її основі. Поняття «конкуренція» тісно пов'язане з поняттями «ринок» і «товарне виробництво»
Майкл Портер	Висловлюється за формування відповідної конкурентної стратегії, спрямованої на досягнення переваги на певному ринку. В якості основи стратегії він пропонує провести оцінку своїх конкурентних переваг, а також їх поглиблення і вдосконалення. Виділяє «конкурентні переваги вищого порядку», специфічний характер яких не дозволяє їх запозичення конкурентами.
Е. Райнерт	Концепція «індексу якості» економічної діяльності. Головною метою політики підвищення конкурентоспроможності країни і предметом конкурентної боротьби є існування і національне присвоєння високої промислової ренти;

(Розроблено автором)

У традиційному розумінні конкуренція належить до базових понять ринкової організації суспільства. Розвиток 3х. цивілізації з Нового часу

відбувається якраз на основі ринкових взаємовідносин та конкуренції. В той час найбільш виражено конкуренція виявлялася в торгівлі, зокрема міжнародній, що і відбивалося в поглядах дослідників. Англійський філософ Т. Гоббс описував монополії купців, що створені феодалською державою для зарубіжної торгівлі. Він їх називав корпораціями. У той час тільки такі корпорації могли протистояти подібним корпораціям інших держав на світовому ринку: «Заради чого, власне, купці, які мали можливість купувати та продавати, експортувати й імпортувати товари на свій розсуд, об'єднуються в корпорацію»[3]. Метою такої корпорації, на думку Т. Гоббса, є «збільшення прибутку шляхом монопольного права купівлі та продажу і вдома, і за кордоном». Т. Гоббс у праці «Левіафан» визначив, що звичний стан суспільства — «війна всіх проти всіх», незважаючи на те, що природа створила всіх людей рівними за фізичними та розумовими здібностями. Однак ця рівність не є благом, навпаки, від цієї рівності виникає ідея рівності в досягненні мети. Ось чому люди, на думку філософа, хочуть оволодіти однією й тією ж річчю і стають ворогами. На шляху до поставленої мети вони намагаються погубити або перемогти одне одного[3].

Обґрунтовуючи роль грошей у господарчих процесах і розглядаючи механізм саморегулювання в економіці, Д. Юм зазначав вплив цих двох факторів на конкурентоспроможність країни. У зв'язку з цим він дійшов до таких висновків. Зростання грошової маси (в результаті активного торговельного балансу або діяльності золотодобувачів у країні) веде до зростання цін у країні. Як наслідок — знижується конкурентоспроможність вітчизняних товарів, імпорт відносно дешевшає, експорт стримується. Це відбивається на платіжному балансі, який стає пасивним, а це зумовлює відтік грошей із країни. У результаті ситуація починає розвиватися в протилежному напрямку: внутрішні ціни знижуються, конкурентоспроможність країни зростає, платіжний баланс покращується — притік грошей у країну відновлюється [4, с.80–81.]

У роботах утопістів аналізувалася проблема подолання конкуренції, яка розглядається як соціальне зло. Р. Оуен вважав, що при правильному соціальному устрою суспільства, науковій організації керування можна подолати конкуренцію і зробити радісним існування будь-якого індивіда [4, с.97]. Більш глибоке розуміння складних процесів соціального розвитку та ролі конкуренції в житті суспільства диктувалося самим ходом суспільно-історичного розвитку. Становлення індустріального суспільства відбилося на змісті соціально-економічних теорій.

Починаючи з ХІХ століття конкуренція вивчається в суспільствознавстві особливо активно. Так, Дж. С. Мілль стверджував, що, по суті, «принципом, який значною мірою регулює угоди економічного характеру, конкуренція стала лише порівняно недавно...» «Чим глибше заглядаємо ми в минуле, тим значніший вплив усталених звичаїв на всі угоди та зобов'язання». «... Свобода конкуренції — пустий звук для працюючого населення, яке живе в бурхливому військовому суспільстві». Учений вказує на існування конкуренції в торгівлі, в тому числі й на «конкуренцію між країнами, що виступають на одному ринку» [5].

Велике значення з точки зору поширення економічного підходу до конкуренції мали роботи Й. Шумпетера, особливо «Теорія економічного розвитку». Центральним для шумпетеріанського бачення конкуренції було поняття динаміки ринкового процесу. Ринок для нього — це сфера радикальних змін у суспільстві, що примушує фірми та індивідів здійснювати нововведення, а економіку, суспільне виробництво — зростати та структурно змінюватися. Конкуренція для Й. Шумпетера — це творче руйнування, в якому фірми ростуть, виживають або вмирають. Фірми, здатні здійснювати нововведення й адаптуватися, зростають або виживають, а інші відтісняються та усуваються. Це прагнення до надприбутку перевіряється в конкурентному оточенні, яке водночас є безкінечним процесом змін і перетворень [6].

На історико-соціальні коріння підприємництва та конкуренції звернув увагу у свій час М. Вебер. Він показує становлення підприємницького духу (як

певну сукупність психічних рис і наявність певної психології господарюючого суб'єкта в певному суспільстві на певній стадії його розвитку) як складову капіталістичного духу. Успіх у підприємницькій діяльності та конкуренції, на думку Вебера, забезпечується і дотриманням проповідей Б. Франкліна, які пов'язані з виконанням своїх обов'язків. У них чітко виражені принципи бізнесу нового типу: «час — гроші», «витрати не повинні перевищувати доходи»[7].

Основи теорії конкуренції заклав англійський економіст А. Сміт, висвітливши це поняття у фундаментальній праці «Дослідження про природу та причини добробуту націй» [8]. У своїй праці вчений визначив конкуренцію як суперництво та ототожнив її з «невидимою рукою», яка змушує підприємців реагувати на зміни в економіці і формувати ідеальний план її розвитку. Послідовником ідей А. Сміта в розумінні конкуренції був Д. Рікардо. Він аналізує характерну для того часу торговельну конкуренцію.

Системі вільного підприємництва, згідно з Маршаллом, варто віддавати перевагу, оскільки вона швидше означає незалежність і свободу вибору, а не суперництво, яке лежить в основі розуміння конкуренції. Проте система вільного підприємництва у Маршалла опирається на конкуренцію з ринком в її основі. Поняття «конкуренція» тісно пов'язане з поняттями «ринок» і «товарне виробництво». Конкурентні відносини виникли одночасно з ринковими, однак перші теоретичні положення конкурентної боротьби були сформульовані лише в середині XVIII ст. прихильниками класичної політичної економії. Проте, більш цікаве його трактування конкуренції, як такої, що врегульовує суспільні і приватні інтереси та витісняє з ринку тих, хто виробляють неякісну і непотрібну ринку продукцію, послуги. Отже, для суспільства тут користь у тому, що принцип «невидимої руки» діє таким чином, що хоча підприємці турбуються лише про свої особисті інтереси, сила обставин змушує їх діяти в інтересах усього суспільства [9].

Сучасну економічну теорію неможливо уявити без вчення Майкла Портера про міжнародної конкуренції. Його модель ромба, кластерний підхід

до аналізу продуктивності як ключового фактора конкурентоспроможності принесли економісту-класику всесвітню популярність. Концепція М. Портера об'єднує макро-, мезо- і мікрорівні аналізу, що виключно релевантно розвитку національних ядерних енергетичних програм (ЯЕП). Застосовувана сьогодні на практиці багатьма розвиненими країнами і країнами, що розвиваються, концепція конкурентоспроможності аналізує, в який спосіб політика національного уряду сприяє розвитку конкурентного національного, соціально-відповідального бізнесу на благопроцвітання нації. Публікація Майклом Портером 1990 року праці «Міжнародна конкуренція» (The Competitive Advantage of Nations), створена ним при Гарвардському університеті Інституту стратегії та конкурентоспроможності, паралельні дослідження цієї проблематики двома іншими центрами — Інститутом розвитку менеджменту в Лозанні та Світовим економічним форумом у Давосі, а також створення цілої низки національних і регіональних центрів із політичних, економічних, соціальних, освітніх, правових проблем конкурентоспроможності засвідчують поширення й життєздатність цієї концепції. Конкуренція є важливим атрибутом розвинутої ринкової економіки [10]. Створення та розвиток конкурентного середовища — невід'ємна складова функціонування ринкової економіки. Досвід західних країн свідчить, що конкуренція виступає важливим фактором стимулювання господарської активності, збільшення різноманітності і підвищення якості продукції, зменшення витрат і стабілізації економічного росту [11]. Також у країнах з розвинутою ринковою економікою державні органи, на які покладено функції захисту та розвитку конкуренції, є одними з найвпливовіших установ, що визначають економічну політику держави [12].

Необхідність державного втручання в ринкові механізми господарювання обумовлюють велику потребу теоретичного обґрунтування сутності та змісту конкурентної політики в сучасному суспільстві. Слід зазначити, що сьогодні в економічній та юридичній літературі наводиться досить багато визначень поняття «конкурентна політика».

Достить часто деякі дослідники дану категорію замінують поняттям «антимонопольна політика». Так, наприклад, російська дослідниця І. Князева «антимонопольну політику» розглядає як майже все коло рішень, спрямованих на розвиток економіки, підвищення конкурентоспроможності національних товаровиробників, забезпечення ефективної зайнятості [13]. На мою думку, поняття «конкурентна політика» є більш ширшим за змістом, ніж «антимонопольна політика». Так як антимонопольну політику ми розглядаємо виключно як заходи антимонопольних органів держави у сфері здійснення контролю за дотриманням законів та інших нормативно-правових актів щодо системи захисту конкуренції. Ці заходи передбачають припинення антиконкурентних дій, які в умовах розвитку ринкової економіки набувають найрізноманітніших форм. Звідси випливає, що поняття конкурентна політика – комплексне, і не може обмежуватися лише антимонопольною політикою, так як вона є лише складовою частиною конкурентної політики держави.

Знову ж таки, складність вивчення явища конкурентної політики полягає у тому, що на сьогоднішній день не існує єдиної назви цієї складової державної політики. Так як у цьому контексті часто використовуються терміни "антимонопольна політика", "антимонопольна політика", "політика у сфері захисту економічної конкуренції", "антимонопольна та конкурентна політика".

Це характерно й для України: наприклад, у чинному Господарському кодексі України використовується термін "антимонопольно-конкурентна політика", під якою розуміється комплекс заходів держави, спрямованих на створення оптимального конкурентного середовища діяльності суб'єктів господарювання, забезпечення їх взаємодії на умовах недопущення проявів дискримінації одних суб'єктів іншими, насамперед, у сфері монопольного ціноутворення та за рахунок зниження якості продукції, послуг, сприяння зростанню ефективної соціально орієнтованої економіки. В іншому нормативно-правовому акті, а саме Законі України "Про захист економічної конкуренції", політика конкуренції називається "політикою у сфері захисту економічної конкуренції" [14].

До прикладу вже багато років державна конкурентна політика в Україні здійснюється за допомогою таких основних інструментів: правові норми захисту економічної конкуренції; правила попередження, обмеження і припинення монопольної діяльності суб'єктів господарювання і органів управління; знаряддя припинення недобросовісної конкуренції; норми контролю за концентрацією суб'єктів господарювання; правила удосконалення регулювання діяльності суб'єктів природних монополій [15]. Схожою рисою антимонопольного законодавства ЄС та України є те, що в основі антимонопольного законодавства країн ЄС перебуває змістове наповнення закону та детально розроблених підзаконних актів, тоді як посилання на прецеденти в процесі правозастосування допускаються, однак не мають зіставної із законом юридичної сили [46].

Контрольні функції у сфері конкуренції ЄС покладені на Європейську Комісію, проте безпосередньо їх реалізацією займається Директорат "Конкуренція". Основні напрями роботи Директорату подібні до завдань АМКУ (див. рис. 1.1) [16].

Проведений аналіз зіставлення норм національного антимонопольного законодавства з міжнародними нормами дозволяє підтвердити думку з приводу того, що нормативно-правова база України не потребує суттєвих змін. Проте для створення ефективного конкурентного середовища, зважаючи на те, що наша економічна система в силу історичних, політичних та інших факторів відрізняється від економіки розвинених країн, пасивний характер державного регулювання конкурентних відносин слід посилити активним компонентом та правозастосовною практикою. Необхідно сприяти розвитку малого й середнього бізнесу та повноцінного конкурентного середовища в Україні, водночас посилити моніторинг за діяльністю підприємств на вітчизняних ринках з метою недопущення проявів порушення законодавства із захисту економічної конкуренції. Це слугуватиме фундаментом для розвитку національної економіки та забезпечення суспільного добробуту.

Рис. 1.1 Порівняння основних напрямів роботи Директорату "Конкуренція" ЄС та Антимонопольного комітету України[17].

Політологічний підхід до конкуренції в суспільствознавстві розробляли Дж. Стюарт, Ф. Ліст, В. Парето. Утворості відомого представника пізнього меркантилізму Дж. Стюарта, автора «Дослідження принципів політичної економії» (1776 р.), дискусія про співвідношення держави та приватних інтересів отримала певне завершення. Дж. Стюарт чітко розумів дію механізму ринкової конкуренції та його значення; він навіть порівнював його з годинниковим механізмом. Однак для Стюарта це був механізм, який постійно ламається і тому потребує майстра, завжди готового його підремонтувати. Саме таку роль мислитель відводить державі та освіченому правителю [18].

Зміст і суть конкурентної політики держави вивчають також такі міжнародні організації, як Світова організація торгівлі (СОТ), Світовий банк, ЮНКТАД та ін. Таким чином, Світова організація торгівлі визначає політику

конкуренції як повний комплекс заходів, що застосовуються для розвивати конкурентну структуру ринків та конкурентну поведінку суб'єктів господарювання, не порушуючи норм конкурентного законодавства. На думку Світового банку, політика конкуренції є мірою державної влади, яка безпосередньо впливає на поведінку підприємств та структуру промисловості. Відповідно, політика конкуренції включає: політику, що посилює конкуренцію на регіональних та національних ринках; законодавство про конкуренцію, також відоме як антимонопольне або антимонопольне законодавство[19].

Таблиця 1.2

Наукові погляди на визначення поняття "конкуретна політика"

Автор	Визначення конкурентної політики
Г.Філюк	Конкуретну політику автор трактує як частину економічної політики – як комплекс методів, принципів, способів та інструментів держави, спрямованих на попередження та безпосереднє припинення порушень антимонопольного законодавства, створення і захист ефективного конкурентного середовища, розвиток добросовісної конкуренції між господарюючими суб'єктами[20]
В. Лагутін	"Конкуретна політика – це система державних заходів економічного та організаційноадміністративного характеру, які спрямовані на формування конкурентного середовища, захист і підтримку конкуренції та боротьбу зі зловживанням монопольним становищем в економіці"[21]
І. Князева	«антимонопольну політику» розглядає як майже все коло рішень, спрямованих на розвиток економіки, підвищення конкурентоспроможності національних товаровиробників, забезпечення ефективної зайнятості[13]

Е. Райнерт	Головною метою політики підвищення конкурентоспроможності країни і предметом конкурентної боротьби є існування і національне присвоєння високої промислової ренти.
В. Ойкен	«Політика конкурентного порядку обмежує економічну владу шляхом розмежувань, зокрема, сфери повсякденного господарювання і політико - державної діяльності. Крім того, розмежування полягає в тому, що в рамках економічної сфери розгортанням конкуренції відбувається деконцентрація, що сприяє збереженню або виникненню позицій, що дають владу»[22]
З.Борисенко	«Конкурентна політика держави» це комплекс цілеспрямованих державних заходів, направлених на створення і захист конкурентного середовища, здійснення профілактики та безпосереднє припинення порушень конкурентного законодавства, сприяння розвитку добросовісної конкуренції на товарних ринках[23] »
Ясько Ю.І	«Конкурентна політика держави – це діяльність держави щодо створення та розвитку конкурентного середовища, регулювання конкурентних відносин і конкурентного процесу з метою підтримки та заохочення економічної конкуренції, боротьби з негативними наслідками монополізму, захисту законних інтересів підприємців та споживачів, сприяння розвитку цивілізованих ринкових відносин, створення конкурентоспроможного вітчизняного виробництва[24]».

(Розроблено автором)

Дослідивши визначення поняття "конкурентоспроможність" та "конкурентна політика" низки вшанованих вчених, можна підсумувати, що для

визначення сутності конкурентної політики важливо чітко розрізняти процес розроблення та процес реалізації державної конкурентної політики. Визначаємо, що *розроблення конкурентної політики держави* – це процес виявлення пріоритетів, цілей, завдань, кількісних і часових характеристик, передбачення конкретних виконавців та необхідних ресурсів; прийняття державних рішень, пов'язаних із законодавчим процесом і оперативним управлінням з боку органів виконавчої влади. *Розроблення конкурентної політики держави* полягає в її науковому обґрунтуванні, з урахуванням необхідності забезпечення соціально-економічної стабільності і покращення розвитку країни.

Реалізація конкурентної політики держави – це процес використання методів і заходів управління, що обумовлюють необхідність прийняття певних управлінських рішень. У ході реалізації конкурентної політики конституційний принцип свободи економічної діяльності обмежується на користь публічних інтересів та соціально-економічної ефективності.

1.2. Інструменти міжнародної конкурентної політики

Вивчення й творче застосування сучасних методів, вже апробованих іншими науками, має стати першим вагомим кроком у напрямі дослідження міжнародної конкурентної політики.

Метод контент-аналізу (уже апробований у кібернетиці, соціології, філології, психології), а зокрема аналіз взаємовідносин різноманітних матеріалів (застосування структурного аналізу з вивченням послідовності публікації матеріалів, обсягу і часу виходу в друк). Побудова робочої гіпотези передбачає пошук та аналіз характеристик у міжнародних архівах, зокрема термінів та понять, які є репрезентативними у тексті (слова які не несуть функціонального характеру та часто зустрічаються в тексті)[26]. Для одержання ефективного засобу вивчення громадської думки щодо тих чи інших нагальних питань зовнішньої політики, ступеня суспільної підтримки певного зовнішньополітичного курсу (наприклад, євроатлантичного) і т. ін. в

зовнішньополітичній практиці використовується метод контент-аналізу. Найбільшого практичного значення метод контент-аналізу набуває в контексті процесу політичного реформування українського суспільства, коли контент-аналіз є одним з найефективніших засобів вивчення ставлення громадськості до тих чи інших проектів реформування національної політики. *Існує велика практичнополітична необхідність в розробці — на підставі вже існуючих технологій та новоствореної теоретико-методологічної бази — окремих прикладних контент-аналітичних систем для дослідження найнагальніших проблем внутрішньої та зовнішньої політики, зокрема, таких як конкурентоспроможність України.*

Питання формування та впровадження методів міжнародної конкуренції на підприємському рівні, національних економік та галузей є одним із ключових завдань управління. Від того, наскільки буде ефективно розроблений та впроваджений метод і механізм конкурентоспроможності, буде залежати успіх на міжнародному ринку, галузей та навіть національних економік.

Так М. Портер дотримується точки зору, що конкурентний метод передбачає наступальні або оборонні дії, які застосовуються з метою захисту позиції від п'яти конкурентних сил [10, с. 11].

Метод міжнародної конкуренції, як і будь-який інший метод, обов'язково повинен ґрунтуватись на існуючих ресурсах і бути спрямований на досягнення конкретних показників(цілей), вважаючи на умови середовища, де діє певний суб'єкт конкуренції. Вибір методу конкуренції залежить від багатьох чинників: ринкової позиції фірми і динаміки її зміни, кількості конкурентів і характеру конкуренції на ринку, виробничого і технологічного потенціалу підприємства, виду продукції, а також інших окремих чинників середовища функціонування. В монографії Шнипко О. С. "Національна конкурентоспроможність: сутність, проблеми, механізми реалізації"[26] зазначається, що на визначення методу фірми та утримання конкурентної переваги впливають такі фактори:

I. мета, до якої прагнуть управлінці; якщо в державі ця мета співпадає із джерелами конкурентної переваги, то має місце значний ефект;

II. структура власності; доцільно, що велика компанія має одні інтереси, а дрібна – інші;

III. індивідуальна мета; важливу роль відіграє система заохочень, мотивів, винагород, соціальні цінності, орієнтація на працю, ставлення суспільства до багатства;

IV. вплив національного рівня престижу та нац. пріоритетів; деякі галузі; завдяки наявній кон'юнктурі ринку, можуть бути проголошені національними галузями, отже, сюди намагатиметься потрапити більш кваліфікована частина населення (національний престиж);

V. конкуренція на внутрішньому ринку; ні одна фірма, яка завоювала лідерство на світовому ринку, не досягла його без перемоги насамперед, на внутрішньому ринку.

В роботах Олехновича [27] наводяться приклади причин невдалої конкурентної стратегії на міжнародному ринку:

- Невірне уявлення про те, який ринок являється найбільш перспективним з точки зору конкуренції; при цьому варто враховувати те, що перспективний ринок завжди характеризується високими вхідними бар'єрами.

- Прагнення скопіювати поведінку інших конкурентів; наслідування конкурентної поведінки повинно бути підкріплено схожими конкурентними перевагами, інакше буде приречене на провал.

- Невірний вибір ринку діяльності, як у географічному, так і споживацькому аспекті; при цьому також важливо обрати вдалий метод конкуренції.

- Невизначеність тривалості конкурентної стратегії в часі; тут також потрібно враховувати і життєвий цикл товару, технологію виробництва, ситуацію у середовищі функціонування тощо.

- Розгляд в якості об'єкта конкуренції товару або його виробництва.

Створення механізму міжнародної конкурентоспроможності, послідовне викладення показників та методів її визначення дає можливість опанувати

міжнародне становище та його зміни, провести аналіз можливостей на міжнародній арені, виявити пріоритети конкурентів, та є основою для розроблення заходів забезпечення конкурентоспроможності держави, тому доцільним є дослідити основні методи конкурентоспроможності представлені в таблиці(табл.1.3).

Для визначення основних методів дослідження конкурентної політики, розглянемо поняття політики та її складових.

У широкому сенсі політика - сукупність засобів і методів для реалізації визначених стратегічних інтересів для досягнення певних (суб'єктом політичного процесу) цілей в певному соціальному середовищі. Політику визначають як процес прийняття рішень, а також поведінку в суспільно-державних установах. У демократичних суспільствах політику можливо побачити у взаємодії між певними верствами людей в корпоративних, академічних, релігійних установах з основою демократичної форми влади і певної політекономічної системи країни [30].

Зовнішня фінансова політика в порівнянні з внутрішньою фінансовою політикою відрізняється такими особливостями:

- розширення меж об'єкта (фінансові відносини і фінансове забезпечення нефінансових відносини з іншими країнами, їх об'єднаннями та міжнародними організаціями);
- різна значимість окремих напрямків політики (щодо більшого значення має торгових і фінансових операцій, валютна та боргова політика, щодо менше - бюджетна)
- більш висока чутливість використання інструментарію вимогам і звичаїв міжнародної практики.

В результаті, основними завданнями зовнішньої фінансової політики є здійснення впливу на зовнішню торгівлю і міграції робочої сили, іноземні інвестиції, нівелювання негативних наслідків податкової конкуренції між різними юрисдикціями, захист національних виробників або подолання

дефіциту певних товарів на внутрішньому ринку), формування дохідної частини бюджету.

Таблиця 1.3

Наукові підходи до визначення класифікаційних ознак, методів, моделей та механізмів конкурентної політики

Автори класифікації	Класифікаційні ознаки	Різновиди конкурентних методів, моделей, механізмів
М. Портер	Конкурентна перевага на ринку	Diamond Model (Модель ромба); метод «Кластерів» Метод цінового лідерства, стратегія спеціалізації [38]
А. Літл	Вихідна позиція фірми на ринку	метод лідерів, стратегія фірм із сильною позицією метод фірм, які займають сприятливу позицію; метод фірм, які займають задовільну позицію метод фірм, які займають незадовільну позицію[30]
Ф. Котлер	Ринкова частка	метод ринкового лідера метод челенджера метод послідовника метод нішера[31]
І. Ансофф	Спрямованість на розвиток товару\ринку\держави	метод максимізації ринкової частки метод диференціації ринку стратегія росту[36]
А.Сміт	ідея взаємовигідності в міжнародній торгівлі та ідея взаємозв'язку конкурентоспроможності зі структурою витрат економіки	Теорія абсолютних переваг[28]

Калдор-Хікс	Теоретичної концепції внутрішньої нестабільності ринку вільної конкуренції	Метод «подвійного критерія Скітовські»[30].
Всесвітній економічний форум(WEF), Міжнародний інституту менеджменту та розвитку (MIMP)	система оцінювання порівняльних переваг національних економік за складним переліком індикаторів	Індекс розвитку людського потенціалу (Human Development Index, HDI), Глобальний індекс миру (Global Peace Index, GPI), Індекс сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index, CPI), Індекс глобалізації (Index of Globalization), Індекс легкості ведення бізнесу (Ease of doing business Index), Індекс свободи преси (Press Freedom Index, PFI), Індекс економічної свободи (Index of Economic Freedom).[32]
А. Мазаракі	характеристика конкурентоспроможності країн світу, що знаходяться на різних рівнях економічного розвитку.	Глобальний індекс конкурентоспроможності (ГІК)[33]
І. Должанський	Спосіб входу на міжнародний ринок	Метод непрямого експорту, Метод виробництва за кордоном[34]
Кругман	Концепція зводить конкурентоспроможність країни до відносної продуктивності використовуваних факторів	Метод порівняльних переваг[35]

	Методологія SWOT-аналізу передбачає виявлення сильних і слабких сторін, можливостей і загроз та встановлення зв'язків між ними.	Метод SWOT-аналізу[30]
Дж. Спід й Д. Уілкок	1)аналіз за елементами 2)тематичний аналіз 3)структурний аналіз;	Метод контент-аналізу

(Розроблено автором)

Зважаючи на те, які фактори є найвпливовішими для кожної держави, можна визначити рівень розвитку, на якому вона знаходиться. Для опису стадій розвитку також прийнято використовувати класифікацію М. Портера. Diamond Model (Модель ромба) Майкла Портера (Michael Porter) .[10]

Традиційно, економічна теорія згадує наступні порівняльні переваги фактори порівняльної переваги для регіонів або країн світу(див.рис.1.2):

Традиційні переваги країн (Класифікація Портера) [11]
1. Земля (Land)
2. Положення (Location)
3. Природні ресурси (енергоресурси)(Natural resources)
4. Трудові ресурси (Labor),
5. Чисельність місцевого населення (Local population size).

Рис. 1.2 Фактори порівняльної переваги для країн світу

Портер пропонує концепцію «Кластерів» або груп в складі взаємопов'язаних держав, ці кластери є виростають там, де зосереджується

досить ресурсів і компетенцій, які досягають критичного порога і набувають ключову роль в деякій економічній сфері з вирішальною стійкою конкурентною перевагою над іншими місцями, або навіть глобальну перевагу в даній області.

Портер вважає, що кластери можуть впливати на конкуренцію 3 способами:

- Вони можуть збільшити продуктивність компаній в кластері.
- Вони можуть стимулювати інновації.
- Вони можуть стимулювати до розвитку нові бізнес напрямки.

Деякими відомими прикладами кластерів є Силіконова долина в США (USA / Silicon Valley) (комп'ютерні технології), Роттердам в Нідерландах (Netherlands / Rotterdam) (логістика), Бангалор в Індії (India / Bangalore) (аутсорсинг виробництва програмного забезпечення), Голлівуд в США (USA / Hollywood) (кіноіндустрія), Париж у Франції (France / Paris) (мода).

Згідно Портеру, як правило, конкурентна перевага країн є результатом 4 взаємопов'язаних розширених факторів (advanced factors) і взаємодій між компаніями в цих кластерах. Уряд може надавати активний вплив на ці фактори.

1. Стратегія, структура і конкуренція фірм (The Strategy, Structure and Rivalry of Firms). У світі переважають динамічні умови. Пряма конкуренція спонукає фірми збільшувати продуктивність і стимулювати інновації.

2. Умови попиту (Demand Conditions). Якщо клієнти надто вимогливі, то на фірми чиниться постійний тиск покращувати свою конкурентоспроможність через інноваційні продукти, висока якість, і т.п.

3. Суміжні підтримуючі галузі (Related Supporting Industries). Просторова близькість початкових або низхідних галузей полегшує обмін інформацією і сприяє безперервному обміну ідей та інновацій.

4. Факторні умови (Factor Conditions). Наперекір сталій думці, Портер стверджує, що «ключові» чинники виробництва (або спеціалізовані фактори) створюються, а не успадковуються. Спеціалізованими факторами виробництва є кваліфіковані трудові ресурси, капітал і інфраструктура. «Неключових» чинники або фактори загального користування, такі як некваліфіковані трудові ресурси і сировина, можуть бути придбані будь-якою компанією і, отже, не створюють стійку конкурентну перевагу. Однак, спеціалізовані фактори припускають значні, стійкі інвестиції. Їх важко дублювати. Це і створює конкурентну перевагу, тому що якщо інші фірми не можуть легко скопіювати ці фактори, то вони цінні.

Влада в свою чергу в Моделі ромба Портера виконує роль каталізатора, "...він повинен заохочувати - або навіть спонукати - компанії до того, щоб підвищувати свої наміри і рівень конкурентної ефективності (див.рис. 1.4). Уряд повинен стимулювати компанії до підвищення своєї ефективності, сприяти створенню попиту на ранній стадії на продукти з високою доданою вартістю, концентруватися на створенні спеціалізованих факторів і розвитку локальної конкуренції шляхом обмеження прямого співробітництва та посилення антимонопольного регулювання [37]" .

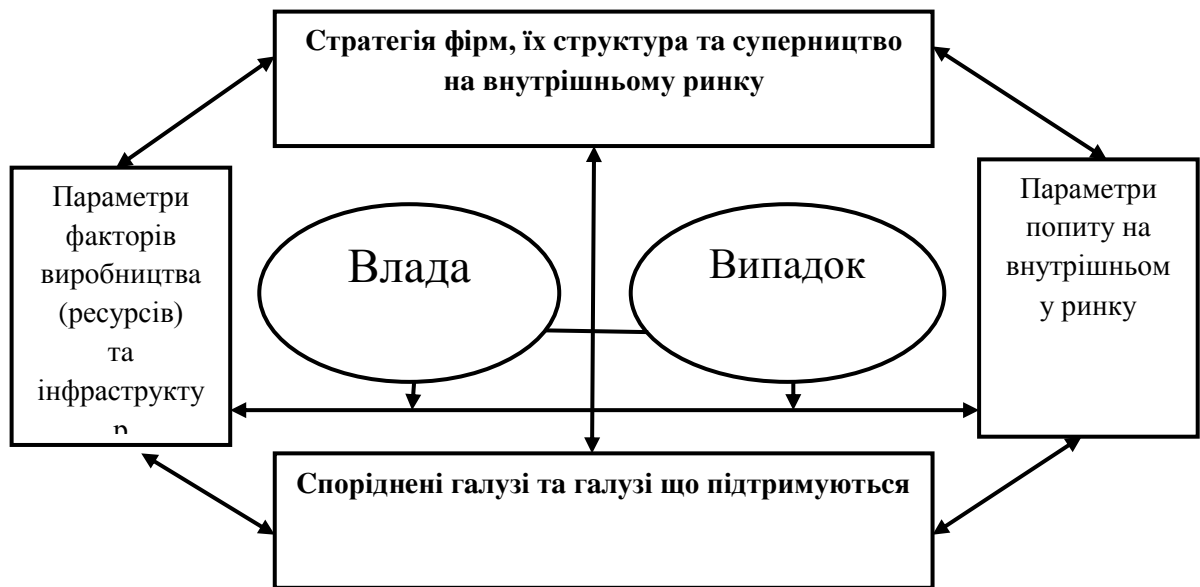

Рис.1.4 Схема моделі ромба [38]

За Портером, на першій стадії зростання економіки залежить від наявності факторів, а країни конкурують за рахунок забезпеченості ресурсами, передусім некваліфікованою (дешевою) робочою силою і природними ресурсами. Збереження конкурентоспроможності на цій стадії розвитку в основному залежить від стабільного функціонування державних і приватних інститутів, достатньої інфраструктури, стабільної макроекономічної бази, а також здорової і грамотної робочої сили. При подальшому розвитку (та підвищенні оплати праці) держави переходять на другу стадію, коли зростання економіки залежить від ефективності. На цьому етапі посилення конкурентоспроможності значною мірою залежить від якості вищої освіти і професійної підготовки, ефективності ринку товарів і послуг, стабільності функціонування ринку праці, розвиненості фінансового ринку, здатності користуватися існуючими технологіями та великого обсягу внутрішнього і зовнішнього ринків. І, коли країни переходять до третьої стадії залежності від інновацій, підтримка високого рівня зарплат і відповідного життєвого рівня можлива тільки тоді, коли компанії здатні конкурувати, використовуючи нову й унікальну продукцію. На цьому рівні компанії повинні конкурувати за допомогою інновацій і виробляти нові різноманітні товари, використовуючи найрізноманітніші

виробничі процеси. Відповідно до цього, Україна знаходиться на другій стадії розвитку, визначальними для неї є фактори ефективності. На цій стадії розвитку перебувають ще 29 країн світу[39].

Відсутність або наявність економічного зростання неможливо пояснити тільки причинами суто економічного характеру. У істотній мірі економічне зростання визначається соціальними та інституційними чинниками. Розрізняють три основні групи факторів: фактори пропозиції, фактори попиту, фактори розподілу. У теорії макроекономіки виділяють такі фактори пропозиції – природні ресурси, трудові ресурси, обсяг основного капіталу, технологію(див.табл.1.4) [40].

Таблиця 1.4

Основні фактори економічного зростання країни

Фактори	Кількісні	Ефективність використання	Способи поліпшення використання та підвищення ефективності
Природні	Різняться для кожного виду відповідно	Матеріаломісткість продукції	Комплексна і глибока переробка сировини, захист від негативного впливу на природні ресурси
Трудові	Кваліфікація трудового населення та його чисельність	Продуктивність праці	Підвищення рівня освіти та охорони здоров'я, покращення організації праці
НТП та використання його досягнень	Рівень витрат на одиницю результатів	Максимізація прибутку, нові товари та послуги, покращення навколишнього середовища	Розвиток сфери НДДКР, краще використання результатів

Основний капітал	Ціна одиниці виробничої потужності	Якість продукції фондівіддача	Поліпшення організації виробництва покращення технологічного рівня
Підприємницькі здібності	Рівень освіти, талант, працьовитість	Максимізація прибутку	Постійна досконалість
Сукупний попит	Обсяг у грошах	Соціально справедливий розподіл доходів	Боротьба з інфляцією, регулювання банківської системи

(Розроблено автором)

Зрозуміло, що основні напрями економічної політики України розроблялися на основі поширених концепцій і моделей. Однак у процесі конкретизації напрямів та інструментів реформування економіки не враховувалися ні ціннісні пріоритети суспільства, ні принципи відповідності. Наведемо деякі з найпоширеніших визначень конкурентоспроможності, які взято за основу обґрунтування політики підвищення конкурентоспроможності в Україні: «Здатність виробляти товари й послуги, відповідно до наявного попиту на міжнародних ринках з високого рівня життя й можливості його збереження в довгостроковій перспективі»[42]. «Здатність країни домогтися високих темпів зростання приросту ВВП на душу населення» [43]. «Підтримка здатності компаній, підприємств, регіонів, країн і наднаціональних регіонів, зберігати, будучи відкритими для міжнародної конкуренції, відносно високий рівень показників доходу й зайнятості населення» [43, с. 6].

Як видно з наведених визначень, методологія означених концепцій економічної політики підвищення національної конкурентоспроможності здебільшого ґрунтується на теоріях економічного розвитку, започаткованих А. Смітом (теорія абсолютних переваг) і Д. Рікардо, які ми досліджували в

першій частині (теорія порівняльних переваг, яка згодом була розвинута в роботах Ф. Найта, Е. Хекшера та Б. Оліна). В основі підходу — ідея взаємовигідності в міжнародній торгівлі та взаємозв'язок конкурентоспроможності зі структурою витрат економіки. Слід зазначити, що можливості прикладного використання теорій порівняльних переваг у міжнародній торгівлі значно обмежені внаслідок дії детермінант конкурентного середовища як на внутрішньому, так і на зовнішніх ринках. Відсутність єдиних принципів формування цін серед країн—учасників міжнародної торгівлі, недосконалість міжнародної валютно-фінансової системи, державний протекціонізм і економіко-політичний тиск з боку контрагентів міжнародних економічних відносин — ось далеко не повний перелік фактів, які характеризують глобальну економіку [28].

На мою думку, аналіз конкурентоспроможності національної економіки повинен формуватися на основі розуміння сутності національної економіки, визначенні основних функціональних взаємозв'язків у внутрішній структурі, її взаємодії з іншими економічними системами та формулюванні оціночних критеріїв міжнаціональних порівнянь.

Основу національної економіки, як однієї із складових історично обумовленої системи суспільного відтворення культурних цінностей у матеріальній і духовній сферах, складають продуктивні сили нації (здатність створювати і примножувати національне багатство). Природа нації як культурної цілісності в економічній теорії пояснюється способом формування національної свідомості індивідів через конституційні принципи соціальної взаємодії. Такі принципи зумовлюють можливість об'єднання суспільства на основі патріотичної ідеї — ідеї первинності інтересів збереження і розвитку нації, а отже, складають фундамент національної економічної політики. Такий підхід до аналізу національної економіки як до складової системи суспільного відтворення культурних цінностей дозволяє визначити критерієм оцінки рівня розвитку нації її

потенційні можливості, а не кількість мінових цінностей на певний момент часу.[44]

Виходячи із вищезазначеного, можна констатувати, що *внутрішня конкурентоспроможність національної економіки є одним із найголовніших індикаторів, що визначають рівень ефективності економічної системи.* Завдання для економічної політики полягає у створенні та послідовному дотриманні відповідних рамок будови економічної системи. Це означає, що зміни, які вносить економічна політика у функціонування ринку, можуть бути зроблені лише в тому разі, коли вони відповідають критеріям Калдора-Хікса та «подвійному критерію Скітовскі». На основі теоретичної концепції внутрішньої нестабільності ринку вільної конкуренції можна сформулювати *потенційні функції держави, які б допомогли забезпечити ефективність конкурентного порядку:* формування і забезпечення конкурентного середовища; забезпечення товарами суспільного споживання; забезпечення товарами приватного споживання за неповноти ринків; згладження зовнішніх ефектів (екстерналій); забезпечення повноти інформації; антициклічні заходи.

Таблиця 1.5

Основні чинники визначення конкурентності держави за ГІК

Основні вимоги	Підсилювачі ефективності	Інноваційні фактори
• Якість інститутів	• Вища освіта і професійна підготовка	• Конкурентоспроможність компаній
• Інфраструктура		
• Макроекономічна стабільність	• Ефективність ринку товарів і послуг	• Інновації
• Охорона здоров'я і початкова освіта	• Розвиненість фінансового ринку	
	• Ефективність ринку праці	
	• Рівень високотехнологічного розвитку	
	• Розміри внутрішнього ринку	

(Розроблено автором)

Серед розглянутих показників в нашій роботі одним із найвідоміших та найбільш ґрунтовним дослідженням конкурентоспроможності країн світу є *Глобальний індекс конкурентоспроможності (ГІК)*, методика обчислення якого удосконалено шляхом врахування типологізації країн за рівнем доходу на одну особу, розроблену М. Портером [11]. ГІК складена з 113 змінних, які в деталях охарактеризовують конкурентоспроможність країн світу, що знаходяться на різних рівнях економічного розвитку(див.табл.1. 2.3) [50].

Розглянемо тепер передавальний або трансмісійний механізм конкурентної політики складений В. Лагутіним. Процеси трансмісії це імпульси, що йдуть від конкурентної політики, передаються у сферу національного виробництва, та як національна економіка відреагує на інструменти державної конкурентної політики. За В.Лагутіним структура трансмісійного механізму складається з каналів, що являють собою ланцюжки макроекономічних процесів, через які передається імпульс змін, які генеруються владою за допомогою механізму реалізації КП (Рис.1.5)[49].

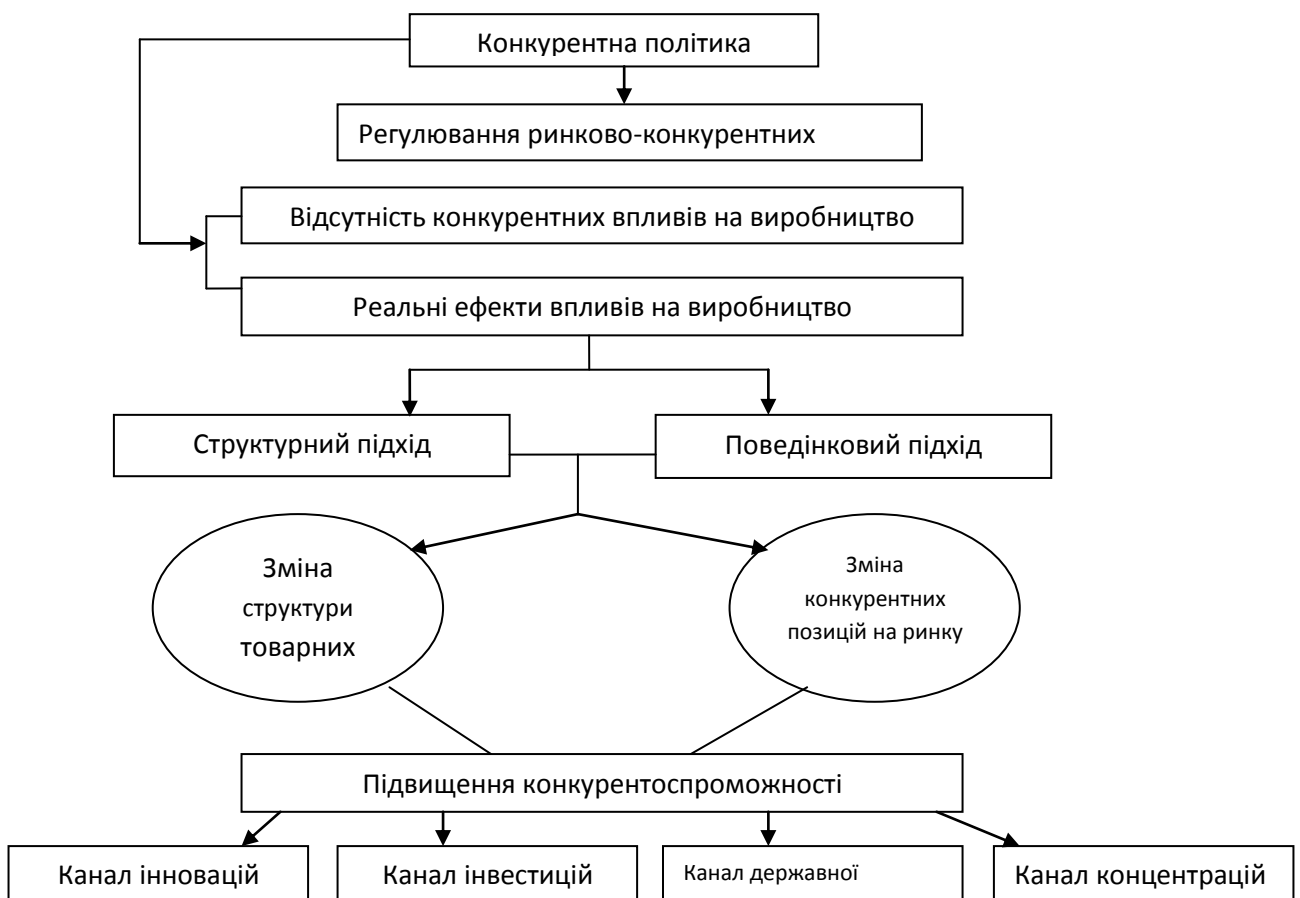

Рис 1.5 Передавальний або трансмісійний механізм конкурентної політики

КП не може ставити завдання, що суперечать об'єктивним законам розвитку нац. економіки, але вона може впливати на умови його функціонування. Насамперед, це стосується політики розвитку конкуренції. Рівень економічного розвитку, напряду залежить від стабільності економічної ситуації, чим позитивніші макроекономічні тренди розвитку, тим інтенсивніше працює трансмісійний конкурентний механізм, тим більше орієнтована на розвиток конкуренції та формування нових конкурентних позицій вітчизняних суб'єктів господарювання. Конкурентна політика у часи кризи більше орієнтована на захист конкуренції. Тут впливи конкуренції на національне виробництво або відсутні, або є мінімальними. Для розвитку національної економіки пріоритетним завданням має стати запровадження інвестиційно-інноваційної моделі економічного зростання, забезпечення подальшого розширення науковотехнологічного та інноваційного потенціалу, підвищення конкурентоспроможності національних товаровиробників на внутрішньому й зовнішньому ринках. Вирішення таких завдань вимагає модернізації конкурентної політики, формування її нової стратегії. Окреслений зміст конкурентної політики є складнішим, ніж для умов пріоритетності споживчої моделі економічного зростання.[51] Отже, для підвищення конкурентоспроможності національної економіки важливе значення має узгодження конкурентної, інноваційної та інвестиційної політики держави. Важливим компонентом інноваційно-інвестиційного розвитку є стабільність товарних ринків, що неможливо без створення на них дієвого конкурентного середовища, ефективних структурних передумов конкуренції в національному господарстві[52].

Методологія оцінки конкурентоздатності є доволі різноманітною, але в міжнародній практиці найбільшим авторитетом користується *індексний метод*, на основі якого формуються світові рейтинги конкурентоспроможності. Спираючись на його результати, можна проаналізувати зміну позицій України у різноманітних економічних рейтингах для того, щоб оцінити конкурентні вітчизняні позиції в різних

аспектах.. Порівняння позицій країни з її територіальними сусідами дозволить виявити, на якому рівні знаходиться національна конкурентоспроможність у регіоні в сучасних умовах.

Подальший аналіз вищенаведених показників конкурентоспроможності України буде здійснено у Розділі 2.

1.3 Міжнародна конкурентна політика держави в умовах інтеграційних процесів

Міжнародна конкурентна політика держави відіграє велику роль у її конкурентоспроможності і є фактором підвищення національної економіки. Так польський вчений Б. Шлюсарчик вважав, що «конкурентність національної економіки» як «інтегральним поняттям, яке поглинає поняття конкурентоспроможності як потенційної можливості країни досягти певного успіху (конкурентність чинникового типу) та конкурентної позиції як реалізованого потенціалу (конкурентність результативного типу)»[30].

Якщо до недавнього часу конкурентність національної економіки значною мірою визначалася наявністю природних ресурсних факторів, то в сучасних умовах її здебільшого визначають технологічні та інституційні фактори, тому міжнародна конкурентна політика держави на національному рівні складається із таких основних показників : *якість інститутів; вища освіта і професійна підготовка; інфраструктура; макроекономічна стабільність; ефективність ринку товарів і послуг; охорона здоров'я і початкова освіта; ефективність ринку праці; розвиненість фінансового ринку; рівень технологічного розвитку; розмір внутрішнього ринку; конкурентоспроможність компаній; інновації*. Зміну пріоритетності визначальних чинників міжнародної конкурентоспроможності відображають її індикатори, найвідомішим з яких є Індекс глобальної конкурентоспроможності[50].

Із вищесказаного в пункті 1.2 показником оцінки ефективності державної конкурентної політики є фактор ефективності антимонопольної

політики(див.табл.1.4) (effectiveness of anti-monopoly policy), що входить до групи чинників «Ефективність ринку товарів та послуг» та підгрупи «Внутрішня конкуренція» в міжнародному рейтингу ІГК. В результаті, конкурентоспроможність країни визначається її позицією у рейтингу конкурентоспроможності[53].

Як засвідчують дані рейтинга глобальної конкурентоспроможності протягом останнього десятиліття Україна з перемінним успіхом дрейфує між 68 та 89 місцями, стабільно перебуваючи серед країн, які характеризуються високою політичною і економічною нестабільністю, інвестиційною непривабливістю, високими ризиками у господарській діяльності, пов'язаними передусім з неефективністю ринків та інституцій, незахищеністю прав власності, високим рівнем корупції[47].

Важливим напрямком державної політики підвищення конкурентоспроможності національної економіки є розвиток кластерів. Український уряд має створити сильні стимули для розвитку суміжних і підтримуючих галузей, що матиме позитивний вплив на формування регіональних і національних конкурентних переваг, ставши однією з найсильніших детермінант «конкурентного ромба» М. Портера[12].

Головним викликом, що стоїть перед кластерної політикою України на сучасному етапі, є прискорення процесу глобалізації світової економіки, що можна побачити в переході великих українських компаній від кооперації на національному рівні до формування глобальних, географічно розосереджених «ланцюжків доданої вартості» [54].

Отже, кластерна політика повинна враховувати сучасні особливості розвитку світової економіки.

Фактори конкурентоспроможності можна розглядати як фактори і умови виробництва і реалізації продукції національної економіки України, які визначають її якість, собівартість і умови споживання і тим самим їх конкурентоспроможність на світових ринках. Фактори конкурентоспроможності і створюють в певних умовах на певних ринках

конкурентні порівняльні переваги національної економіки, завдяки яким вона і стає конкурентоспроможною на цих ринках.

У подальшому будемо розглядати наближення України до ЄС з економічної точки зору, маючи на увазі, передусім, посилення між ними торговельно-економічних зв'язків як основи розвитку інтеграційних процесів.

З огляду на сьогоднішню стадію розвитку економіки факторами, які в значній мірі визначають рівень конкурентоспроможності України, що вже були розглянуті, та впливають на підвищення рівня макроекономічної стабільності, є: *обсяг ВВП, обсяг прямих іноземних інвестицій, сальдо зовнішньоторговельного балансу, обсяг експорту*. Використовуючи метод контент аналізу можна дослідити, які з факторів найбільше впливають на рівень міжнародної конкурентоспроможності України, як саме описується цей зв'язок та проаналізувати взаємозв'язок між рівнем прямих іноземних інвестицій в економіку країни та її конкурентоспроможністю.

Підтожуючи вищезгаданих науковців, можна сказати, що національна конкурентоспроможність — це здатність країни досягати і утримувати високі темпи економічного зростання, які виражаються в постійному прирості рівня ВВП на душу населення та до здатності держави виробляти, розподіляти товари і послуги в міжнародній економіці в конкурентній боротьбі з товарами і послугами, виробленими іншими країнами, та робити це так, щоб підвищувався рівень життя населення, як ми можемо побачити, проаналізувавши статистичні дані, очевидно, що імпорт в Україні в останні роки хронічно випереджає експорт, а їх різниця досягає часом 8% ВВП, разом із ростом обсягів експортно-імпортних операцій.

Однією з глобалізаційних умов залучення України до міжнародної економічної діяльності, на думку фахівців, є збільшення рівня відкритості національної економіки, а сам процес оптимізації рівня відкритості економік країн пов'язується з визначенням позиції країн у міжнародних рейтингах, але негативним наслідком глобалізації та інтеграції української

держави до європейського середовища, є неменучість впливу глобальних проблем та кризових явищ ЄС безпосередньо на національну економіку України та, відповідно, на її конкурентоспроможність.

Тому дослідження негативних факторів, та їх впливу на конкурентоспроможність держави є доцільними в цій роботі, та детально розглянуті в 2 розділі.

Висновок до розділу 1

У розділі 1 "Теоретичні засади дослідження міжнародної конкурентної політики України на теренах інтеграційних процесів європейського союзу" розкрито зміст та узагальнено наукові підходи до трактування конкурентної політики держави, обґрунтовано систему цілей конкурентної політики держави, досліджено генезис та еволюцію теорії конкуренції на різних етапах розвитку економічної науки; розглянуто взаємозв'язки та проблеми узгодження конкурентної політики з іншими складовими системи державного регулювання економіки систематизовано інструменти реалізації державної конкурентної політики. Розглянуто та проаналізовано теоретичні і методологічні основи поняття "конкуренція", "конкурентоспроможність".

Місце конкурентної політики у системі державного регулювання економіки окреслюється цілями та завданнями, які постають перед державою у певний період часу в економічній сфері, та обумовлено загальними цілями економічної політики держави.

Означено, що за умови, якщо державне втручання є зваженим в економічні процеси воно може бути ефективним та виправданим, тобто, враховує найоптимальніший розподіл регулювальних функцій між державою та ринком. Раціональне державне врегулювання економіки не суперечить ринковому механізму, а свідомо використовує його саморегулюючий потенціал, що надає ринковим регуляторам можливість ефективно та цілеспрямовано впливати на соціально-економічний розвиток.

У кваліфікаційній роботі розглянуто суперечливі погляди до визначення конкурентної політики держави. Виявлено, що складність дослідження сутності конкурентної політики полягає у тому, що досі відсутня її сформована назва. У багатьох випадках конкурентну політику держави лише порівнюють із антимонопольною політикою. Ми вважаємо, що таке ототожнення на сучасному етапі розвитку є не досить доцільним, оскільки поняття «конкурентна політика» є більш широким за змістом, ніж

«антимонопольна політика». Враховуючи, що конкурентна політика держави включає в себе політику щодо недопущення проявів недобросовісної конкуренції й політику держави, що спрямовується на розвиток і захист конкуренції у необхідних для цього сферах економіки. Антимонопольна політика – це низка заходів органів державної влади, які спрямовані на контроль за дотриманням антимонопольного законодавства та обмеження монополізму в національній економіці. В результаті виведено поняття "міжнародна конкурентна політика".

Ми вияснили, що одним з найважливіших етапів розроблення та реалізації конкурентної політики держави є визначення її цілей. Цілі КП країни пов'язані з заходами, які вона використовує на певній стадії її реалізації. Можна сказати, що необхідним є обґрунтування наукового підходу до системи цілей конкурентної політики, що сприятиме досягненню стратегічної мети економічної політики держави та дозволить оптимізувати її взаємодію з іншими складовими державного регулювання економіки .

Оскільки існує не багато визначень явища міжнародної конкурентної політики, виявили необхідність його сформування, для подальшого використання в аналітичних розробках та дослідженнях:

Міжнародна конкурентна політика – це частка міжнародної економічної політики, як принципів, методів та інструментаріїв, які дають можливість кількісного визначення результативності та стратегій її реалізації.

РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ ТА ЇХ ВПЛИВ НА КОНКУРЕНТНУ ПОЛІТИКУ УКРАЇНИ

2.1. Сучасні умови євроінтеграційних процесів в Україні

Як відзначалося у попередньому розділі, конкурентоспроможність країни та її спеціалізація у системі світової торгівлі визначається факторними ресурсами, і особливо актуальним для модернізації національної економіки України є ефективність її функціонування в умовах ЄС, тому доцільним є дослідити процеси, що відбуваються в Європейському Союзі, зважаючи на кризу пандемії COVID-19.

З виходу все нових порцій невтішних статистичних даних експерти продовжують погіршувати свої прогнози щодо економічного зростання ЄС цього і наступного року.

Зимовий економічний прогноз ЄС на 2021 рік говорить про стійкість економіки країн Європейського союзу, та виклики, серед яких економічна криза, пандемія коронавірусу, глобальні торговельні суперечки, створюють деякі ризики. «За прогнозом, зростання ВВП євросони залишатиметься стабільним на рівні 1,2% у 2020 та у 2021 роках. В цілому для ЄС дещо уповільниться до 1,4 % у 2020 та у 2021 роках, що нижче за показник у 1,5 відсотка у 2019 році[55]»,

Рис.2.1 Динаміка реального ВВП країн ЄС 2019-2020

При цьому європейський комісар у справах економіки Джентілоні зауважив, що середовище бізнесу продовжує стикатися з різноманітними викликами, до того ж баланс таких ризиків має схильність до погіршення, у зв'язку з чим економіка ЄС все ще постає перед високим рівнем невизначеності.

Першим фактором ризику є розповсюдження COVID-19 та шкода, яку він завдає світовій економіці. Той факт, що довготривалість та небезпека цієї кризи все ще залишаються невідомі на даній стадії, породжує непевність навколо короткострокових економічних перспектив по всьому світу.

Вона стосується зниженням темпів промислового виробництва та ускладненням транскордонних каналів постачання. За оцінками Міжнародного валютного фонду, обвал в Євросоюзі (мінус 7%) буде більш істотним, ніж в США (-6%) і Японії (-5%), а конкурент ЄС в боротьбі за звання другої найбільшої економіки світу - Китай і зовсім уникне падіння (+1,2%). МВФ зазначив, що це найгірша економічна криза з часів Великої депресії[56].

Загалом ВВП 27 країн Європейського Союзу впав на 2,7% у річному вимірі до відповідного кварталу попереднього року. Очікувано, найсильніше криза зачепила країни з найбільшою кількістю захворювань – Італію, Іспанію і Францію.

Через вірус також можливі наслідки для сфери послуг, включаючи транспорт і туризм, як у Китаї, так і за його межами.

Другим фактором ризику було названо глобальні торговельні суперечки. Зокрема, за його словами, нещодавній договір з врегулювання протиріч, досягнута між США і Китаєм, все ще має ймовірність нової ескалації та появи нових торговельних бар'єрів, запровадження більш жорстких умов для фінансування.

Третім основним фактором ризику для економіки ЄС являється все ще незрозумілий характер відносин між Європейським союзом і Великою Британією після завершення перехідного періоду вже наприкінці цього року.

Це може вразити темпи економічного зростання у Великій Британії, але також і в країнах ЄС[56].

У 2021 році економіка ЄС, як впливає з прогнозу ЄК, почне відновлюватися, проте ВВП Євросоюзу за наступний рік виросте лише на 6,1%, що не дозволить повністю компенсувати понесені під час боротьби з COVID-19 втрати. За оцінкою аналітиків, до кінця 2021 року ВВП ЄС залишиться на 3% нижче рівня, на який повинен був вийти за попереднім прогнозом ЄК[57].

За інформацією спеціалістів провідних економічних науково-дослідних інститутів Німеччини, темпи росту найрозвиненішої економіки ЄС (німецької) в 2020 році можуть скоротитися на 4,2 %. За прогнозами, в другому кварталі 2020 р. ВВП Німеччини знизиться на 9,8 %. У разі підтвердження їхніх передбачень, то таке стрімке економічне падіння стане найбільшим з 1970 р., а також удвічі серйознішим, ніж найнижчі квартальні показники під час світової фінансової кризи 2008 р.[58].

У Франції ситуація ще складніша. За оцінками центрального банку Франції, ВВП держави в першому кварталі цього року опустилося на 6 % в порвняні з попередніми місяцями 2019 р. Представники фінансового регулятора зазначають, що в останній раз подібного масштабу зниження було зафіксовано в другій чверті 1968 р. В той час відбувались тижні громадянських заворушень у Франції, демонстрації та страйки спровокували різке зменшення темпів росту економіки країни[60].

Спираючись на інформацію від експертів, сильний економічний спад у Німеччині та Франції є негативним фактором для інших європейських країн, а особливо Італії та Іспанії. Саме вони найбільше постраждали від пандемії коронавірусу, а їхня економіка зазнала ще більшого удару від наслідків смертельного захворювання[59].

Пропонуємо розглянути динаміку ВВП країн ЄС, та, зокрема Франції, аби використовувати її в подальших дослідженнях.

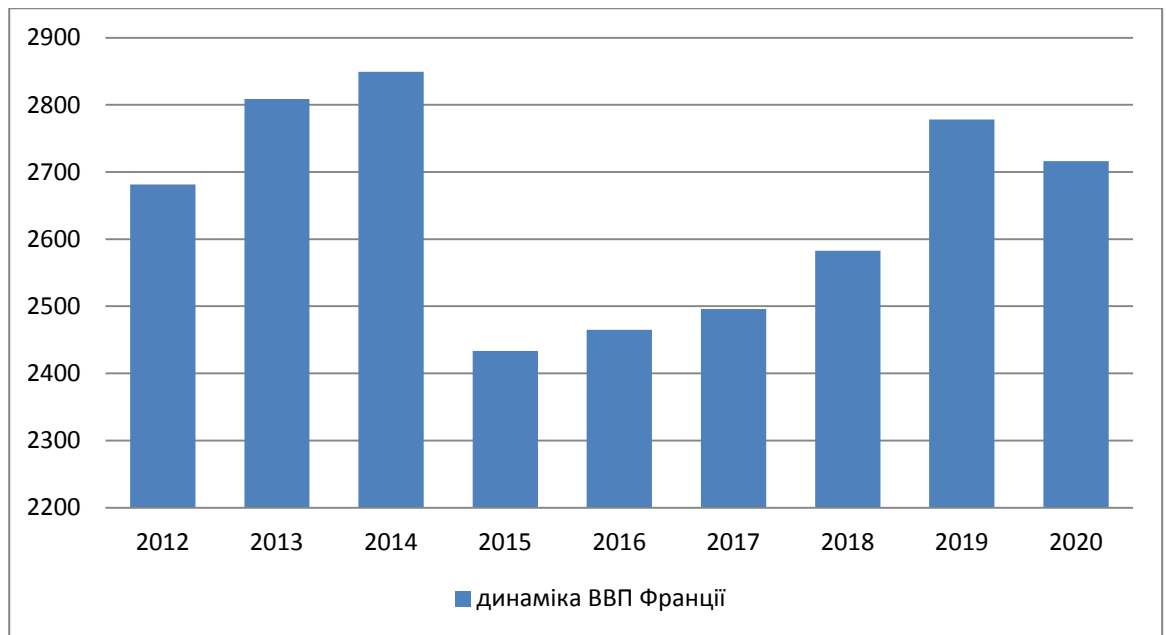

Рис.2.2 Динаміка ВВП Франції 2012-2020 рр.

Світова економіка вперше з 2009-го піде в рецесію[60]: Після підвищення на 2,5% в 2019 році, глобальний ВВП у 2020 році знизиться на 2% а в першій половині 2021 року це падіння буде продовжуватися. Разом з тим очікується рецесія на риках 68 країн світу, на протипагу в минулому році їх було лише 11, обсягу міжнародної торгівлі знизиться на 4,3% і число світового банкрутства на 25%.

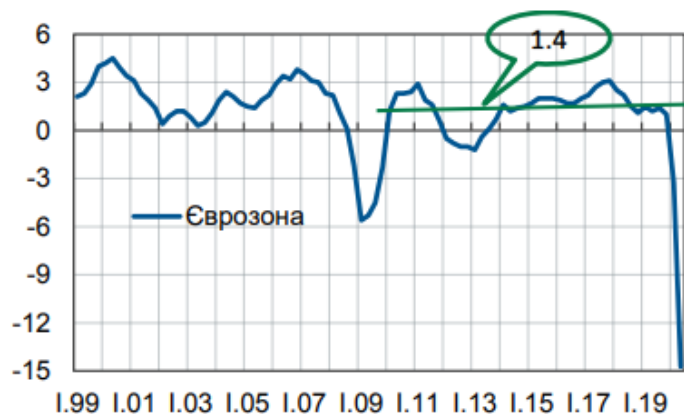

Рис 2.3 Динаміка зміни ВВП ЄС під впливом різних криз та COVID-19

Пандемічна криза впливає на тенденції подальшого розвитку міжнародного бізнесу. Зокрема, з'являються суттєві територіальні ризики в результаті високої концентрації виробничих потужностей і каналів поставок в деяких азіатських країнах, що ставить міжнародний бізнес в залежне

становище. Тому відбуватиметься диверсифікація каналів поставок і винесення деяких виробництв з території Азії до країн з високо освіченим населенням, наприклад, до Польщі, Румунії, України, Словаччини та інших[61].

За рахунок банкрутств, переважно в секторі малого і середнього бізнесу, з одного боку та автоматизації виробничих процесів і механізації аграрного сектору, з іншого, очікується стрімке зростання безробіття. За оцінками аналітиків воно може досягти 15%-го зростання у світі і 20%-го в Європі. Ці явища можуть викликати суттєві соціальні збурення, оскільки перенавчання людей та створення величезної кількості робочих місць в нових секторах економіки буде відбуватися набагато повільніше за руйнівні процеси попереднього економічного укладу.

Отож до сучасних викликів ЄС у 2019-2020рр. потрібно додати проблему запуску так званого "ефекту доміно" та посилення тенденцій до виходу зі складу ЄС інших держав. У такому випадку є можливість, що ЄС буде вдаватися до заходів, спрямованих на "покарання" Британії для демонстрування іншим державам, що їх чекає у разі виходу[60].

Серед наявних складнощів у інституційній та економічній сфері, загальною внутрішньою загрозою функціонування Європейського Союзу є нездатність його членів вести спільну внутрішню та зовнішню політику (яскравим прикладом одних з них є розбіжність реакцій на гібридну політику Росії). Досліджуючи основні зовнішні фактори впливу, потрібно додати, що на пріоритетних позиціях для очільників ЄС та держав-членів є гібридна війна РФ щодо України й анексія її територій. У цьому випадку науковці, що досліджують дану проблему прогнозують, що на перспективу, держави ЄС оберуть певні варіанти розвитку взаємодій у контексті цієї проблеми безпеки: – загроза РФ змусить основну частину держав-членів ЄС продовжувати збільшувати фінансування оборони після багатьох років скорочення видатків; – у Європейському Союзі посилюватимуть варіанти різноманітнення джерел енергопостачання, для того аби позбавитись

залежності від рос.газу та вцілому зменшити економічну залежність від РФ;
– санкції ЄС проти Російської Федерації будуть продовжуватись, незважаючи на те, що вони негативно впливають на хитку економіку західноєвропейських держав.

Ще однією актуальною зовнішньою загрозою, яка не втратить свого значення у 2019-2020 рр., є безперервний приток мігрантів до ЄС через проблеми в Пн.Африці та на Близькому Сході. Упродовж 2015 р., в результаті війни в Сирії, притулку в ЄС вимагало 1,3 млн мігрантів, і це суттєво перевищувало показники попередніх періодів. Європейська міграційна криза, що розпочалась у 2015 р., пояснюється сьогодні як “гуманітарна катастрофа”, спричинена масовим надходженням мігрантів з країн Африки та Близького Сходу, які лишили свої домівки з надією на мирне життя і підвищення свого матеріального положення в державах ЄС. Міграційна криза не зважаючи на свої зовнішньополітичні передумови має значний вплив на внутрішнє функціонування ЄС. Вона вперше поставила під сумнів єдність країн ЄС та дієвість Шенгенських угод – одного з глобальних проблем європейської інтеграції, що забезпечує лібералізм пересування в межах ЄС, особливо для тих держав, які стали частиною транзитного шляху потоку шукачів притулку з Близького Сходу. Зокрема, спостерігається відсутність єдності у питанні про права іммігрантів претендувати на соціальні виплати в державах ЄС[62].

Потенційною небезпекою для держав ЄС залишається тероризм. Міграційна політика таких провідних країн як Франція та Німеччина є вкрай недосконалою, велика кількість серед їхнього населення мігрантів мусульман, вони можуть ставати інструментом для реалізації планів екстремістів. Теракти в Парижі у листопаді 2015 р., та у Брюсселі – у березні 2016 р., у Стамбулі – у червні 2016 р., у Ніцці – у липні 2016 р. Всі ці теракти окреслили масштаби загроз розпоширення тероризму, через діяльність розгалужених ісламістських мереж у країнах Заходу зокрема, які були сформовані за останні десятиліття. Низка цих терактів продемонструвала,

що такі атаки на незахищені місця масового скупчення людей та інші об'єкти перетворюються на сталий фактор європейської дійсності і впливають на прийняття рішень всередині ЄС[63].

2.2. Дослідження індекаторів міжнародної конкурентної політики України

Конкурентоспроможність країни охарактеризовує економічний потенціал у довгостроковій перспективі, визначає рівень добробуту населення, прибутків від інвестицій. Напротивагу, конкурентоспроможність формується з використанням низки економічних, політичних і структурних чинників, що визначають умови бізнесу та його ведення в країні. Щоб оцінити привабливість України як міжнародного партнера, ми можемо дослідити зміну її позицій у світових рейтингах за останні 7 років

Так, індекс економічної свободи дозволяє визначити, наскільки вільною є економіка країни з точки зору верховенства права, обмежень уряду, регуляторної ефективності та відкритості ринків(див. рис.2.3) [65].

Рис. 2.3 Місце України в індексі економічної свободи

Протягом 2013–2019 років Україна займає низькі позиції і визнається країною з невільною економікою, займаючи наразі 147 місце серед 180 країн світу [47]. Це найнижчий показник не тільки серед країн Європи, а й пострадянського простору.

Негативну тенденцію також можна зазначити і в динаміці індексу людського розвитку та глобального індексу демократії.

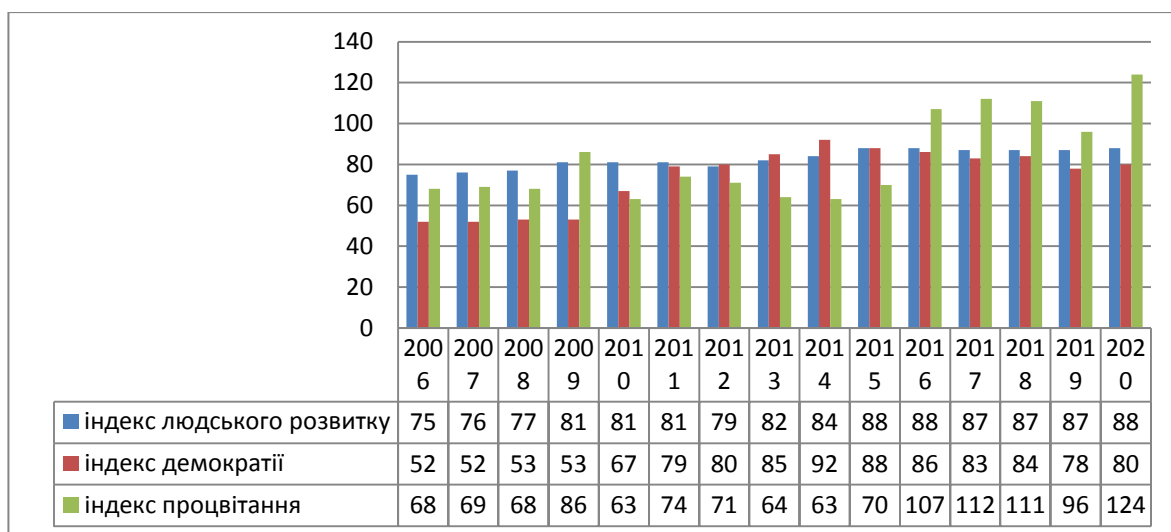

Рис 2.4 Місце України в індексах розвитку з 2006-2020 р

Ці рейтинги орієнтовані на дослідження рівня розвитку трудових ресурсів та визначення соціальних аспектів. Можна сказати, що вітчизняний трудовий потенціал залишається нереалізованим, породжуючи розрив із країнами регіону. Ці країни, маючи подібні проблеми та умови, повільно, але рухаються вперед, за рахунок соціальних реформ. Однак з розвитком інноваційного потенціалу ситуація протилежна. Відповідно до глобального індексу інновацій, за 7 років Україна значно поліпшила свої показники, піднявшись у рейтингу на 28 позицій – з 71 до 43 [64]. Кількість країн-учасниць рейтингу знаходиться в межах 120–130. На жаль, цей результат є впливом скоріше зростанням експорту ІКТ-послуг і рівнем освіченості населення, ніж безпосереднім ефектом від втілення інноваційних проектів. У звіті 2020 року Швейцарію визнано найбільш інноваційною країною, за нею йдуть Швеція, США та Велика Британія. Україна в ГІІ 2020 року посіла 45 місце, увійшовши до ТОП-2 країн економічної групи lower-middle income [47].

У рейтингу «Глобальний інноваційний індекс 2020» Україна покращила свій попередній результат на 2 сходинки, посідає 45 місце. «Україна демонструє загальне зростання в рейтингу інноваційного індексу та

в субіндексах. Україна здобула 20+ позицій в освіті та 10+ в R&D. Поступово держава випереджає РФ, Молдову, Білорусію та займає місце між Таїландом та Латвією. Наступний індекс, який демонструє стрімку позитивну динаміку – Індекс легкості ведення бізнесу, суть цього індексу в тому, що він оцінює розвиток підприємництва та стан бізнес-клімату в країні. У 2013 році Україна посіла 137 місце серед 189 країн світу, а у 2019 році піднялась до 71-го, одночасно подолавши відстань у 66 пунктів а в 2020 році Україна піднялася на 7 пунктів в рейтингу Doing business-2020 року, який щорічно публікує Всесвітній банк і зайняла 64-й рядок зі 190 країн(див. рис.2.2.2)[66].

Які місця Україна посідала в Doing Business

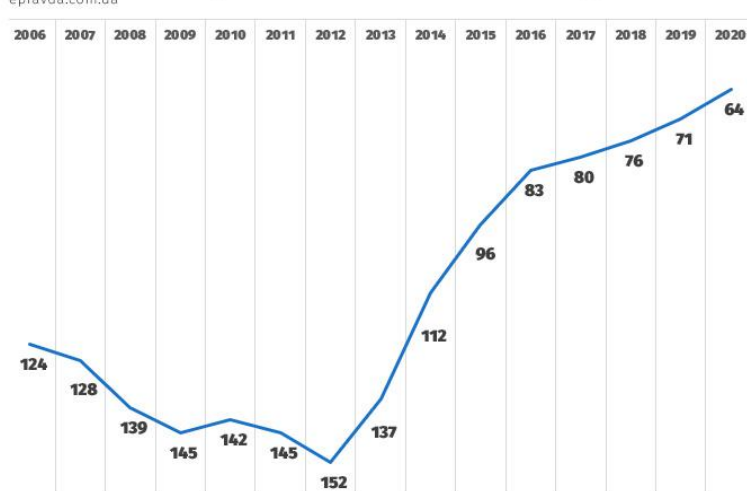

Рис.2.5 Динаміка індексу легкості ведення бізнесу за 2006-2020

Для підтвердження цієї гіпотези ми прослідкували зміну вітчизняних позицій в світі за Індексом інвестиційної привабливості і побачили, що за останні сім років цей показник збільшився на 1,3 бала і останні 2 роки тримається на рівні 3 балів з 5, вийшовши з негативної площини у нейтральну. А у першій половині цього року індекс інвестиційної привабливості України впав до 2,51 проти 2,95 у попередній період. Про це повідомляє Європейська бізнес асоціація (ЄБА). "Індекс інвестиційної та продовжує перебувати у негативній площині привабливості у першій половині 2020 року склав 2,51 балів з 5 можливих.

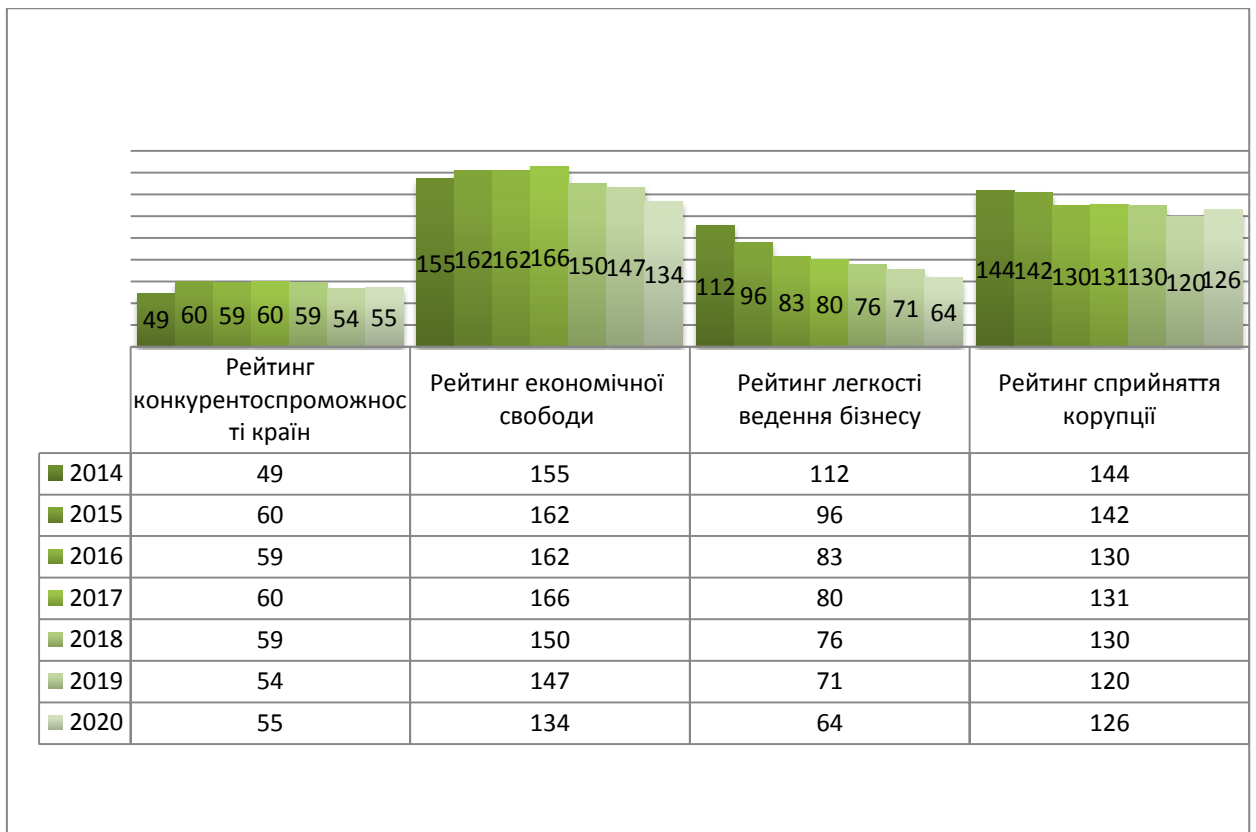

Рис. 2.6 Місце України в міжнародних рейтингах

Одна з найголовніших проблем бізнесу та економіки в цілому є корупція. Не зважаючи на те, що протягом досліджуваного періоду зміна Індексу сприйняття корупції для України була позитивною, за 2015–2020 рік ситуація не змінилась. До того ж серед сусідів (Польщі, Словаччини, Румунії, Угорщини, Білорусії, Молдови) відповідний показник (32 балів) є найнижчим. Оцінюючи конкурентоспроможність економіки з урахуванням рейтингового підходу, не можна не врахувати вплив на неї світових глобалізаційних процесів. Використаємо для цього результати оцінки індексу глобалізації. Україна постійно займає відносно високі позиції у рейтингу (41–47 місце серед 207 країн світу), що свідчить про її інтегрованість у глобалізаційний простір [59].

Данні, що ми отримали доводять, що основні чинники національної конкурентоспроможності в Україні наразі є скоріше джерелом проблем, ніж детермінантами розвитку. Також незбалансована економічна система робить неможливим їх ефективне використання. В свою чергу, це призводить до плавного зниження позицій у рейтингу ВЕФ, а на його результати

спирається вся всесвітня спільнота при обранні партнерів для налагодження міжнародних зв'язків.

Напротивагу іншим статистичним даним, розглянемо рейтинг міжнародного рейтингового агентства Moody's, що покращило суверенний рейтинг України з Саа2 до Саа1. Про це повідомляється на сайті офіційному Moody's. Прогноз по рейтингах змінився на "стабільний" з "позитивного".

Аналітичний центр назвав три фактори, які сприяли поліпшенню прогнозів по Україні: досягнення Україною і МВФ договору про новітню програму кредитування Stand-By; позитивні очікування щодо зниження рівня корупції завдяки реформам в країні; посилення протидії України в ході конфлікту з Росією. Також в агентстві наголосили, що Україна все ще істотно залежить від фінансування МВФ. Ще у серпні 2017 Moody's підвищило кредитний рейтинг України з Саа3 до Саа2., додамо, що раніше агентства S & P і Fitch також відзначали, що для утримання кредитного рейтингу України необхідно продовжувати співпрацю з МВФ[64].

Загалом падіння реального ВВП країн Великої двадцятки в 2020 році складе 4,6%, а в наступному - очікується зростання на 5,3%.

Криза COVID-19 має прямий вплив на виробництво європейської статистики і в той же час призводить до збільшення попиту на дані національного статистичного інституту Європейської статистичної системи Eurostat.

За даними європейського бюро статистики Eurostat зростання ВВП в євроні та ЄС у третьому кварталі 2020 року сезонно скориговано, ВВП збільшився на 12,6%, а у євроні та на 11,6%, у ЄС порівняно з попереднім кварталом, згідно з блискавичною оцінкою, опублікованою Євростатом, (офіс Європейського Союзу). Це було на сьогоднішній день найбільш різке зростання, яке спостерігалось з початку динамічного ряду в 1995 р., але стабілізувалося у другому кварталі 2020 р., коли ВВП зменшився на 11,8% в євроні та на 11,4% в ЄС[67].

Як ми можемо побачити, у практиці та теорії міжнародних економічних відносин концепція міжнародної конкурентоспроможності ґрунтується на системі оцінок порівняльних переваг національних економік за складним переліком факторів, що відображають вплив ключових індикаторів на різні аспекти економічної діяльності макро- та мікрорівнях. Найвпливовішими визнано дослідження міжнародної конкурентоспроможності глобального індексу конкурентоспроможності ІГК (GCI), Міжнародного інституту менеджменту та розвитку (MIMP) Всесвітнього економічного форуму (WEF), та Міжнародного інституту управління розвитком (IMD). показників, розрахованих на базі складного алгоритму, що враховує декілька сотень чинників. Розглянемо аналітичні данні чинники та рейтинг України за останні сім років складені в діаграму[45].

Серед розглянутих показників найвідомішим та найбільш ґрунтовним дослідженням конкурентоспроможності країн світу є Глобальний індекс конкурентоспроможності (ГІК), тому є доцільним детально розглянути його основні показники та як змінювалось місце України в цих рейтингах в період з 2014 по 2020 рр.(див. рис.2.7)

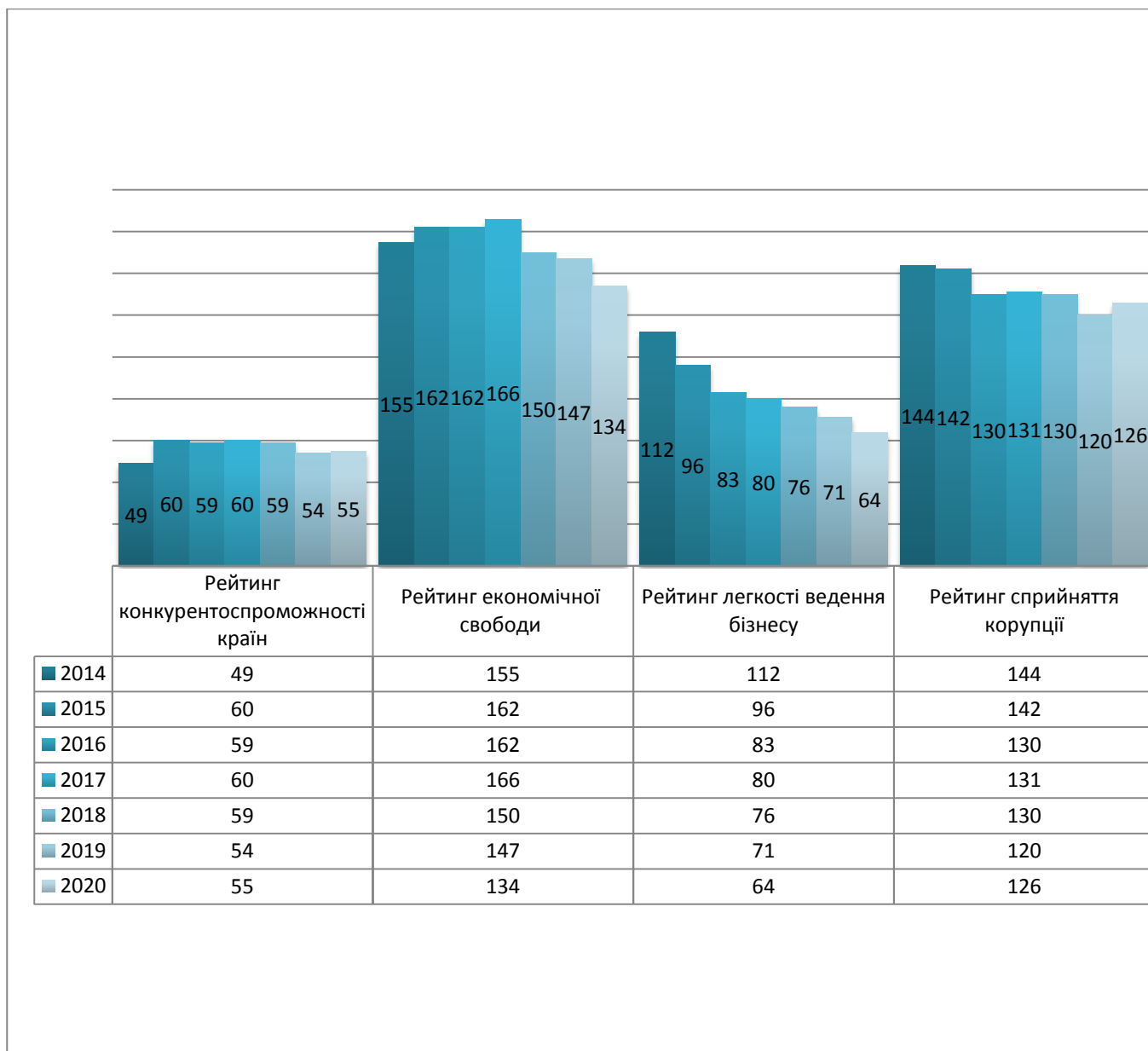

Рис. 2.7 Місце України в міжнародних рейтингах 2014-2020рр.

У звіті за 2019 рік Україна займає 85 місце (із 141 країн) за показником ефективності антимонопольної політики, істотно відстаючи від країн ЄС. Сукупність змінних можна побачити в таблиці. Ці показники, у свою чергу, об'єднані у три групи факторів.

Зокрема в Концепції Загальнодержавної програми по розвитку конкуренції 2014–2024 рр. однією з причин низького рівня розвитку конкуренції зазначено "неврегульованість на законодавчому рівні питань

щодо наближення законодавства про захист економічної конкуренції до законодавства Європейського Союзу".

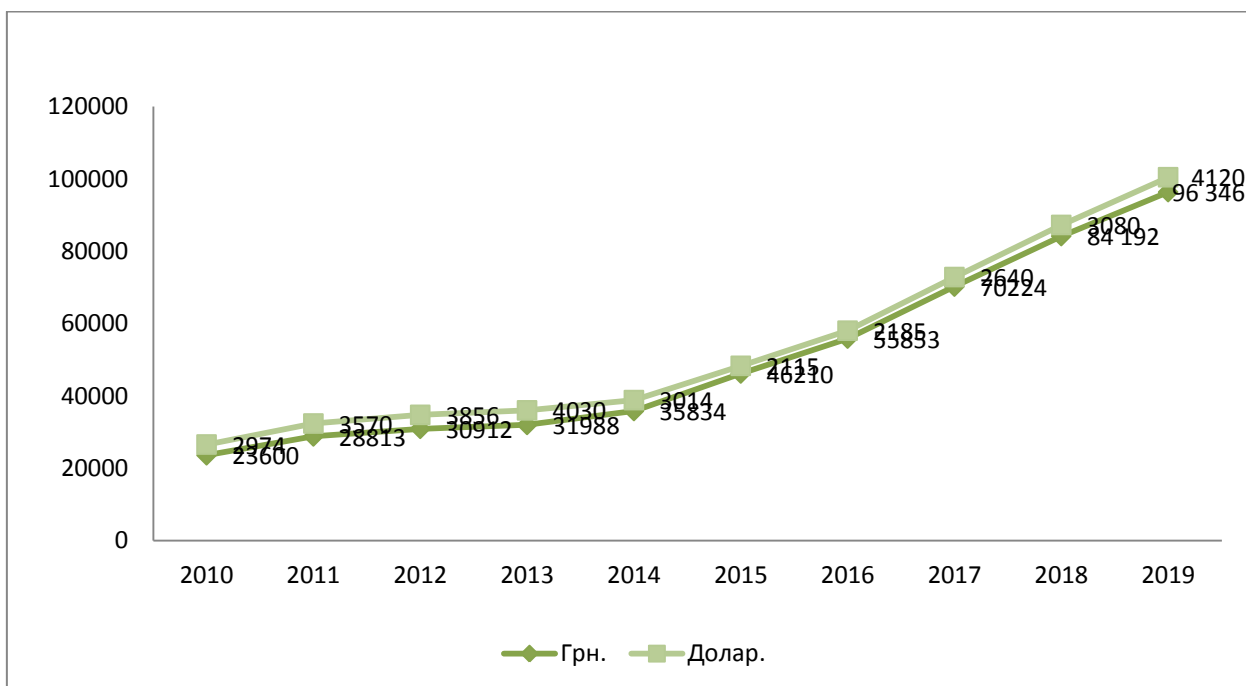

Рис 2.8 Динаміки ВВП в Україні за 2010-2019рр[68].

Провідну роль у його уніфікації відіграє Паризька конвенція щодо охорони промислової власності від 20 березня 1883 р. та Договір щодо утворення Європейського економічного Співтовариства 25 березня 1957р.[69].

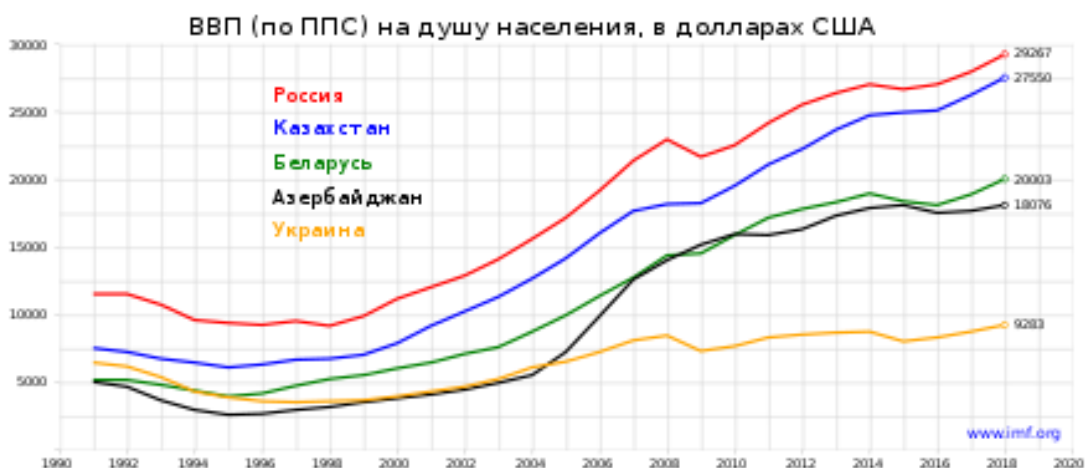

Рис 2.9 Динаміка ВВП країн постадянського простору 1990-2020 р

Висока частка продовольчих товарів у структурі українського експорту, яка виконала роль буфера під час кризи через нижчу еластичність світового попиту на продовольство за доходом. Українські експортери

скористалися вікном можливостей на тлі торговельного протистояння між США та Китаєм у 2019 році.

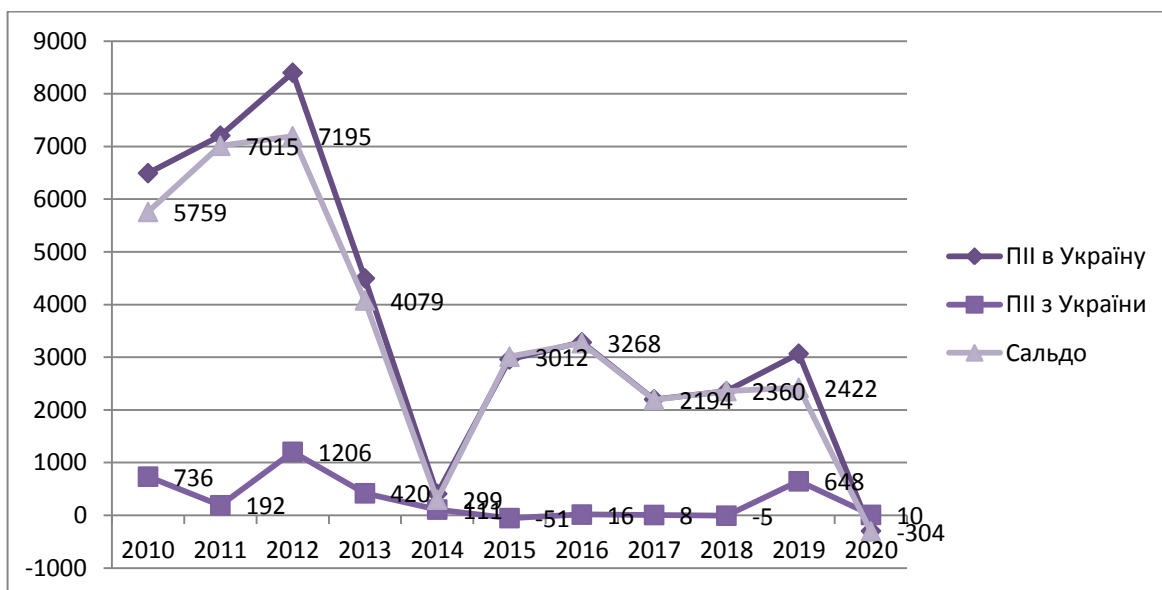

Рис 2.10 Обсяг прямих іноземних інвестицій в Україні та сальдо зовнішньоторгівельного балансу з 2010 по 2020рр[70].

Останнім часом через глобалізаційні процеси все більшого значення набуває питання гармонізації національного конкурентного законодавства із міжнародним. Політика у сфері конкуренції вже не обмежується кордонами певної країни, а дедалі більше зумовлюється взаємодією національних та міжнародних інституцій.

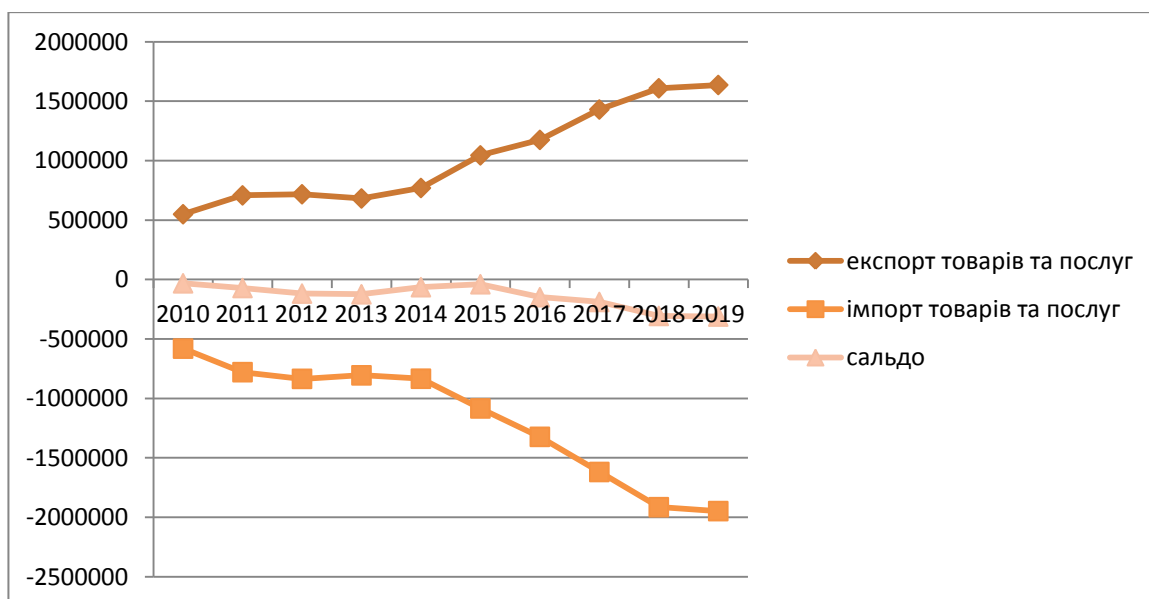

Рис.2.11 Обсяг експорту України з 2010 по 2019 (млн. грн.)[71].

Україна одна з небагатьох держав пострадянського простору, що перебуває на перехідному етапі постбіполярного періоду. У геополітичному сенсі Україна - потужна регіональна держава, яка виявилась затисненою на міжсистемній периферії між двома найбільшими центрами сили - ЄС і Росією, що здійснюють на неї вагомий вплив.

Рис.2.12 Обсяг експорту товарів у II кварталі 2020 р. країн ЄС у %

Більшість країн Центрально-Східної Європи мали сприятливіші внутрішні і зовнішні чинники для прискореного винайдення оптимальної моделі політичного й економічного розвитку та геополітичного вектору руху. Абсолютна більшість з них приєдналася до ЄС і НАТО, а Білорусь увійшла до інтеграційних об'єднань, що розвиваються на євразійському просторі[72]

Ризики нинішнього становища для України є надто великі. В умовах, коли в сучасному світі, з одного боку - послаблені міжнародні режими безпеки, а з іншого - активно формуються нові системи міжнародної взаємодії. Україна, враховуючи довготермінове перебування її територій в складі різних держав, належить до кількох регіональних просторів, що мають різний рівень внутрішнього структурування і динаміку розвитку Європейського та Євразійського, не є активним суб'єктом жодних з них.

Вона має великий вплив на їх розвиток, є елементом який формує систему. Однак Україна, не користуючись гарантіями безпеки, що поширюються на елементи цих просторів, незважаючи на зовнішню агресію з боку Росії. Україна перебуває на міжсистемній периферії і, відтак, відчуває нестачу рівня безпеки та постійно перебуває на стадії пошуку гарантій власної безпеки, і своєї позиції щодо розвитку регіональних систем міжнародних відносин і безпеки на перехресті яких вона розміщується. Головною стратегічною загрозою для України є небезпека її маргіналізації між простором, ключові сили якого будуть здійснювати на неї відчутний тиск.

Відсутність України в усіх системах інтеграційного об'єднання не сприяє її безпечному існуванню в даному безпековому середовищі, і не спонукає інноваційний розвиток її економіки та стабільні соціальні процеси. Україна немає стартових переваг і міцного фундаменту для посилення власних лідерських позицій та зміцнення власного політичного потенціалу в ієрархії інтеграційних процесів.

Внаслідок особливостей розташування Україна відчуває дефіцит безпеки та предманентно знаходиться на стадії пошуку гарантій власної безпеки і власної позиції щодо розвитку регіональних і субрегіональних систем безпеки на перехресті яких вона розміщена. Зовнішньополітичний аспект реалізації європейської стратегії України полягає у забезпеченні на кожному етапі відповідного іміджу України і формалізації її взаємовідносин з відповідними структурами (підписання угод, договорів тощо).

Тобто, реалізація європейської інтеграції України є не самоціллю, а засобом якісної трансформації українського суспільства у загальному руслі розвитку європейської цивілізації. Виходячи з того, що внутрішні проблеми європейської інтеграції України є первинними і домінуючими в цьому процесі, закономірно постає проблема належної реалізації інституційного та адміністративного потенціалу її забезпечення. Обговорення проблеми реалізації інституційного та адміністративного потенціалу європейської

інтеграції України свідчить про те, що цей процес увійшов у практичне русло.[69]

На мою думку, він повинен органічно поєднувати три основні напрями діяльності державних і недержавних закладів та установ: організаційну, інформаційну та безпосередньо практичну. Організаційна діяльність передбачає створення необхідної нормативно-правової бази та формування відповідних органів, закладів і установ. Практична діяльність передбачає поступове і послідовне включення окремих суспільних структур в спільні проекти європейських співтовариств. Інформаційна діяльність має на меті подання найширшому суспільному загалу об'єктивної інформації про сутність, зміст, цілі та наслідки реалізації курсу України на європейську інтеграцію. Саме реалізація цих триєдиних напрямів суспільної діяльності не тільки забезпечує формування інституційного та адміністративного потенціалу європейської інтеграції України, а й представляє собою передумову і механізм розгортання інтеграційного процесу в цілому та, в перспективі, з потенціалу перетворюється на його фактор. Тобто, до проблеми формування інституційного та адміністративного потенціалу європейської інтеграції України треба підходити як до такої, що буде актуальною впродовж багатьох років і десятиліть. Дослідивши макроекономічні показники, перейдемо до побудування матриці SWOT-аналізу України.

Таблиця 2.1

SWOT-аналіз конкурентних чинників України

S (сильні сторони)	W (слабкі сторони)
1. Вигідне географічне положення	1. Високий рівень державного боргу
2. Розвинутий енергетичний комплекс	2. Висока вартість кредитних ресурсів,
3. Високорозвиний агросектор	3. Високий рівень оподаткування
4. Розвинутий воєнно-промисловий комплекс	4. Залежність від торгівлі з країнами-партнерами
5. Запаси природних ресурсів, вартістю в більш ніж \$1 трлн	5. Старіння населення
6. Високий рівень освіти	6. Високий рівень безробіття в порівнянні з іншими країнами ЄС
7. Людський капітал	7. Низька купівельна спроможність населення

О(можливості)	Т (загрози)
1. Залучення інвестицій в країни, що розвиваються галузі 2. Створення нових робочих місць завдяки міжнародним програмам співробітництва та внутрішньому туризму 3. Можливість підвищення конкурентоспроможності за рахунок міжнародного зниження цін на вуглероди 4. Більш тісне співробітництво із Західними країнами в період пандемії	1. Падіння обсягів експорту зернових з України в зв'язку з глобальною кризою і падінням цін на нафту 2. Трудова міграція, яка позбавляє країну висококваліфікованих кадрів і робочих рук 3. Ослаблення положення під впливом неефективної міграційної політики 4. Кліматичні зміни, що потребуватимуть меліорації, а відповідно і в фінансуванні

(Розроблено автором)

Можна зробити висновки, що станом на сьогодні модель національного конкурентного законодавства України загалом відповідає європейській. Проте проведений аналіз продемонстрував, що державний захист конкурентних відносин на національному рівні потребує певного вдосконалення. Серед основних напрямів державного захисту конкурентних відносин превалює пасивна складова, тоді як для транзитивних економік не менш важливе значення має й активний компонент. До того ж проблемою вітчизняного регулювання у сфері конкуренції є розбіжність нормотворення та правозастосування, у той час як дієве правозастосування допомагає у формуванні ефективного конкурентного середовища та створює для суб'єктів господарювання додаткові стимули в процесі фінансово-господарської діяльності. Також, можливе приєднання України до Європейського Союзу позитивно сприймається більшістю населення нашої країни і підвищить рівень конкурентоспроможності. Водночас, на сучасному етапі Україна зазнає потужного зовнішнього інформаційного тиску з метою протидіяти можливому зближенню України із Європейським Союзом. У таких умовах надзвичайно важливим є питання адекватного інформування української громадськості щодо діяльності Європейського Союзу у сучасних умовах, його взаємин із Україною, можливих переваг та ризиків, які отримає Україна вступивши до ЄС.

2.3 Вплив зовнішніх чинників на макроекономічні показники конкурентної політики

Як ми вже знаємо, невід’ємною умовою ефективного функціонування економічної системи в Україні є розвиток якісного конкурентного середовища – як результату й сукупності умов взаємодії усіх суб’єктів ринку, за відповідного рівня економічного змагання й можливості впливу окремих економічних агентів на загальноринкову ситуацію. В Україні у більшості галузей та сфер економічної діяльності склалося конкурентне середовище.

У сучасний період Європейський Союз перебуває у важливий фазі свого розвитку. З одного боку слід визначити економічну кризу, яка пов’язана з пандемією коронавірусу, що стала суттєвим випробуванням на міцність своєї інституційної системи ЄС. З іншого боку економічні негаразди довели необхідність подальшого поглиблення політичної та економічної інтеграції поставили на порядок денний *питання щодо зміни державного устрою* і перетворення ЄС на об’єднано федеральної держави. Через те що економіка України тісно пов’язана з європейською а вступ до ЄС є найважливішим пріоритетом вітчизняної зовнішньої політики важливо розглянути вплив політичної трансформації в ЄС на Україну в період кризи в Єврозоні а також визначити наслідки цих процесів для України .

Швидке поширення пандемії COVID-19 стало глобальним викликом, що вимагає швидкого пошуку заходів з ефективною протидією. Для країн Європейського союзу ця криза є загрозливою у кількох вимірах[73].

- По-перше, це нагальна *криза системи охорони здоров’я*, що має потенціал спровокувати соціально-економічну кризу.

- По-друге, пандемія COVID-19 ставить під питання базові принципи функціонування ЄС, зокрема *свободу пересування у рамках Шенгенської зони* чи солідарність у відповідь на спільні загрози.

◦ По-третє, ставиться під питання *здатність інституцій ЄС своєчасно надавати допомогу* чи принаймні координувати відповіді держав-членів у кризових ситуаціях.

◦ По-четверте, пошук державами-членами ЄС індивідуальних шляхів протидії *COVID-19 загострив внутрішньополітичні дискусії євроскептиків та відкрив вікно можливостей для інших геополітичних гравців*

Пандемія коронавірусу тимчасово знеможливила свободу пересування в межах шенгенської зони, сприяла підмиванню солідарності на тлі зростання національних автономізмів. Основними питанням для Європейського Союзу залишається пошук механізму вирішення кризи у світі, що пережив пандемію. Відео-конференції та онлайн-переговори не приносять результат, окрім розуміння того, що ЄС не будуть йти шляхом «коронабондів»[81]. Тож бідні держави ЄС, як Україна, будуть страждати найбільше, в той час як заможні держави будуть вимушені зосередитись на подоланні наслідків в своїх країнах. Деякі держави (Іспанія) закликають до ще нового плану Маршала для ЄС, апелюючи до США, що й самі страждають від епідемії. Залученість США до справ ЄС є критичною для солідарності в межах євроатлантичного Альянсу – її відсутність може позначитись на готовності європейських членів виконувати свої обов'язки[74].

Через економічну кризу-2020 будуть остаточно зруйновані плани щодо досягнення 2% витрат ВВП на оборону для низки ключових європейських країн-членів НАТО (ФРН, Великобританія, Італія), це було вимогою американського президента Д. Трампа. Через ковід послаблюється військове злагодження – зменшуються у масштабах або взагалі скасовуються військові навчання Альянсу, серед яких Defender Europe [75].

Регіональні загрози Отже, в умовах браку солідарності в НАТО, потребуватиме все більших автономних зусиль від країн-членів для забезпечення власної безпеки. Підвищується цінність та питома вага

субрегіональних об'єднань, форумів (подібних до Бухарест 9). Відсутність зусиль за одним із напрямків забезпечення нац. безпеки спонукатиме окремі держави регіону (Польща на сході, Туреччина на півдні) до лідерства у побудові додаткових інструментів транскордонного співробітництва, в тому числі із залученням держав поза меж ЄС та НАТО. Так Варшава повернеться до відстоювання проекту Балто-Чорноморського союзу (Міжмор'я) для стратегічного стримування агросорів.

В результаті вищенаведених умов, після пандемії в світі, Україна ризикує в кінці-кінців перетворитись на об'єкт впливу міжнародних гравців. В ближчий час агресори посилюватимуть руйнівну діяльність, яка спрямована на дискредитацію проєвропейського вектору розвитку України, спираючись на безальтернативність примирення з ними із перспективою стратегічного союзу.

Україна має здійснити стратегічну переопрацювання відносин із ключовими союзниками – США, Канадою, Польщею – й терміново перейти до планування жорсткого стримування. В іншому випадку ослаблена економічною кризою Україна лишиться на самоті перед обличчям екзистенційної загрози, аж до втрати суверенітету та незалежності.

Згідно з прогнозом Міжнародного валютного фонду, представленим у його Світовому економічному звіті, у 2020 р. очікується спад ВВП України на 7,7 % за підсумками поточного року. «При цьому вже в 2021 р. МВФ прогнозує відновлення української економіки на 3,6 %.

У фонді прогнозують зростання споживчих цін на 4,5 % у цьому році і на 7,2 % у наступному. За даними звіту, дефіцит поточного рахунку платіжного балансу України може скоротитися із 7 % ВВП у 2019 р. до 2 % ВВП у цьому році з подальшим розширенням його до 2,4 % ВВП у 2021 р. [76]»

	2018	2019	2020	2021	2022
Номінальний ВВП, млрд грн	3561	3975	3908	4277	4659
Номінальний ВВП, \$ млрд	130,9	154,7	130,3	148,0	163,1
Середньорічний курс, грн/\$	27,2	25,7	30,0	28,9	28,6

Рис 2.13 Прогноз росту ВВП під впливом COVID-19

4. До того ж ряд європейських держав, судячи з повідомлень ЗМІ, триматимуть свої державні кордони закритими для іноземців до початку осені, а подекуди може й довше. Це, у свою чергу, позначиться не лише на закордонному туризмі українців, а й на трудовій міграції наших громадян насамперед до європейських країн[77].

Рис.2.14 Діаграма приватних грошових переказів в Україну

Так, згідно з оцінками доктора економічних наук, завідувача відділу державних фінансів Інституту Growford, суми грошових переказів мігрантів у поточному році можуть зменшитися на 25–40 %. Конкретні цифри залежатимуть від тривалості карантину в різних країнах і повторення епідемії COVID-19. Зміни сприятимуть зростанню безробіття, скороченню реальних доходів населення та погіршенню структури платіжного балансу України. Утім, через високий ступінь невизначеності щодо подальшого перебігу епідемії COVID-19 у світі загалом, і в Україні зокрема проаналізовані вище вірогідні напрями розвитку вітчизняної економіки через кілька місяців можуть потребувати перегляду[78].

Отже, перед Україною стоїть складне, але реальне завдання: не тільки втримати, а й наростити наші позиції за підсумками особливого періоду, оскільки будь-яка криза - добра нагода вибудувати виграшну стратегію.

Втримати - це не дати використати пандемію для політичних маніпуляцій. Розмова про повернення до взаємодії з країною-агресором як із нормальним членом міжнародної спільноти стане можливою лише тоді, коли вона почне виконувати взяті на себе зобов'язання. Це насамперед забезпечення сталого припинення вогню в Донбасі, виведення війська з української території, передача Україні контролю за частиною українсько кордону, а також припинення окупації Криму. Доки цього не відбудеться, всі існуючі міжнародні політико-дипломатичні засоби впливу на країну-агресора зберігатимуться і посилюватимуться.

Інший аспект - скористатися вікном можливостей. Поступальний розвиток України як держави і суспільства не може зводитися виключно до завдань боротьби з пандемією, попри всю її серйозність. Не тільки українська влада, а й такі стовпи ринкової економіки як Франція, Німеччина, США вдаються до радикальних, водночас - тимчасових заходів. І хоча життя в близькій перспективі не буде легким, зараз настають ідеальні часи для впровадження давно очікуваних змін[79].

Тому по лінії ООН у близькій перспективі Україна працюватиме над реалізацією плану гуманітарного реагування у боротьбі проти COVID-19; залученням потенціалу ООН до проведення внутрішніх реформ, зокрема її практичної участі, а також розробкою стратегії відновлення Донбасу. Коли на сході припиниться війна, ООН та наші міжнародні партнери повинні мати проєктне розуміння потреб України. Прагматизмом і реалізмом будемо також керуватися, просуваючи наші інтереси в політичній площині. Тут для нас головне - не повторювати помилок минулого, щоб не стати заручниками прийняття бажаного за дійсне.

Висновки до розділу 2

У розділі 2 *"Інтеграційні процеси в європейському союзі та їх вплив на конкурентну політику України"* досліджено сучасні умови євроінтеграційних процесів міжнародної конкурентної політики України. Конкурентоспроможність країни зазначає відповідний рівень добробуту населення, прибутків від інвестицій, характеризує потенціал зростання економіки у довгостроковій перспективі. У свою чергу, конкурентоспроможність формується під впливом низки економічних, політичних і структурних чинників, які визначають умови ведення бізнесу в країні.

Для того щоб оцінити привабливість України як міжнародного партнера, ми прослідкували зміну її позицій у світових рейтингах за останні 7 років.

Спираючись на офіційні стратегічні дані щодо результатів діяльності Антимонопольного комітету України встановили, що в Україні має місце невисокий рівень розвитку конкуренції на вітчизняних товарних ринках. Відповідно до цього були визначені причини такої ситуації:

Так, індекс економічної свободи дозволяє визначити, наскільки вільною є економіка країни з точки зору верховенства права, обмежень уряду, регуляторної ефективності та відкритості ринків.

Протягом 2013–2019 років Україна займає низькі позиції і визнається країною з невільною економікою, займаючи наразі 147 місце серед 180 країн світу. Це найнижчий показник не тільки серед країн Європи, а й пострадянського простору.

Негативну тенденцію також можна зазначити і в динаміці індексу людського розвитку та глобального індексу демократії.

В цьогорічному рейтингу «Глобальний інноваційний індекс 2020» Україна підвищила свій минулорічний результат на 2 сходинки, посівши 45 місце. «Україна демонструє загальне зростання в рейтингу інноваційного

індексу та в субіндексах. Україна здобула плюс 20 позицій в освіті та плюс 10 в R&D. Поступово держава випереджає РФ, Молдову, Білорусію та втримує своє місце між Латвією та Таїландом. Ще один індекс, який демонструє стрімку позитивну динаміку – Індекс легкості ведення бізнесу. Він дає змогу оцінити розвиток підприємництва та стан бізнес-клімату в країні. У 2013 році Україна посіла 137 місце серед 189 країн світу, а у 2019 році піднялась до 71-го, тим самим подолавши відстань у 66 пунктів а в 2020 році Україна піднялася на сім пунктів в рейтингу Doing business-2020 року, який щорічно публікує Всесвітній банк і зайняла 64-й рядок зі 190 країн.

Досліджено сучасний стан реалізації КП держави в Україні; розглянуто структурні та інституційні фактори реалізації цього виду державної політики та обґрунтовано необхідність проведення аналізу рівня економічної конкуренції на вітчизняних товарних ринках.

Механізм реалізації конкурентної політики держави досліджено у межах організаційно-економічного та інституційного середовища. Він передбачає комплексну взаємодію всіх його елементів, з їх допомогою забезпечуються оптимальні параметри економічної конкуренції.

Станом на сьогодні модель національного конкурентного законодавства України загалом відповідає європейській. Проте проведений аналіз продемонстрував, що державний захист конкурентних відносин на національному рівні потребує певного вдосконалення. Серед основних напрямів державного захисту конкурентних відносин превалює пасивна складова, тоді як для транзитивних економік не менш важливе значення має й активний компонент. До того ж проблемою вітчизняного регулювання у сфері конкуренції є розбіжність нормотворення та правозастосування, у той час як дієве правозастосування допомагає у формуванні ефективного конкурентного середовища та створює для суб'єктів господарювання додаткові стимули в процесі фінансово-господарської діяльності. Також, можливе приєднання України до Європейського Союзу позитивно

сприймається більшістю населення нашої країни і підвищить рівень конкурентоспроможності.

РОЗДІЛ 3. МІСЦЕ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ

3.1. Визначення пріоритетних напрямів реалізації міжнародної конкурентної політики України

Міжнародна конкурентна політика держави відіграє велику роль у її конкурентоспроможності і є фактором підвищення національної економіки. Тому, ми вважаємо, що, для дослідження пріоритетних напрямів реалізації міжнародної конкурентоспроможності України, та створення механізму її конкурентної політики, буде доцільним мати власне розуміння цього визначення.

Дослідивши визначення поняття "конкурентоспроможність" та "конкурентна політика" низки вшанованих вчених, можна підсумувати, що для наукового визначення сутності конкурентної політики важливо чітко розрізняти процес розроблення (формування) та процес реалізації державної конкурентної політики.

Можна сказати, що *розроблення конкурентної політики держави* – це процес визначення пріоритетів, цілей, завдань, часових і кількісних характеристик, передбачення конкретних виконавців та необхідних ресурсів; прийняття державних рішень, пов'язаних із законодавчим процесом і оперативним управлінням зі сторони органів виконавчої гілки влади. *Розроблення конкурентної політики держави* полягає в її науковому обґрунтуванні, із врахуванням необхідності забезпечення соціально-економічної стабільності і процвітання країни.

На противагу розробленню конкурентної політики, *реалізація конкурентної політики держави* – це процес використання заходів і методів управління, які зобумовлюють необхідність прийняття деяких управлінських рішень. В ході реалізації КП конституційний принцип свободи економічної діяльності обмежується на користь публічних інтересів та соціально-економічної ефективності.

СОТ визначає конкурентну політику як повний комплекс заходів що застосовується щоб розвивати конкурентну структуру ринків та конкурентну поведінку суб'єктів господарювання, не порушуючи норм конкурентного законодавства

Оскільки існує не багато визначень явища міжнародної конкурентної політики, вважаємо доцільним сформувати його, для подальшого використання в аналітичних розробках та дослідженнях:

Міжнародна конкурентна політика – це частка міжнародної економічної політики, як принципів, методів та інструментаріїв, які дають

можливість кількісного визначення її результативності та стратегій її реалізації.

Науковий аналіз факторів, що впливають на МКП необхідно досліджувати у рамках певної блокової системи, побудованої за наступним логічним принципом: спочатку фактори зовнішнього макросередовища, потім фактори внутрішнього середовища

Коротко розглянемо кожен з цих напрямів більш детально зробивши SWOT-аналіз конкурентоспроможності України в системі сучасних міжнародної конкуренції(див.табл.3.1.1):

Таблиця 3.1

SWOT-аналіз конкурентоспроможності України в системі сучасних міжнародних відносин

S (сильні сторони)	W (слабкі сторони)
<p>Вигідне географічне положення</p> <p>Розвинутий енергетичний комплекс</p> <p>Високорозвиний агросектор</p> <p>Розвинутий воєнно-промисловий комплекс</p> <p>Запаси природних ресурсів, вартістю в більш ніж \$1 трлн</p> <p>Високий рівень освіти</p> <p>Людський капітал</p>	<p>Високий рівень державного боргу</p> <p>Висока вартість кредитних ресурсів,</p> <p>Високий рівень оподаткування</p> <p>Залежність від торгівлі з країнами-партнерами</p> <p>Старіння населення</p> <p>Високий рівень безробіття в порівнянні з іншими країнами ЄС</p> <p>Низька купівельна спроможність населення</p>
О(можливості)	Т (загрози)
<p>Залучення інвестицій в країни, що розвиваються галузі</p> <p>Створення нових робочих місць завдяки міжнародним програмам співробітництва та внутрішньому туризму</p> <p>Можливість підвищення конкурентоспроможності за рахунок міжнародного зниження цін на вуглероди</p> <p>Більш тісне співробітництво із країнами в період пандемії</p>	<p>Падіння обсягів експорту зернових з України в зв'язку з глобальною кризою і падінням цін на нафту</p> <p>Трудова міграція, яка позбавляє країну висококваліфікованих кадрів і робочих рук</p> <p>Ослаблення положення під впливом неефективної міграційної політики</p> <p>Кліматичні зміни, що потребуватимуть меліорації, а відповідно і в фінансуванні</p>

(Розроблено автором)

Проведений аналіз продемонстрував, що державний захист конкурентних відносин на національному рівні потребує певного вдосконалення.

Для доцільної реалізації вдосконалення державного захисту конкурентних відносин на міжнародному рівні, пропонуємо детально ознайомитись з їх факторами впливу на сучасному етапі. А саме:

S - сильні сторони

Сильними сторонами української економіки, можна вважати логістичні можливості, IT-індустрія і сільське господарство. Агропромислового комплексу необхідно підвищувати ступінь переділу сировини, нарощувати частку виробництва готових продуктів харчування і просувати їх на зарубіжних ринках.

Україна володіє комбінацією конкурентних переваг, які при грамотному підході здатні забезпечити випереджальне економічне зростання, а саме :

По-перше, це географічне положення, а саме проходження через Україну маршрутів Нового Шовкового шляху і Балто-Чорноморського транспортного коридору, завдяки чому слід нарощувати транзитну ренту.

По-друге, це запаси природних ресурсів, вартість яких перевищує \$ 1 трлн. При цьому, необхідно робити акцент не на експорті природних ресурсів, а на постачання готової продукції.

По-третє, це людський капітал. Мова йде не стільки про те, що українські трудові мігранти затребувані за кордоном, скільки про наявність в Україні непоганий системи технічної освіти та наукової бази в цілому, які, втім, вимагає додаткових інвестицій.

По-четверте, це розвинений енергетичний комплекс, що включає потужності з видобутку, генерації, транспортування, зберігання ресурсів.

По-п'яте, це розвинений військово-промисловий комплекс. Серед іншого, в Україні все ще зберігаються авіаційні і космічні технології.

По-шосте, це родючі чорноземи і агросектор. У той же час необхідно більш якісно розпоряджатися землею, з огляду на той факт, що середня врожайність на гектар землі в країнах Євросоюзу вище, ніж в Україні.

W - слабкі сторони

До слабких сторін української економіки відносяться висока вартість кредитних ресурсів, перманентна політична нестабільність, відсутність державних програм розвитку малого і середнього бізнесу і навіть відсутність такої дисципліни, як "підприємництво" в шкільній програмі.

Високі процентні ставки по кредитах істотно знижують конкурентоспроможність української економіки і демотивують потенційних

інвесторів розміщувати виробництва на території України. Одночасно зі зниженням ставок за кредитами необхідно переглядати фіскальну політику, переймаючи, наприклад, досвід Польщі, де інвестор при будівництві нового заводу звільнений від сплати податків до тих пір, поки капіталовкладення не окупиться мінімум наполовину.

До недоліків можна зарахувати відсутність стратегії розвитку економіки, слабкість державних інститутів і відсутність єдиних правил гри для всіх суб'єктів економіки, що включає в себе проблематику функціонування правоохоронної та судової систем, державне регулювання і нерівність перед законом. Серед іншого можна згадати низьку купівельну спроможність населення, високі кредитні ставки, значну адміністративне навантаження на бізнес і залежність від імпорту.

О - можливості

Зниження цін на світових ринках на вуглеводні є для України, яка залежна від імпорту енергоносіїв, вікном можливостей для підвищення конкурентоспроможності виробництва.

Коронавірус підштовхує світ посилювати протекціоністські заходи для національних економік. Протекціонізм, імпортозаміщення, підтримка національного виробника - це те, в чому гостро потребує українська економіка на сучасному етапі історичного розвитку.

Україна має потенціал для того, щоб перетворитися в одного з глобальних гарантів продовольчої безпеки і гарантом енергетичної стабільності Європи, маючи в своєму розпорядженні значними обсягами для зберігання вуглеводнів та розвинену інфраструктуру для транзиту електричної енергії.

Серйозні резерви для зростання продуктивності праці є в наявності в таких сферах, як ІТ-індустрія і військово-промисловий комплекс. Для розвитку високотехнологічних галузей економіки потрібен комплексний підхід, який базується на трансформації системи освіти і створення екосистем інновацій.

Точкою зростання може стати туризм. Щорічно українці витрачають на туристичні послуги за кордоном близько \$ 8 млрд - частина цих ресурсів можна перенаправити на внутрішній туризм.[]

Крім того, завдяки невисокій, за світовими мірками, вартості проведення медичних операцій перспективною нішею для України є медичний туризм. Значний потенціал зростання наявний також у фармацевтичній галузі.

Т - загрози

Зважаючи на глобальну кризу спричинену пандемією коронавірусу і падіння цін на нафту в світі падає попит на біопаливо, що може привести до падіння обсягів експорту зернових з України.

Серйозним викликом для України залишається трудова міграція, яка позбавляє країну висококваліфікованих кадрів і робочих рук, а також звужує внутрішній попит. Незважаючи на те, що через епідемію з країн ЄС в Україну повернулися сотні тисяч громадян, загроза трудової міграції є однією з найактуальніших в коротко- і середньостроковій перспективі.

Не оминуть стороною Україну кліматичні зміни. Зокрема південні області України незабаром потребуватимуть меліорації, але замислюватися про це і шукати ресурси необхідно вже зараз.

*З огляду на основні показники SWOT аналізу міжнародної конкурентоспроможності України в умовах Євроінтеграції під впливом пандемії коронавірусу, можна визначити такі **основні пріоритетні напрямки реалізації конкурентної політики України**. А саме:*

1. Використання високорозвинених логістичних можливостей, ІТ-індустрії і сільського господарства.
2. Підвищення ступеня переділу сировини агропромислового комплексу, нарощувати частку виробництва готових продуктів харчування і просувати їх на зарубіжних ринках.
3. Нарощувати транзитну ренту на проходження маршрутів Нового Шовкового шляху і Балто-Чорноморського транспортного коридору (Української частини)
4. Необхідно робити акцент не на експорті природних ресурсів, а на постачанні готової продукції, а саме запасів природних ресурсів, вартість яких перевищує \$ 1 трлн.
5. Розвивати та підтримувати на високому рівні систему технічної освіти та наукової бази в цілому, додатково інвестувати в неї за для підвищення фактору людського капіталу в країні.
6. Підтримувати розвинений енергетичний комплекс, що включає потужності з видобутку, генерації, транспортування, зберігання ресурсів.
7. Додатково інвестувати в авіаційні і космічні технології, за для збереження розвиненого військово-промислового комплексу в Україні.
8. Необхідно якісно розпоряджатися землею, з огляду на той факт, що середня врожайність на гектар землі в країнах Євросоюзу вище, ніж в Україні, не зважаючи на більшу якість українського чорнозему на противагу європейській землі.

9. Знизити ставки за кредитами та переглянути фіскальну політику, переймаючи, наприклад, досвід Польщі (де інвестор при будівництві нового заводу звільнений від сплати податків до тих пір, поки капіталовкладення не окупиться мінімум наполовину), за для мотивації потенційних інвесторів розміщувати виробництва на території України.
10. Знизити Українську залежність від імпорту
11. Створити державну програму розвитку малого і середнього бізнесу, взявши до уваги приклад високорозвинених європейських держав.
12. Підвищити купівельну спроможність населення, використовуючи та враховуючи вищезгадані фактори.
13. Використовувати зниження цін на світових ринках на вуглеводні для зниження залежності від імпорту енергоносіїв та підвищення конкурентоспроможності виробництва.
14. Залучати українців до розвитку вітчизняного туризму та задіяти ресурси, що українці щорічно витрачають на туристичні послуги за кордоном (близько \$ 8 млрд) - частину цих ресурсів можна перенаправити на внутрішній туризм, враховуючи відсутність повноцінного функціонування світового туризму, через пандемію.
15. Розвивати медичний туризм в Україні, використовуючи, як засіб для привертання туристів, низьку вартість, за світовими мірками, проведення медичних операцій, та висококваліфікованих лікарів.
16. Підтримувати попит на вітчизняний експорт та біопаливо, зважаючи на падіння цін на нафту спричинену коронавірусом.
17. Сприяти заохоченню висококваліфікованих кадрів і робочих рук, створення вакантних місць (використовуючи фактори описанні в цьому списку вище), для усунення загрози трудової міграції, яка є однією з найактуальніших проблем в коротко- і середньостроковій перспективі.

Визначивши основні пріоритетні напрями реалізації міжнародної конкурентної політики України на сучасному етапі, можна створити та удосконалити її вектори та механізми в умовах Євроінтеграції.

3.2. Запропоновані вектори та механізми міжнародної конкурентної політики в контексті Євроінтеграції

На підставі наукових досліджень вітчизняних і зарубіжних учених з цієї тематики можна зробити висновок, що значна кількість теоретичних і прикладних проблем конкурентної політики держави потребує подальшого дослідження. Зокрема, малодослідженими залишаються питання щодо застосування відповідних методів та інструментів реалізації конкурентної

політики в умовах неефективності функціонування вітчизняних методів її врегулювання; необхідності узгодження конкурентної політики з іншими складовими державного регулювання економіки, що сприятиме підвищенню конкурентоспроможності національної економіки; та необхідність порівняння вітчизняних показників конкурентоспроможності держави до основних передових країн ЄС задля запозичення стандартизації та методів покращення конкурентної політики України.

Встановлено, що державне втручання в економічні процеси може бути ефективним та виправданим лише за умови, якщо воно є зваженим.

Як ми бачимо, з огляду на дослідження теоретичних засад формування конкурентоспроможності її визначення та системи, дослідження інших вшанованих авторів та їх механізмів, можна сказати, що доцільним є *створення власного економічного механізму конкурентоспроможності держави, відповідно до її основних конкурентної на міжнародній арені та розробка реалізації стратегії покращення конкурентної політики України на основі досвіду держави-конкурента.*

Механізм реалізації КП країни досліджено у межах організаційно-економічного та інституційного середовища. Механізм реалізації КП країни передбачає цілковиту взаємодію всіх його елементів, за допомогою яких забезпечуються найкращі параметри економічної конкуренції, який відображається у наступному алгоритмі:

1. Використовуючи фактори порівняльної переваги для регіонів або країн за класичною класифікацією Портера можна визначити рівень розвитку на якому вона знаходиться, зважаючи на те, які фактори є найвпливовішими для кожної країни.
2. Для того щоб мати уявлення про сталі переваги та недоліки України, розглянемо її за факторами порівняльної переваги Портера, також, аби розуміти особливості що є незмінними, враховуючи дослідження конкуренції обох держав розглянемо сталі показники держави ЄС, що є прикладом для порівняння конкурентної політики України.
3. Складемо характеристику України за сталими факторами та характеристику держави ЄС, для порівняння, за аналітичними даними системи оцінювання порівняльних переваг національних економік за складним переліком індикаторів, які відображають вплив ключових факторів на різні аспекти економічної діяльності на макро- та мікрорівнях, таких як *міжнародної конкурентоспроможності глобального індексу конкурентоспроможності.*
4. Після дослідження сталих даних обох країн за глобальним індексом конкурентоспроможності, можна перейти до аналізу сучасних переваг та

недоліків конкурентної політики України та її опонента (держави ЄС яка використовується в методі для порівняння та відтінення конкурентної політики України на глобальному рівні). Для детального аналізу сучасних чинників впливу використовується метод SWOT-аналізу.

5. Оскільки метод SWOT-аналізу дозволяє детально дослідити усі фактори які як позитивно так і негативно впливають на конкурентну політику держави, можна чітко оцінити конкурентоспроможність України відносно першої держави в списку глобального індексу конкурентоспроможності, та, відносно держави ЄС, яку ми представили в механізмі раніше. Це дозволить нам чітко відокремити та розробити стратегію покращення конкурентної політики України, зважаючи на приклад ефективного використання низки подібних чинників іншими державами. При порівнянні використання України своїх можливостей відносно ідеалу та відносно іншої, кращої за показниками конкуренції, держави, матимемо чітку "картину" дій, які будуть спрямовані на мету відповідати стандартам конкурентоспроможності передових держав Світу.

З огляду на основні показники SWOT аналізу міжнародної конкурентоспроможності України в умовах Євроінтеграції під впливом пандемії коронавірусу, дослідження позитивних та негативних факторів, що впривають на КП України, відповідності до конкурентоспроможності передових держав Світу та порівняння конкурентної політики України відповідно до держав ЄС можна визначити основні пріоритетні напрямки реалізації конкурентної політики України.

Для дослідження конкурентоспроможності України за власним механізмом, за державу ЄС візьмемо Францію - одна з високорозвинених країн, що займають лідируючі позиції на світовій арені. Вона є найбільшою за площею країною Західної Європи з населенням більше 66 мільйонів чоловік, близько 80% якого є міськими жителями. Це обумовлено більш високим рівнем життя в міських поселеннях і більш розвиненою інфраструктурою.

Франція є досить привабливою для вивчення Україною її досвіду з огляду на низку історичних паралелей, ментальних особливостей, географічних та адміністративно-територіальних ознак, а також подібність питань державного устрою.

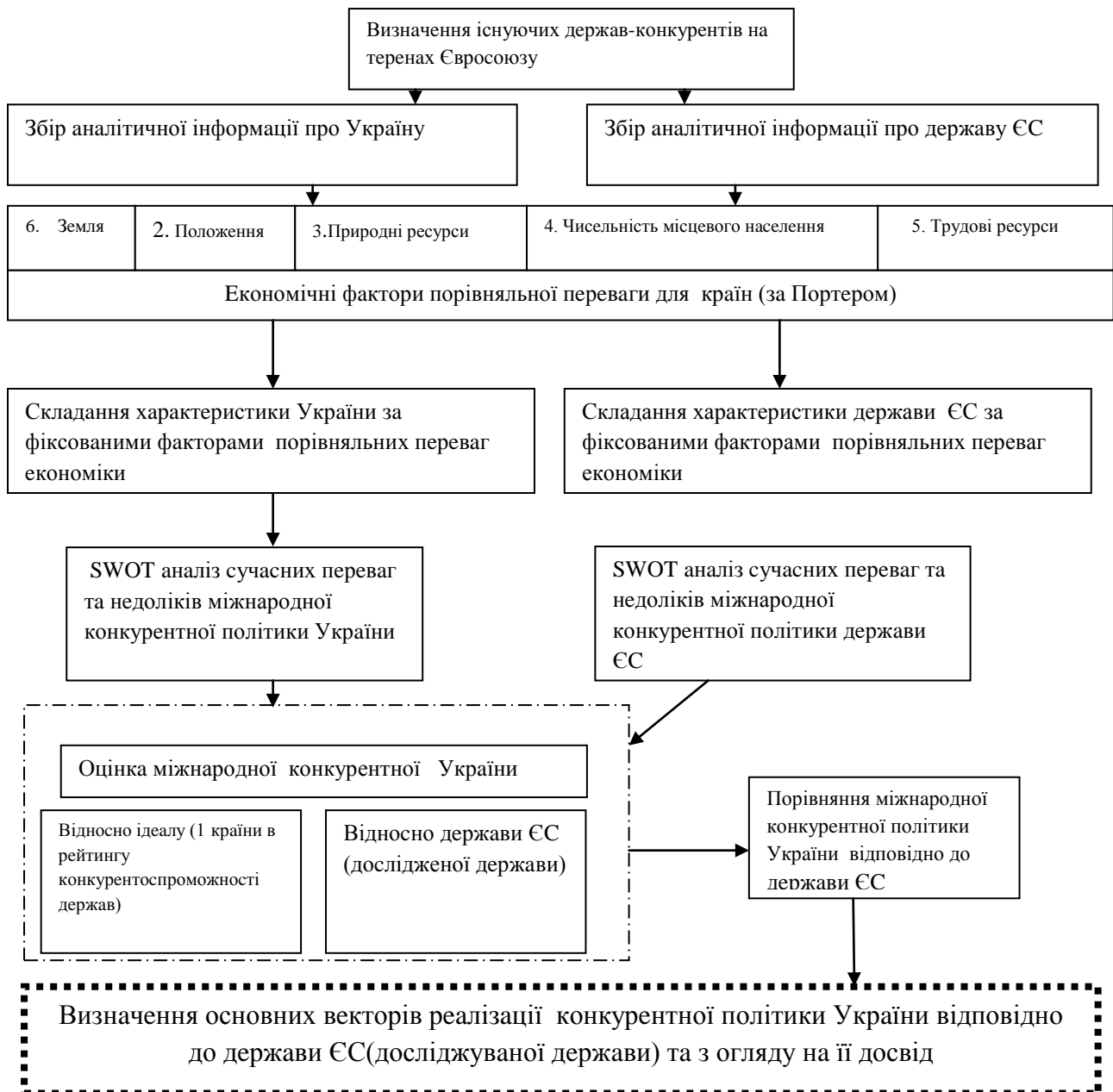

Рис.3.1 Схема алгоритм механізму реалізації міжнародної конкурентної політики держави
(Розроблено автором)

Протягом тривалого часу показники розвитку економіки Франції знаходяться на високому рівні. Частково успіхи країни забезпечені її вигідним географічним положенням і значними природними ресурсами. Це сприяє розвитку сільського господарства і тваринництва, підвищення агрокультури. В країні високо розвинена промисловість і будівництво. Всі ці особливості дозволяють Франції активно брати участь в міжнародній торгівлі і бути залученою в процес світової інтеграції.

Саме фактор схожості в вигідному географічному положенні та наявності значних природних ресурсів Франції, робить необхідним

дослідження її конкурентної політики на противагу українській та перейняти її досвід.

Таблиця 3.2

Контент-аналіз порівняльних переваг України та Франції

Україна	Франція
<p>Земля Серед усіх земельних угідь найбільшу господарську цінність мають сільськогосподарські угіддя, площа яких становить 69,4 % усієї території країни.</p> <p>Вигідне географічне положення</p> <p>Природні ресурси (енергоресурси) масив чорноземних ґрунтів (більш як 20% світових ресурсів), запаси залізних, марганцевих, уранових руд, облицювального каменю, мінеральні води</p> <p>Трудові ресурси велика кількість висококваліфікованих фахівців</p> <p>Чисельність місцевого населення 80% міські жителями</p>	<p>Земля ринковий обіг сільськогосподарських земель у цій країні вважається одним із найбільш консервативних у ЄС</p> <p>Вигідне географічне положення</p> <p>Природні ресурси (енергоресурси) Значні запаси урану, залізних руд, літію, ніобію, танталу</p> <p>Трудові ресурси велика кількість висококваліфікованих фахівців</p> <p>Чисельність місцевого населення становить 79,5 %</p>

(Розроблено автором)

Зважаючи на запропоновану таблицю, наочно можна побачити, що за основними факторами порівняльної переваги[11] Україна та Франція є дуже подібними. Вважаємо доцільним порівняти SWOT-аналізи обох країн.

Таблиця 3.3

SWOT-аналіз конкурентоспроможності Франції

S(Сильні сторони)	W(Слабкі сторони)
<ol style="list-style-type: none"> 1. Вигідне географічне положення 2. Інноваційний розвиток країни 3. Високорозвинена інфраструктура 4. Сприятливий інвестиційний клімат 5. Високий рівень освіти 6. Лідируючі позиції в туристичному секторі 7. Участь в найбільш ефективних інтеграційних угрупованнях в світі 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Високий рівень державного боргу 2. Убогість енергетичних ресурсів в країні 3. Високий рівень оподаткування 4. Залежність від торгівлі з країнами-партнерами 5. Старіння населення 6. Високий рівень безробіття в порівнянні з іншими країнами ЄС 7. Високий рівень страйків

О(Можливості)	Т(Загрози)
<p>1. Підвищення конкурентоспроможності країни за рахунок розвитку технологій</p> <p>2. Залучення інвестицій в країни, що розвиваються галузі</p> <p>3. Створення нових робочих місць завдяки міжнародним програмам співробітництва</p> <p>4. Більш тісне співробітництво зі Східними країнами</p>	<p>1. Погіршення економічної ситуації в зв'язку з природними катаклізмами</p> <p>2. Погіршення криміногенних умов</p> <p>3. Ослаблення положення під впливом неефективної міграційної політики</p>

(Розроблено автором)

Таблиця 3.4

SWOT-аналіз конкурентоспроможності України

S (сильні сторони)	W (слабкі сторони)
<p>Вигідне географічне положення</p> <p>Розвинутий енергетичний комплекс</p> <p>Високорозвинений агросектор</p> <p>Розвинутий воєнно-промисловий комплекс</p> <p>Запаси природних ресурсів, вартістю в більш ніж \$1 трлн</p> <p>Високий рівень освіти</p> <p>Людський капітал</p>	<p>Високий рівень державного боргу</p> <p>Висока вартість кредитних ресурсів,</p> <p>Високий рівень оподаткування</p> <p>Залежність від торгівлі з країнами-партнерами</p> <p>Старіння населення</p> <p>Високий рівень безробіття в порівнянні з іншими країнами ЄС</p> <p>Низька купівельна спроможність населення</p>
О(можливості)	Т (загрози)
<p>Залучення інвестицій в країни, що розвиваються галузі</p> <p>Створення нових робочих місць завдяки міжнародним програмам співробітництва та внутрішньому туризму</p> <p>Можливість підвищення конкурентоспроможності за рахунок міжнародного зниження цін на вуглероди</p> <p>Більш тісне співробітництво із Західними країнами в час пандемії</p>	<p>Падіння обсягів експорту зернових з України в зв'язку з глобальною кризою і падінням цін на нафту</p> <p>Трудова міграція, яка позбавляє країну висококваліфікованих кадрів і робочих рук</p> <p>Ослаблення положення під впливом неефективної міграційної політики</p> <p>Кліматичні зміни, що потребуватимуть меліорації, а відповідно і в фінансуванні</p>

При оцінці конкурентоспроможності Франції варто враховувати 4 фактора: сильні та слабкі сторони розвитку країни, її можливості і загрози, які можуть певним чином послабити позицію країни в світовому господарстві (табл. 3.3).

До сильних сторін Франції належить, по-перше, її **вигідне географічне положення**, так само як і в Україні.

Ще однією сильною стороною Франції є використання досягнень в області інновацій. Також в країні високо розвинена інфраструктура.

Крім того, Франція славиться **високою якістю освіти**. Завдяки цьому в країні існує безліч кваліфікованих і досвідчених фахівців, які підвищують ефективність і продуктивність економіки.

Так само як і в Франції в Україні існує безліч кваліфікованих і досвідчених фахівців та високий рівень якості освіти, та на противагу Франції, українські висококваліфіковані спеціалісти мають тенденцію переїздити працювати в більш високорозвинені країни ЄС, через низьку різницю в заробітній платі та якості проживання. Саме *проблема міграції кваліфікованих фахівців є однією з перешкод для здобуття подібного статусу на міжнародній арені як держава яку ми досліджуємо на противагу Україні*.

Важливим фактором є **інвестиційний клімат**. У Франції діє чітке законодавство в області інвестицій, основним документом, що регулює рух капіталу в країні, є Валютно-фінансовий кодекс, що сприяє залученню все більшого обсягу ПІІ в країну, в її розвиваються галузі, особливо в інноваційну сферу.

На противагу Франції в якій інвестиційний клімат є одним з найсильніших переваг, до слабких сторін української економіки відносяться висока вартість кредитних ресурсів, перманентна політична нестабільність, відсутність державних програм розвитку малого і середнього бізнесу і навіть відсутність такої дисципліни, як "підприємство" в шкільній програмі.

Високі процентні ставки по кредитах істотно знижують конкурентоспроможність української економіки і демотивують потенційних інвесторів розміщувати виробництва на території України.

Ще однією сильною стороною Франції є те, що вона **виступає в якості одного з найбільш популярних туристичних центрів у світі**. Велике число туристів також збільшує бюджет держави і підвищує конкурентоспроможність країни на світовій арені.

У сфері туризму Україна має деякі конкурентні недоліки, які вимагають пріоритетного вирішення. Найбільш недосконаліми показниками є: непрозоре та складне податкове формування, корупція, регулювання,

несприятливі умови для підприємництва та рекреаційного бізнесу, неефективність державного апарату, недосконалість законодавства, нестабільність державної політики та влади, перешкоди для іноземного інвестування, недостатній рівень розвитку тур.інфраструктури, її невідповідність світовій стандартизації, відсутність системи перепідготовки кадрів, а також чітких кваліфікаційних вимог. Точкою зростання України можуть стати рекреаційні ресурси, адже щорічно українці витрачають на туристичні послуги за кордоном приблизно \$ 8 млрд - частина цих ресурсів можна перенаправити на внутрішній туризм.

Крім усього перерахованого, Франція є *учасником в багатьох ефективних інтеграційних блоках і міжнародних організаціях, наприклад, ЄС і ОЕСР*. Співпраця з іншими світовими лідерами сприяє підвищенню продуктивності всередині країни за рахунок імпортованих технологій і поліпшення фінансових показників.

Отже треба брати до уваги те, що Українська держава зобов'язана направити всі сили на те, щоб відповідати стандартам країн, що входять до інтеграційних блоків та міжнародних організацій, а саме ЄС. Це сприятиме економічному зростанню країни шляхом привертання уваги європейських та світових інвесторів в усі галузі вітчизняного господарства.

Як ми можемо бачити наочно, порівнявши обидві країни шляхом SWOT-аналізу, Франція та Україна є дуже подібними за своєю структурою та економічними характеристиками, але, три ступені що відділяють Україну від рівня конкурентоспроможності Франції це :

1. *Проблема міграції кваліфікованих фахівців*
2. *Високі процентні ставки по кредитах*
3. *Проблема інвестиційного клімату*
4. *Конкурентні недоліки у сфері туризму*
5. *Членство України не в усіх основних міжнародних європейських організацій*
6. *Відсутність довгострокової Загальнодержавної програми розвитку конкуренції, яка б включала загальносистемні заходи щодо підтримки розвитку конкуренції на міжнародному рівні.*

Як ми бачимо, забезпечення сприятливого середовища для розвитку ефективної конкуренції значною мірою залежить від єдності і системності функціональної діяльності усіх органів законодавчої і виконавчої влади, а також професійних асоціацій на окремих галузевих ринках.

Залученість у глобальні ланцюжки є необхідним засобом виходу вітчизняних суб'єктів господарювання на європейські експортні ринки.

Питання вбудовування національних підприємств у такі ланцюжки стає важливим викликом для сучасної економіки та конкурентоспроможності України.

Рис.3.2 Діаграма порівняння трендового та цільового прогнозу номінального ВВП України 202-2030Е рр.

У стратегіях сталого розвитку України 2020-2030 чітко зазначені такі завдання: сприяти щорічному зростанню ВВП в середньому на рівні не менше ніж 4 % в період 2017–2020 рр., 6 % – на період 2021–2025 рр. і 7% – в період 2026–2030 рр(див.рис.3.2).

У Нацбанку очікують, що економічне зростання поступово прискорюватиметься - до 4% у 2021-2022 роках. В МВФ описали три основні сценарії можливого розвитку України: від найкращого та найуспішнішого - з повним реформуванням, до середнього - з, відповідно, частковими реформами, і до найпесимістичного - з відкатом реформ.

1. Перший описаний сценарій передбачає цілкове реформування (подолання відставання, ринок землі без обмежень) і зростання ВВП 6% кожного року, що дозволить населенню стати заможнішим на 60% за 20 років, і досягти сьогоdnішнього рівня, наприклад, Польщі приблизно в 2038 році.
2. Другий варіант - часткові реформи (збереження розриву в судовій системі і ринок землі з обмеженнями) і зростання на 4%, що зробить населення найбагатше на 20%.
3. У третьому сценарії - відкат реформ (без ринку землі) і зростання приблизно до 1,5% - населення через 20 років стане на 20% скрутнішим, ніж сьогодні.

Якщо економіка української держави розвиватиметься інерційно, тобто якщо все останеться незмінним, то, за нашими оцінками, номінальний ВВП України зросте із 130 млрд дол. у 2020 до 290 млрд дол. у 2030Е або у 2,2 рази (трендовий прогноз).

Дослідивши сьогоднішні данні та зробивши порівняння сценаріїв наданих НБУ, можна зазначити, що Україна знаходиться між другим і третім сценарієм розвитку подій.

Проте ми вважаємо, що перед Україною повинна стояти амбіційніша мета – збільшити номінальний ВВП до 2030Е у 8 разів до 1 трлн дол. (цільовий прогноз).

Це відповідає нинішньому розміру економік Індонезії (ВВП – 1 070 млрд дол.), Нідерландів (ВВП – 930 млрд дол.). Для порівняння, ВВП Польщі у 2020 р. становив 550 млрд дол., а до 2030Е буде, за нашими оцінками, 1 100 млрд дол.

Досягнення Україною мети – ВВП 2030Е 1 трлн дол. – дає змогу:

- увійти в ТОП-50 країн світу за розміром ВВП на душу населення (без урахування ПКС), для порівняння у 2020р. – 128 місце;
- увійти Україні в ТОП–20 країн світу за розміром номінального ВВП (без урахування ПКС): для порівняння у 2020 р. – 58 місце;
- створити умови для зростання капіталізації українського бізнесу (розширення ринків збуту, зниження вартості ресурсів, підвищення конкурентоспроможності продукції);
- стати регіональним суб'єктом;
- забезпечити рівень доходів і якості життя українців на рівні, вищому за середній показник у Європі та країнах-сусідах.
-

Отже можемо дослідити наскільки ймовірним є такий перебіг подій. Для цього розглянемо номінальний ВВП України за допомогою цільового та трендового прогнозування.

Таблиця 3.5

Основні показники розвитку економіки України до 2030Е (КРІ Стратегії)

показник	Трендовий прогноз	Цільовий прогноз
Номінальний ВВП у 2030Е	290 млрд дол.	1000 млрд дол.
Середньорічний приріст ВВП у 2020-2030 ЕЕ	7,7%	18,4%
Приріст реального ВВП у грн у 2020-2030ЕЕ	2,8%	10,5%
Офіційний курс гривні у 2030Е	60грн/дол.	42,5/дол.

Дефлятор ВВП(середньорічний у 2020-2030ЕЕ)	11,5%	11,1%
Інфляція (грудень до грудня у 202-2030ЕЕ)	7,2%	6,3%
Кількість зайнятих у 2030Е	9 млн.	14 млн.
Продуктивність у 2030Е, на одного зайнятого	32 тис.дол.	71 тис.дол.

(Розроблено автором)

*KPI (key performance indicators, ключові показники ефективності)**

Можемо дослідити наскільки мета – зростання економіки у 8 разів за 12 років є реальною. Аналіз країн «економічних тигрів» говорить про те, що мета реальніша, ніж здається. Історично, є чимало прикладів зростання економіки країни за десятку років у цілих 15 разів(Азербайджан), у 14 разів (досвід Південної Кореї), в 11 разів (досвід Гонконгу). Важливо те, що якщо вдалося їм, то зможе і Україна.

Детальний аналіз факторів, що вплинуло на відсталі країни, які стали «економічними тиграми», дає змогу виокремити серед них 4 основні:

- Наявність зовнішньої небезпеки. чинник, який мобілізував народ та еліту.
- Авторитарне управління державою в період реформ. Реформи не бувають комфортними для всіх груп, через те не можуть бути реалізовані в період демократії.
- Контроль авторитарного правителя з боку англосаксонського світу. Авторитарний правитель зпромігся вдатися до диктатури й побудувати Північну Корею.
- Гроші "вищого" світу. Країни «економічні тигри» були забезпечені грошима. Наприклад, Південна Корея – мільярдами фінансової допомоги; Сінгапур, Тайвань, Гонконг – мільярдами дол. інвестицій, які дали змогу побудувати високотехнологічну економіку.*(Україна має спиратися на цей приклад, та максимально звернути увагу на інвестиційний простір та перспективи знаходження нових інвесторів, адже, як бачимо з усіх дослідів, які було проведено в роботі, головними чинниками прогресу та покращення показників ВВП зокрема, є саме інвестиції!)(див.рис.3.2.2)*

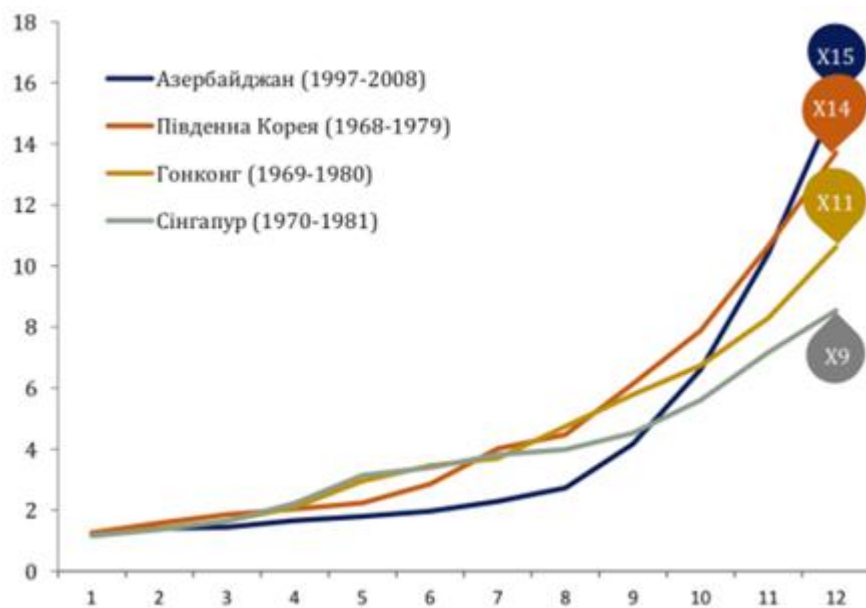

Рис.3.3 Приклади зростання ВВП країн світу за 12 років .

Тому, ще раз розглянемо основний (спираючись на попередні дослідження в роботі) чинник покращення конкурентної політики України, але вже з боку оцінювання стратегій та емпіричних досліджень.

Отже, ще раз розглянувши економічні прогнози та стратегію покращення показників ВВП України 2020-2030, та оцінивши її за допомогою емпіричного методу дослідження, можна чітко побачити, що результати наших досліджень збігаються з основними чинниками покращення конкурентної політики в стратегіях України 2020-2030, а саме, що головний показник, який потрібно підвищувати є зовнішні інвестиції в український бізнес.

На сьогоднішній день, ми, як дослідники, можемо погодитися із Українським Інститутом Майбутнього, та запропонувати свій алгоритм та пріоритетні напрямки реалізації конкурентної політики України, виявити, що вони цілком збігаються з даними аналітичного центру Українського Інституту Майбутнього, а, отже, ми можемо закріпитися в своїх рекомендаціях щодо векторів покращення вітчезняної конкурентної політики та економіки в загальному просторі.

3.3. Рекомендації щодо впровадження заходів

Курс на євроінтеграцію ставить перед Україною комплексне завдання здійснити глибокі економічні реформи, створити реально діючу ринкову економіку. Вирішення цього завдання залежить від впровадження ефективної конкурентної політики держави, яка буде спрямована на створення конкурентного середовища, захист законних інтересів підприємців і споживачів, підвищення конкурентоспроможності товаровиробника на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Конкурентна політика країн Європейського Союзу є узгодженою. Спільні норми стосовно врегулювання питань конкурування були впроваджені ще у 1957 р., одночасно зі створенням Європейського Економічного Співтовариства, що згодом трансформувалось у ЄС.

Дослідивши проблему конкурентної політики України, можемо чітко виразити, що головною причиною невідповідності української конкурентоспроможності до європейської є – недовершеність реформ, які виразилась у закритості та неякості обох головних взаємопов'язаних систем в конкурентному світі: держави та бізнесу. Країна повинна чітко і ясно сформулювати основні параметри конкурентного середовища (загальні індикатори кредитної, податкової, митної, грошової, трудової, інноваційної, інвестиційної політики) і забезпечити їхню стабільність. З іншого ракурсу, бізнес повинен надавати свої реальні грошові надходження, вийти з тіньової економіки, аби не знищувати позитивне уявлення про можливі підвищення конкурентоспроможності підприємств в ринковому середовищі, для інвестування в державний ринок, цим, відповідно, покращувати конкурентоспроможність України на світовій арені.

На підставі вищенаведеного формулюємо загальні пропозиції щодо регулювання конкуренції:

- покращити нормативно-правову базу, щоб вона формалізувала розробку та проведення КП в Україні, і у частині визначення її цілей, принципів, пріоритетів, завдань, механізмів і критеріїв реалізації, організації виконання, відповідальності та підзвітності зокрема її суб'єктів тощо. Усі нормативні акти повинні бути віддані на незалежну експертизу на предмет виявлення норм, що створюють підґрунтя для корупції або лобізму;
- спираючись на нормативно-правову базу слід ухвалити загальну стратегію розвитку конкурентних відносин. Вона повинна бути розрахована на довгий проміжок часу, бути захищена від політичних циклів та зміни владних команд. Через це слід запровадити законодавчі

обмеження стосовно можливостей та обставин перегляду затвердженої стратегії;

- зробити органи влади відповідальними за результати та їх відповідність поставленим цілям і завданням, що слід формулювати враховуючи конкретні кількісні параметри-індикатори;
- взаємоналадити параметри конкурентної політики та інших видів державної економічної політики, щоб уникнути нейтралізуючого ефекту від їх паралельного проведення;
- поліпшити адвокатування конкуренції, забезпечення істотно кращої обізнаності суспільства та політико-економічної еліти про конкурентну політику;
- удосконалити антимонопольне законодавство, створити діяльний механізм реалізації законів. Антимонопольна політика країни має бути направлена на створення рівних умов для усіх суб'єктів господарювання і продукувати умови для розвитку конкурентних переваг українських корпорацій. Антимонопольне законодавство має бути направленим не проти створення великих інтегрованих спілок та об'єднань, а на нейтралізацію їх можливого негативного наслідку в результаті домінування;
- необхідним є посилення контролю за виконанням антимонопольного законодавства використовуючи прийняття додаткових питань ціноутворення й регламентації певних форм і механізмів державного врегулювання ціноутворення, розширити практику притягнення до кримінальної відповідальності начальників фірм за порушення українського антимонопольного законодавства, збільшити штрафи за антиконкурентну діяльність;
- стимулювати та проводити політику підтримки малого та середнього бізнесу шляхом зниження бар'єрів до входу малих підприємств на ринок, пільгового кредитування та оподаткування, знищення бар'єрів щодо взаємодії малих підприємств на міжрегіональному ринку. Підтримка малого бізнесу призводить до зменшення монополізму в економіці та підвищує її інноваційних характер;

Необхідно також створювати сприятливіші умови для покращення бізнес-середовища та підвищення інвестиційної зацікавленості:

- спростити системи оподаткування і упорядкування процесу збору податків;

- вжити заходів щодо зниження обтяжливості для суб'єктів господарювання зовнішньоторговельних обмежень та митних процедур;
- обмежити кількість перевірок та контролюючих заходів за діяльністю підприємницьких структур;
- спростити порядок реєстрації і ліквідації суб'єктів господарювання;
- опрацювати механізм застосування протекціоністської політики щодо підприємств, пріоритетних галузей і сфер економічної діяльності. Необхідною є вважена протекціоністська політика, яка б захищала українського виробника від руйнівного впливу імпорту, і в той же час не порушувала право споживача на свободу вибору товарів.

Станом на сьогодні Антимонопольний комітет України оновив свої зобов'язання щодо забезпечення чесного конкурентного середовища, яке відповідає міжнародним стандартам і передовій практиці. Однак економічна й політична нестабільність попередніх років зумовила наявність певних труднощів, що можуть негативно вплинути на ефективність роботи АМКУ, незважаючи на бажання керівництва й працівників присвятити свій час, зусилля й навички створенню системи чесної конкуренції. Тому ми вважаємо необхідним зазначити основні рекомендації щодо конкурентного права та політики в Україні

1. Рекомендації для законодавчої влади або національного уряду

1. Збільшити свободу дій у визначенні пріоритетів.
2. Використовувати державну програму розвитку конкуренції для модернізації системи КП в Україні.
3. Забезпечити належними ресурсами, щоб АМКУ міг підтримувати певні стандарти високоякісної діяльності при виконанні своєї місії.
4. Створити ефективну систему контролю за антиконкурентною державною допомогою.
5. Відкорегувати Господарський кодекс, щоб усунути конфлікт між цим кодексом та законодавством про захист економічної конкуренції, дотримання якого забезпечує АМКУ.
6. Внести зміни до Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції» відповідно до пропозицій АМКУ.
7. Удосконалити процес визначення пріоритетів та кожного року визначати стратегії для їх реалізації.
8. Продовжувати працювати над покращенням українського конкурентного законодавства відповідно до конкурентного законодавства ЄС, включаючи розробку додаткових блочних виключень.
9. Розробити програму оцінки.

10. Опублікувати загальні принципи розгляду концентрацій для підвищення прозорості аналітичного підходу АМКУ.

11. Продовжувати наявні програми, спрямовані на:

- розширення співробітництва з міжнародними організаціями по питанням конкуренції, та органами з питань конкуренції інших країн, а також підвищення серед працівників рівня володіння іноземними мовами;
- краще визнання та сприйняття принципів конкуренції у суспільстві в цілому для сприяння розвитку культури конкуренції в Україні;
- удосконалення слідчих та аналітичних навичок персоналу Комітету шляхом проведення навчальних програм та обміну працівниками з іншими конкурентними органами, а також за допомогою інших можливих засобів.

12. Покращити співробітництво з іншими правоохоронними органами України та органами секторального регулювання.

Отож, для побудови економіки, що базується на принципах конкуренції, можна вважати за необхідність створення рівних умов для всіх суб'єктів господарства з особливою підтримкою малого та середнього бізнесу, ефективно чітке врегулювання монополізації з протекційними цілями задля створення належних умов інтеграції українських товаровиробників в систему міжнародної конкуренції. Необхідним є зменшення тиску на підприємства зі сторони державних органів, спрощення та пришвидшення дозвільних процедур. Органи державного врегулювання повинні мати ефективну систему передачі інформації, аби не вимагати сертифікати, довідки тощо, видані іншими державними органами. *Для входження України до основних міжнародних організацій, євроінтеграції та здорової конкуренції з основними державами-членами ЄС, потрібно відповідати їм на економічному рівні, для цього ми розробили низку основних рекомендацій саме для реалізації міжнародної конкурентної політики України в умовах євроінтеграції. А саме:*

- Використання високорозвинених логістичних можливостей, ІТ-індустрії і сільського господарства.
- Підвищення ступеня переділу сировини агропромислового комплексу, нарощувати частку виробництва готових продуктів харчування і просувати їх на зарубіжних ринках.
- Нарощувати транзитну ренту на проходження маршрутів Нового Шовкового шляху і Балто-Чорноморського транспортного коридору (Української частини)

- Необхідно робити акцент не на експорті природних ресурсів, а на постачанні готової продукції, а саме запасів природних ресурсів, вартість яких перевищує \$ 1 трлн.
- Розвивати та підтримувати на високому рівні систему технічної освіти та наукової бази в цілому, додатково інвестувати в неї за для підвищення фактору людського капіталу в країні.
- Підтримувати розвинений енергетичний комплекс, що включає потужності з видобутку, генерації, транспортування, зберігання ресурсів.
- Додатково інвестувати в авіаційні і космічні технології, за для збереження розвиненого військово-промислового комплексу в Україні.
- Необхідно якісно розпоряджатися землею, з огляду на той факт, що середня врожайність на гектар землі в країнах Євросоюзу вище, ніж в Україні, не зважаючи на більшу якість українського чорнозему на противагу європейській землі.
- Знизити ставки за кредитами та переглянути фіскальну політику, переймаючи, наприклад, досвід Польщі (де інвестор при будівництві нового заводу звільнений від сплати податків до тих пір, поки капіталовкладення не окупиться мінімум наполовину), за для мотивації потенційних інвесторів розміщувати виробництва на території України.
- Знизити Українську залежність від імпорту
- Створити державну програму розвитку малого і середнього бізнесу, взявши до уваги приклад високорозвинених європейських держав.
- Підвищити купівельну спроможність населення, використовуючи та враховуючи вищезгадані фактори.
- Використовувати зниження цін на світових ринках на вуглеводні для зниження залежності від імпорту енергоносіїв та підвищення конкурентоспроможності виробництва.
- Залучати українців до розвитку вітчизняного туризму та задіяти ресурси, що українці щорічно витрачають на туристичні послуги за кордоном (близько \$ 8 млрд) - частину цих ресурсів можна перенаправити на внутрішній туризм, враховуючи відсутність повноцінного функціонування світового туризму, через пандемію.
- Розвивати медичний туризм в Україні, використовуючи, як засіб для привертання туристів, низьку вартість, за світовими мірками, проведення медичних операцій, та висококваліфікованих лікарів.
- Підтримувати попит на вітчизняний експорт та біопаливо, зважаючи на падіння цін на нафту спричинену коронавірусом.
- Сприяти заохоченню висококваліфікованих кадрів і робочих рук, створення вакантних місць (використовуючи фактори описанні в цьому

списку вище), для усунення загрози трудової міграції, яка є однією з найактуальніших проблем в коротко- і середньостроковій перспективі.

Важливою необхідністю підвищення конкурентоспроможності вітчизняного виробника є не тільки через пошук різноманітних пільг або політичного захисту, а через збільшення продуктивності праці, розробки і впровадження інновацій, ефективного впровадження найновіших систем управління, логістичних новинок, використання можливостей глобальних інформаційних мереж.

Висновки по розділу 3

У розділі 3. "Місце України в сучасних європейських інтеграційних процесах" досліджено стратегічні напрями реалізації конкурентної політики держави, розкрито необхідність та способи узгодження конкурентної та промислової політики в Україні, обґрунтовано шляхи підвищення ефективності реалізації державної конкурентної політики, *запропоновані вектори та механізми міжнародної конкурентної політики в контексті Євроінтеграції.*

Визначено, що в сучасних умовах розвиток будь-якої країни неможливий без вироблення пріоритетних напрямів діяльності, які ґрунтуються на точно сформульованій стратегії дій держави. Стратегія конкурентної політики повинна враховувати об'єктивні закономірності економічного розвитку, ресурсний потенціал країни, інтенсивність розвитку глобалізаційних процесів, а також обмеження соціально-економічної системи, в якій вона буде реалізовуватись. Водночас, така стратегія повинна бути спрямована на створення та розвиток ефективного конкурентного середовища, забезпечення стабільності функціонування товарних ринків, підвищення конкурентоспроможності та виважене державне регулювання економічних процесів.

Визначено наступні пріоритетні рекомендації реалізації конкурентної політики в Україні: сприяння ефективній конкуренції на основі інноваційної моделі розвитку економіки; підвищення конкурентоспроможності економіки на внутрішньому й зовнішньому ринках; вдосконалення нормативно-правової бази, яка б формалізувала розробку і проведення конкурентної політики в Україні; ухвалення загальної стратегії розвитку конкурентних відносин; встановити відповідальність органів влади за її результати та їх відповідність поставленим цілям і завданням, які слід формулювати виходячи з конкретних кількісних параметрів-індикаторів; взаємоузгодження параметрів конкурентної політики та інших видів державної економічної

політики з метою уникнення нейтралізуючого ефекту від їх паралельного проведення; покращення адвокатування конкуренції, забезпечення істотно кращої обізнаності суспільства та політико-економічної еліти в конкурентній політиці; удосконалення антимонопольного законодавства, розроблення діяльного механізму реалізації законів; посилення контролю за виконанням антимонопольного законодавства шляхом прийняття додаткових питань ціноутворення й регламентації конкретних форм і механізмів державного регулювання цін, збільшити розмір штрафів за антиконкурентну діяльність, розширити практику притягнення до кримінальної відповідальності керівників фірм за порушення українського антимонопольного законодавства; стимулювання політики підтримки малого бізнесу шляхом зниження бар'єрів входу малих підприємств на товарні ринки, пільгового кредитування та оподаткування, знищення бар'єрів для взаємодії малих підприємств на міжрегіональних ринках.

Встановлено, що для успішного розвитку економіки України особливо важливим є віднайти напрями стратегічної координації конкурентної та промислової політики, реалізація яких буде сприяти економічному зростанню в країні. На наш погляд, такими напрямами є: підвищення конкурентоспроможності національної економіки; створення сприятливого конкурентного середовища; стимулювання інновацій; усунення адміністративних бар'єрів.

ВИСНОВКИ

У вступі обґрунтовано актуальність теми, проаналізовано стан розробки наукової проблеми, визначено мету, завдання та методи дослідження, розкрито наукову новизну, висвітлено практичне значення та результати дипломної роботи.

У розділі 1 *"Теоретичні засади дослідження міжнародної конкурентної політики України на теренах інтеграційних процесів європейського союзу"* досліджено генезис та еволюцію теорії конкуренції на різних етапах розвитку економічної науки; розкрито зміст та узагальнено наукові підходи до трактування конкурентної політики держави, обґрунтовано систему цілей конкурентної політики держави, систематизовано інструменти реалізації державної конкурентної політики, розглянуто взаємозв'язки та проблеми узгодження конкурентної політики з іншими складовими системи державного регулювання економіки. Розглянуто та проаналізовано теоретичні і методологічні основи поняття "конкуренція", "конкурентоспроможність".

Місце конкурентної політики у системі державного регулювання економіки визначається цілями та завданнями, які постають перед державою в економічній сфері у певний період часу, та обумовлено загальними цілями економічної політики держави.

Встановлено, що державне втручання в економічні процеси може бути ефективним та виправданим лише за умови, якщо воно є зваженим, тобто, враховує найоптимальніший розподіл регулювальних функцій між державою та ринком. Раціональне державне регулювання економіки не суперечить ринковому механізму, а свідомо використовує його саморегулюючий потенціал, що, у свою чергу, надає ринковим саморегуляторам можливість більш ефективно та цілеспрямовано впливати на соціально-економічний розвиток.

У дипломній роботі розглянуто дискусійні погляди щодо визначення конкурентної політики держави. Визначено, що складність дослідження

сутності конкурентної політики полягає у тому, що донині відсутня її єдина назва. У більшості випадків конкурентну політику держави порівнюють із антимонопольною політикою. З нашої точки зору, таке ототожнення в сучасних умовах є не досить коректним, оскільки поняття «конкурентна політика» є більш широким за змістом, ніж «антимонопольна політика». Зокрема, конкурентна політика держави включає політику щодо недопущення проявів недобросовісної конкуренції й політику держави, що спрямовується на розвиток і захист конкуренції у необхідних для цього сферах економіки. Водночас, антимонопольна політика – це заходи органів державної влади щодо обмеження монополізму в національній економіці та контролю за дотриманням антимонопольного законодавства. В результаті виведено поняття "міжнародна конкурентна політика".

Обґрунтовано, що важливим етапом при розробленні та реалізації конкурентної політики держави є визначення її цілей. Цілі конкурентної політики держави пов'язані з тими заходами, які вона виконує на певній стадії її реалізації. Тобто необхідним є наукове обґрунтування системи цілей конкурентної політики, що дасть змогу оптимізувати її взаємодію з іншими складовими державного регулювання економіки та сприятиме досягненню стратегічної мети економічної політики держави.

У розділі 2 "Інтеграційні процеси в європейському союзі та їх вплив на конкурентну політику України" досліджено сучасні умови євроінтегаційних процесів міжнародної конкурентної політики України. Конкурентоспроможність країни визначає відповідний рівень добробуту населення, прибутків від інвестицій, характеризує потенціал зростання економіки у довгостроковій перспективі. У свою чергу, конкурентоспроможність формується під впливом низки економічних, політичних і структурних чинників, які визначають умови ведення бізнесу в країні.

Для того щоб оцінити привабливість України як міжнародного партнера, ми прослідкували зміну її позицій у світових рейтингах за останні 7 років.

За офіційними статистичними даними щодо результатів діяльності Антимонопольного комітету України встановлено, що в Україні має місце невисокий рівень розвитку конкуренції на вітчизняних товарних ринках. Відповідно до цього були визначені причини такої ситуації:

Так, індекс економічної свободи дозволяє визначити, наскільки вільною є економіка країни з точки зору верховенства права, обмежень уряду, регуляторної ефективності та відкритості ринків.

Протягом 2013–2019 років Україна займає низькі позиції і визнається країною з невилною економікою, займаючи наразі 147 місце серед 180 країн світу. Це найнижчий показник не тільки серед країн Європи, а й пострадянського простору.

Негативну тенденцію також можна зазначити і в динаміці індексу людського розвитку та глобального індексу демократії.

В новому рейтингу «Глобальний інноваційний індекс 2020» Україна покращила свій минулорічний результат на 2 сходинки, посівши 45 місце. «Україна демонструє загальне зростання в рейтингу інноваційного індексу та в субіндексах. Ми здобули + 20 позицій в освіті та +10 в R&D. Поступово країна випереджає РФ, Молдову, Білорусію та займає місце між Латвією та Таїландом. Наступний індекс, який демонструє стрімку позитивну динаміку – Індекс легкості ведення бізнесу. Він дає змогу оцінити розвиток підприємництва та стан бізнес-клімату в країні. У 2013 році Україна посіла 137 місце серед 189 країн світу, а у 2019 році піднялась до 71-го, тим самим подолавши відстань у 66 пунктів а в 2020 році Україна піднялася на сім пунктів в рейтингу Doing business-2020 року, який щорічно публікує Всесвітній банк і зайняла 64-й рядок зі 190 країн.

Розглянуто сучасний стан реалізації конкурентної політики держави в Україні; досліджено структурні та інституційні фактори реалізації цього виду

державної політики та обґрунтовано необхідність проведення аналізу рівня економічної конкуренції на вітчизняних товарних ринках.

Механізм реалізації конкурентної політики держави досліджено у межах організаційно-економічного та інституційного середовища. Механізм реалізації конкурентної політики держави передбачає комплексну взаємодію всіх його елементів, за допомогою яких забезпечуються оптимальні параметри економічної конкуренції.

Станом на сьогодні модель національного конкурентного законодавства України загалом відповідає європейській. Проте проведений аналіз продемонстрував, що державний захист конкурентних відносин на національному рівні потребує певного вдосконалення. Серед основних напрямів державного захисту конкурентних відносин превалює пасивна складова, тоді як для транзитивних економік не менш важливе значення має й активний компонент. До того ж проблемою вітчизняного регулювання у сфері конкуренції є розбіжність нормотворення та правозастосування, у той час як дієве правозастосування допомагає у формуванні ефективного конкурентного середовища та створює для суб'єктів господарювання додаткові стимули в процесі фінансово-господарської діяльності. Також, можливе приєднання України до Європейського Союзу позитивно сприймається більшістю населення нашої країни і підвищить рівень конкурентоспроможності.

У розділі 3. "Місце України в сучасних європейських інтеграційних процесах" досліджено стратегічні напрями реалізації конкурентної політики держави, розкрито необхідність та способи узгодження конкурентної та промислової політики в Україні, обґрунтовано шляхи підвищення ефективності реалізації державної конкурентної політики, *запропоновані вектори та механізми міжнародної конкурентної політики в контексті Євроінтеграції.*

Визначено, що в сучасних умовах розвиток будь-якої країни неможливий без вироблення пріоритетних напрямів діяльності, які

ґрунтуються на точно сформульованій стратегії дій держави. Стратегія конкурентної політики повинна враховувати об'єктивні закономірності економічного розвитку, ресурсний потенціал країни, інтенсивність розвитку глобалізаційних процесів, а також обмеження соціально-економічної системи, в якій вона буде реалізовуватись. Водночас, така стратегія повинна бути спрямована на створення та розвиток ефективного конкурентного середовища, забезпечення стабільності функціонування товарних ринків, підвищення конкурентоспроможності та виважене державне регулювання економічних процесів.

Визначено наступні пріоритетні рекомендації реалізації конкурентної політики в Україні: сприяння ефективній конкуренції на основі інноваційної моделі розвитку економіки; підвищення конкурентоспроможності економіки на внутрішньому й зовнішньому ринках; вдосконалення нормативно-правової бази, яка б формалізувала розробку і проведення конкурентної політики в Україні; ухвалення загальної стратегії розвитку конкурентних відносин; встановити відповідальність органів влади за її результати та їх відповідність поставленим цілям і завданням, які слід формулювати виходячи з конкретних кількісних параметрів-індикаторів; взаємоузгодження параметрів конкурентної політики та інших видів державної економічної політики з метою уникнення нейтралізуючого ефекту від їх паралельного проведення; покращення адвокатування конкуренції, забезпечення істотно кращої обізнаності суспільства та політико-економічної еліти в конкурентній політиці; удосконалення антимонопольного законодавства, розроблення діяльного механізму реалізації законів; посилення контролю за виконанням антимонопольного законодавства шляхом прийняття додаткових питань ціноутворення й регламентації конкретних форм і механізмів державного регулювання цін, збільшити розмір штрафів за антиконкурентну діяльність, розширити практику притягнення до кримінальної відповідальності керівників фірм за порушення українського антимонопольного законодавства; стимулювання політики підтримки малого бізнесу шляхом

зниження бар'єрів входу малих підприємств на товарні ринки, пільгового кредитування та оподаткування, знищення бар'єрів для взаємодії малих підприємств на міжрегіональних ринках.

Встановлено, що для успішного розвитку економіки України особливо важливим є віднайти напрями стратегічної координації конкурентної та промислової політики, реалізація яких буде сприяти економічному зростанню в країні. На наш погляд, такими напрямками є: підвищення конкурентоспроможності національної економіки; створення сприятливого конкурентного середовища; стимулювання інновацій; усунення адміністративних бар'єрів.

Основними критеріями економічної політики, які свідчать про її ефективність або неефективність, є відповідність результатів проведеної політики її цілям, а також співвідношення цілей політики і засобів її реалізації. Ефективна конкурентна політика за своїм змістом має бути адекватною наявним умовам соціально-економічного розвитку суспільства.

Для досягнення вищезазначених завдань необхідним є розроблення механізму дослідження конкурентоспроможності держави. Саме тому для вирішення цього питання в роботі було запропоновано власний механізм дослідження конкурентоспроможності держави, відповідно до її основних конкурентів на міжнародній арені, та розробка реалізації стратегії покращення конкурентної політики на основі позитивного досвіду "держави-конкурентна". Також були представлені методичні рекомендації щодо порядку розроблення дослідження конкурентоспроможності відповідно до нами представленого механізму. Основною метою розробки цього механізму є розвиток конкуренції України на Світовій арені та її відповідність до основних стандартів конкурентоспроможності європейських держав, задля пришвидшення процесів інтеграції України в ЄС, що є одним із основних найважливіших вітчизняних векторів сьогодення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Економічна енциклопедія : у 3-х т. – Т. 1. / редкол.: Б. Д. Гаврилишин, О. І. Амоша, А. С. Гальчинський та ін. ; С. В. Мочерний (відп. ред.). – К. : Академія, 2000. – 864 с.
2. Енциклопедія економічної конкуренції / уклад. Р. Б. Примуш, А. Ф. Кармаліта, Т. Ю. Степанова та ін. ; за заг. ред. В. М. Олуйка. – Хмельницький : Поліграфіст, 2011. – 240 с
3. Гоббс Т. Левіафан. Або суть, будова і повноваження держави церковної та цивільної.— К.: Дух і Літера, 2000.— 600 с..
4. История экономических учений/Под ред. В. Антономова, О. Ананьина, Н. Макакшевой.— М.: ИНФРА-М., 2000.— 784 с
5. Милль Дж. С. Основы политической экономии и некоторые аспекты их применения к социальной философии/Дж. С. Милль: Пер. с англ.— М.: Прогресс, 1980.— Т. 1—473 с.
6. Шумпетер Й. Капитализм, социализм и демократия: Пер. с англ.— М.: Экономика, 1995.— 450 с.
7. Вебер М. Избранные произведения: Пер. с нем.— М.: Прогресс, 1990.— 804 с.
8. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов. В 2 т. М.: Наука, 1993.— 570 с.
9. Маршалл А. Принципы экономической науки [Principles of economic science]. Москва: Прогресс, 1993. Т.1. 415 с.
10. Портер Майкл. Е. Конкурентная стратегия : Методика анализа отраслей и конкурентов / Портер Майкл. Е. ; пер. с англ. – 3-е изд. – М. : Альпина Бизнес Букс, 2007. – 453 с.
11. Портер М. Е. Конкурентное преимущество: Как достичь высокого результата и обеспечить его устойчивость / М. Е. Портер ; пер. с англ. Е. Калинина. — М. : Альпина Бизнес Букс, 2005. — 715 с.

12. Портер М. Конкуренція: Пер с англ. - М.: Издат. дом "Вильямс", 1993. - С. 85-108, 161-205.
13. Князева И. В.. Антимонопольная политика государства : учеб. пособие / И. В. Князева ; СибАГС.— Новосибирск : Изд-во СибАГС,2010.— 232 с. 2010
14. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV [Електронний ресурс] // Відомості Верховної ради України, Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/436-15>
15. Лагутін В. Конкурентна політика держави: механізм реалізації / В. Лагутін // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. — 2016. — № 4. — С. 22—37.
16. Закон України "Про Антимонопольний комітет України" : ред. від 19.04.2014 № 3659-12 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3659-12>.
17. Конкурентні відносини в економіці країн Європейського Союзу / А. Дуцька // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. - 2015. - № 4. - С. 14–29. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vknteu_2015_4_3
18. Базилевич В.Д., Ільїн В.В. (2007) Метафізика економіки. К.: Знання. 718 с.
19. Масляєва О. О. Економічна сутність категорії „конкурентоспроможність”: дефініція та систематизація / О. О. Масляєва. // Ефективна економіка. - 2011. - № 10. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2011_10_20
20. Филюк Г. М. Конкуренція і монополія в епоху глобалізації : монографія / Г. М. Филюк. – Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2009. – 404 с.
21. Конкуренція і конкурентна політика: категорії і поняття / А. Д. Лагутін, О. О. Бакалінська, О. В. Вертелева та ін. ; за заг. ред. В. Д. Лагутіна. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2009. – 320 с.

22. Ойкен В. Основные принципы экономической политики/ В.Ойкен//. – М.: Прогресс, 1995.– 340 с.
23. Борисенко З. Основи конкурентної політики : підручник / З. Борисенко. — К. : Таксон, 2004. — 704 с
24. Ясько Ю.І. Інвестиції: практика та досвід: монографія /Конкурентна політика держави: сутність, принципи та механізм реалізації/Ю.І. Ясько - 2014.
25. Roberts C. Text analysis for the social sciences: methods for drawing statistical inferences from texts and transcripts. – Mahwah N.J.: Lawrence Erlbaum Associates, 1997.
- 26.Шнипко О.С. Конкурентоспроможність України в умовах глобалізації / Олександр Сергійович Шнипко ; НАН України ; Ін-т екон. та прогнозів. – К., 2009. – 456 с. : табл., рис. ISBN 978–966–02–5438–1 с. 33
27. Олехнович Г. И. Конкурентные стратегии на мировых рынках : [курс лекцій] / Олехнович Г. И. – М. : Издательство деловой и учебной литературы, 2005. – 256 с, с.142–143
28. Сміт А. Добробут націй. Дослідження про природу та причини добробуту націй / А. Сміт ; пер. з англ. О. Васильєва [та ін.]. — К. : PortRoyal, 2001.
- 29.Куденко Н. В. Маркетингова стратегія фірми : [монографія] / Н. В. Куденко. – К. : КНЕУ, 2002. – 74 с.
- 30.Співаковська Т. Конкурентні стратегії компанії : класифікація стратегічних альтернатив та інструментів формування / Т. Співаковська // Маркетинг в Україні. – 2001. – № 1 (65). – С. 36–41.
- 31.Котлер Ф. Основы маркетинга / Ф. Котлер ; пер. с англ. – М. : Издательский дом "Вильямс", 2007. – 656 с.
32. Азоев Г. Л. Конкурентные преимущества фирмы / Г. Л. Азоев, А. П. Челенков. – М. : ОАО "Типография "НОВОСТИ", 2000. – 256 с.
- 34.Фризенвинкель Х. Управление инновациями / Х. Фризенвинкель, В. Н. Гунин. – М. : ИНФА-М, 2000. – 74 с.

35. Должанський І. Конкурентоспроможність підприємства : навч. посібн. / І. Должанський, Т. Загорна. – К. : ЦНЛ, 2006. – 384 с.

36. Кузнецов А. И. Технология бизнес- планирования : учеб. пособ. / под ред. А. А. Колобова, А. И. Кузнецова, И. Н. Омельченко. – М. : Изд. МДТУ им. Н. Э. Баумана, 2008. – 192 с.

37. Ансофф И. Новая корпоративная стратегия / И. Ансофф. – СПб. : Питер, 2000. – 416 с

38. Портер М. Конкурентное преимущество: как достичь высокого результата и обеспечить его устойчивость / Майкл Портер; Пер. с англ. – М.: Альпина Бизнес, 2008. – 715 с

39. Портер М. Конкуренция / Майкл Портер; Пер. с англ. – М.: ИД «Вильямс», 2003. – 496 с

40. World Economic Forum: The Global Competitiveness Report 2019/[Електронний ресурс] — Режим доступу : <https://www.weforum.org/reports/how-to-end-a-decade-of-lost-productivity-growth>

41. Масляева О. О. Економічна сутність категорії „конкурентоспроможність”: дефініція та систематизація / О. О. Масляева. // Ефективна економіка. - 2011. - № 10. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2011_10_20

42. Білецька Л.В., Білецький О.В., Савич В.І.. Економічна теорія(Політекономія. Мікроекономіка. Макроекономіка): Підручник/ За ред.. М.О.Данилюк, В.В. Козюк. – К: 2010.- 277с.

43. Кузьо М. Угода про асоціацію між Україною та ЄС: зміст та імплементація / М. Кузьо, Д. Черніков, С.Павлюк, Р. Хорольський. К.: ГО «Лабораторія законодавчих ініціатив». 2015. 51 с с. 5

44. Указ Президента України № 5/2015 «Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» від 12.01.2015 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/18688.html>

45. Классика экономической мысли: Сочинения. Петти У., Смит А., Рикардо Д., Кейнс Дж., Фридмен М. М.: Изд-во ЭКСМО-Пресс, 2000.- 896 с. (Серия «Антология мысли»)

46. Офіційний сайт Державної служби статистики України. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>

47. WTO (1999), "The Fundamental Principles of Competition Policy: Background Note by the Secretariat" Working Group on the Interaction between Trade and Competition Policy WT/WGTCP/W/127.

48. Global Competitiveness Report 2019/ World Economic Forum. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2019.pdf

49. Global Competitiveness Report 2017–2018/ World Economic Forum. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www3.weforum.org/docs/GCR2017-2018/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2017%E2%80%932018.pdf>

50. Конкурентна політика держави: механізм реалізації [Електронний ресурс] / В. Лагутін // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. - 2016. - № 4. - С. 22–37. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vknteu_2016_4_3

51. Проект «Україна в світі. Огляд міжнародних індексів» Фонд «Ефективне управління» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.feg.org.ua/ua/cms/opisanie_indeksov.html

52. Albiol-Sanchez J., van Stel A. Investigating the impact of small versus large firms on economic performance of countries and industries. In: D. Bogenhold, J. Bonnet, M. Dejardin, D.G. Perez de Lema (eds.). Contemporary entrepreneurship: Multidisciplinary perspectives on innovation and growth. - Switzerland: Springer International Publishing, 2016. - P. 51-73

53. Конкуренція і конкурентна політика в умовах європейської інтеграції України / В. Лагутін // Матеріали XVII Міжнародної науково-практичної конференції Київського національного університету імені Тараса

Шевченка//[Електронний ресурс] — Режим доступу :<http://econom.univ.kiev.ua/science/conferences/in2017/>)

54. Конкурентна політика держави в умовах трансформації національної економіки: Монографія / За ред. д-ра екон. наук, проф. В.Д. Лагутіна. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т., 2008. – 329 с

55. European Cluster Collaboration Platform// Make clusters stronger to make Europe greener, more digital and resilient' says Commissioner Breton at European Cluster Conference 2020[Електронний ресурс] — Режим доступу : <https://www.clustercollaboration.eu/news/make-clusters-stronger-make-europe-greener-more-digital-and-resilient-says>

56. World bank group indicators/ [Електронний ресурс] — Режим доступу :<https://data.worldbank.org/indicator>

57. Report by Commissioner Paolo Gentiloni/An official website of the European Union/ [Електронний ресурс] — Режим доступу : (https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/SPEECH_19_6800)

59. European Commission Speech Brussels/ an official website of the European Union[Електронний ресурс] — Режим доступу : (https://ec.europa.eu/info/index_en)

60. Стаття журналу Укрінформ "Прогнози ВВП Німеччини" [Електронний ресурс] — Режим доступу : <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3101635-nimecki-ekonomisti-vze-daut-optimisticnisij-prognoz-padinna-vvp.html>

61. KOF Globalisation Index [Електронний ресурс] — Режим доступу :<https://kof.ethz.ch/en/forecasts-and-indicators/indicators/kof-globalisation-index.html>.

62. Moody's Ratings & Assessments News "Moody's announces changes in country ceilings following methodology update[Електронний ресурс] — Режим доступу :<https://www.moody's.com/researchandratings/research-type>

63. Вплив COVID-19 та карантинних обмежень на економіку України //Громадська організація «Центр прикладних досліджень» Представництво Фонду Конрада Аденауера в Україні//Кабінетне дослідження 2020 р.
64. European Security Strategy // Brussels, 28.5.2014, COM(2014) 330 final. Режим доступу: <http://www.eesc.europa.eu/resources/docs/european-energy-security-strat>
65. Сучасний стан та проблеми формування підходів до забезпечення сталого розвитку України С. Б. Воронцов, центр безпекових досліджень Національного інституту стратегічних досліджень/Національний Інститут Стратегічних Досліджень
66. Announcement of Periodic Review: Moody's announces completion of a periodic review of ratings of Ukraine, Government/ [Електронний ресурс] — Режим доступу :https://www.moody's.com/research/Moodys-announces-completion-of-a-periodic-review-of-ratings-of--PR_434833?lang=ru&cy=easterneur
67. Україна в глобальному рейтингу іновацій 2020р. The 2020 edition of the GII [Електронний ресурс] — Режим доступу : https://www.wipo.int/global_innovation_index/en/2020/
68. DOINGBUSINESS Measuring Business Regulations/[Електронний ресурс] — Режим доступу :<https://www.doingbusiness.org/en/reports/global-reports/doing-business-2020>
69. Данні аналітичного центру Eurostat [Електронний ресурс] — Режим доступу : <https://ec.europa.eu/eurostat/home?>
70. Данні MIN.FIN [Електронний ресурс] — Режим доступу : : <https://index.minfin.com.ua/economy/gdp/> MIN.FIN
71. Концепція Загальнодержавної програми розвитку конкуренції на 2014– 2024 роки [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/690-2012-%D1%80>.

72. Данні електронного аналітичного журналу Бізнес.ЮА [Електронний ресурс]. — Режим доступу : [Business.ua/https://business.ua/uk/node/](https://business.ua/).

73. Звіт Міністерства розвитку торгівлі та сільського господарства України 2020 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk>

74. Стратегія економічного і соціального розвитку України (2004-2015 роки). Шляхом Європейської інтеграції / Авт. кол.: А.С.Гальчинський, В.М.Геєць та ін.; Нац. ін-т стратег. дослідж., Ін-т екон. прогнозування НАН України, М-во економіки та з питань європ. інтегр. України. – К.: ІВЦ Держкомстату України, 2004. – 416 с

75. Дані укрінформ агенства [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2875872-koronavirus-e-persim-u-pereliku-rizikiv-dla-globalnoi-ekonomiki-evrokomisar.html>

76. Innovation statistics. Official Eurostat website. Statistics Explained [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/

77. Данні укрінформ аналітичного центру [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy>

78. Report of International monetary fund [Електронний ресурс]. — Режим доступу : https://www.imf.org/external/datamapper/NGDP_RPCH@WEO/OEMDC/ADVEC/WEO_WORLD

79. Офіційний сайт державної служби статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>

80. Техніко-економічний аналіз механізму інвестування коштів мігрантів і діаспори в Україну/ фонд розвитку МОМ, стаття/Migrant and diaspora investment in ukraine feasibility study ukr [Електронний ресурс]. — Режим доступу :

[https://iom.org.ua/sites/default/files/migrant_and_diaspora_in_ukraine_feasibility_study_ukr.pdf](https://iom.org.ua/sites/default/files/migrant_and_diaspora_investment_in_ukraine_feasibility_study_ukr.pdf)

81. Meyer, C. O., Linsenmann, I. and Wessels, W. (2007). 'An economic government for Europe in the making? The evolution of policy co-ordination in turbulent times.' In I. Linsenmann, C. O. Meyer and W. Wessels (eds), *Economic Government of the EU: A Balance Sheet of New Modes of Policy Coordination*. Basingstoke, Palgrave Macmillan.

82. Указ президента України №722/2019 [Електронний ресурс]. — Режим доступу <https://www.president.gov.ua/documents/7222019-29825>

83. Дослідження Українського Інститут Майбутнього, стаття "Два сценарії розвитку української економіки: трендовий і цільовий" [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://strategy.uifuture.org/dva-scenar%D1%96i-rozvitku-ukrainskoi-ekonom%D1%96ki.html>